

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

NOU 1984: 14

NOU

Norges offentlige utredninger

1984

Seriens redaksjon:

FORVALTNINGSTJENESTENE

TRYKNINGSKONTORET

1. Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
2. Utdanning for arbeid i kriminalomsorgen.
Justis- og politidepartementet
3. Frå informasjon til kulturarv.
Kultur- og vitskapsdepartementet
4. Norsk Kartplan 3.
Miljøverndepartementet
5. Kringkastingsreklame.
Kultur- og vitenskapsdepartementet
6. Personbilpolitikk.
Samferdselsdepartementet
7. Om lov om linjekonferanser m.v.
Departementet for handel og skipsfart
8. Utnyttelse og forvaltning av mineralressurser.
Miljøverndepartementet
9. Forenklinger i bygningsloven m.v. II
Kommunal- og arbeidsdepartementet
10. Trygdefinansiering.
Finans- og tolldepartementet
11. Dykkerulykken på Byford Dolphin.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
12. Førerkortreaksjoner.
Justis- og politidepartementet
13. Åpningstider og tilgjengelighet.
Finans- og tolldepartementet
14. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
15. Jordvernpolitikken.
Statsministeren

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1984: 14

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

RAPPORT NR. 1, 1984

fra

**Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene
Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet
30. mars 1984**

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

ISBN 82-00-70 893-4

FELLESTRYKK A.S. - OSLO 1984

Forord

Det tekniske beregningsutvalget legger med dette fram sin endelige rapport foran inntektsoppgjørene 1984. Utvalget la i desember i fjor fram en foreløpig rapport. Begge rapporter er i samsvar med oppdraget utvalget fikk av Forbruker- og administrasjonsdepartementet i brev av 15. september 1983.

Den endelige rapport gir ajourførte oversikter over utviklingen i inntekter, priser og konkurranseevne m.m. I kapittel 4 gis en omtale av prisutsiktene for 1984 med anslag for prisveksten fra 1983 under bestemte forutsetninger for lønnsutviklingen m.v.

Siden forrige rapport har Landsorganisasjonen i Norge byttet representant i utvalget. Avdelingsleder Juul Bjerke har overtatt etter utredningsleder Øistein Gulbrandsen. Gulbrandsen har fortsatt som rådgiver i utvalget.

Som andre rådgivere med møterett har deltatt konsulent Oddbjørn Eidem, Norsk Arbeidsgiverforening, generalsekretær Gjermund Haga, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, forsker Svein Longva, Statistisk Sentralbyrå, førstekonsulent Linda Verde, Finansdepartementet og byråsjef Randi Wilhelmsen, Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Oslo, 30. mars 1984

Odd Aukrust
formann

Juul Bjerke

Hallvard Borgenvik

Hans Haga

Olav Magnussen

Bernhard Nestaas

Jakob Valderhaug

INNHold

	Side
Kap. 1. Den samlede inntektsutvikling	5
1. Disponibel realinntekt for Norge	5
2. Faktorinntekt, lønn og driftsresultat	7
3. Den institusjonelle inntektsfordeling	14
Kap. 2. Lønnsutviklingen i senere år	18
1. Lønnsoppgjørene i 1983	18
2. Lønnsutviklingen	19
3. Lønnsutviklingen 1982—83 for ulike grupper	27
4. Lønsspredningen i N.A.F.'s kvartalsstatistikk	33
Kap. 3. Inntektene i jordbruk og fiske	37
1. Inntektsutviklingen i jordbruk	37
2. Inntektene i fiske	37
Kap. 4. Prisutvikling og prispolitikk	40
1. Utviklingen i konsumprisindeksen	40
2. Prispolitikk	42
3. Prisutsiktene for 1984	43
Kap. 5. Utviklingen i disponibel realinntekt	45
Kap. 6. Utviklingen i Norges konkurranseevne	51
1. Lønninger	51
2. Direkte og totale lønnskostnader	51
3. Kursutviklingen for norske kroner	53
4. Lønnskostnader i industrien	56
5. Arbeidskonflikter	58
6. Oppsummering	59
Kap. 7. Konjunktursituasjonen	60
1. Verdensøkonomien	60
2. Norsk økonomi	63
Vedlegg:	
1. Foretatte revisjoner av driftsresultattallene	70
2. Opplysninger om visse avanse- og påslagssatser	71

KAPITTEL 1

Den samlede inntektsutviklingen

1. DISPONIBEL REALINNTEKT
FOR NORGE

Nettonasjonalproduktet gir uttrykk for den samlede verdiskapning som har funnet sted ved produksjonsvirksomhet i bedrifter og offentlig forvaltning, etter at en har tatt hensyn til slitasjen på kapitalutstyret. Trekker en også fra de netto utgiftene som går til utlandet i form av renter, aksjeutbytte og stønader, får en tilbake den inntekten som kan disponeres i Norge, enten til konsum eller investering, kalt disponibel inntekt for Norge.

Korrigerer vi for den gjennomsnittlige prisstigningen for innenlandsk bruk av varer og tjenester, framkommer disponibel realinntekt for Norge.

Den årlige veksten i disponibel realinntekt for Norge er vist i tabell 1 a. De foreløpige nasjonalregnskapsberegningene viser en vekst på 1,7 prosent fra 1982 til 1983 mot et fall på 0,8 prosent året før. I periodene fra 1970 til 1975 og fra 1975 til 1980 var den gjennomsnittlige årlige veksten henholdsvis 3,5 og 4,6 prosent, men med store svingninger fra år til år.

Tabell 1 a. *Vekst i disponibel realinntekt for Norge¹⁾*

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982*	1983*
Vekst i disponibel realinntekt for Norge i prosent ¹⁾	2,7	0,2	2,2	7,6	10,6	2,5	÷ 0,8	1,7
Bidrag fra: ²⁾								
Produksjonsvekst i utvinning og rørtransport av olje og gass og oljeboring ²⁾	1,1	0,2	3,9	1,9	2,4	÷ 1,2	0,0	2,4
Produksjonsvekst i øvrige næringer ²⁾	4,9	2,7	1,1	4,1	2,3	1,3	0,4	1,0
Bedring i bytteforhold m.v.	÷ 2,4	÷ 1,5	÷ 1,4	2,7	5,5	2,4	÷ 0,8	÷ 2,0
Bedring i rente- og stønadsbalansen overfor utlandet ¹⁾	÷ 0,8	÷ 1,2	÷ 1,4	÷ 1,1	0,3	0,0	÷ 0,5	0,2

¹⁾ Inntektstall deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for innenlands anvendelse (inkl. lagerendring, ekskl. kapitalslit).

²⁾ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

³⁾ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

Endringen i disponibel realinntekt kan splittes opp for å vise bidraget fra ulike faktorer. I tabell 1 a er veksten i disponibel realinntekt fordelt på bidrag fra produksjonsvekst, bedring i underskuddet på rente- og stønadsbalansen korrigert for innenlandsk prisstigning og bedring i bytteforholdet (prisforholdet) mellom norske og utenlandske varer og tjenester.

For produksjonsveksten er det skilt mellom bidraget fra oljevirkomheten (sektorene utvinning og rørtransport av olje og gass og oljeboring) og bidraget fra de øvrige næringene. Dette er gjort for klarere å vise oljenæringens betydning for inntektsveksten.

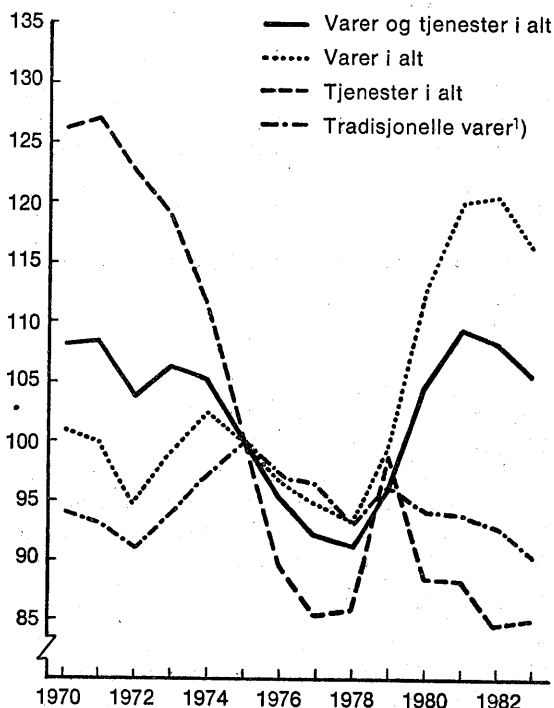
Produksjonsutviklingen i Norge ga samlet et bidrag til veksten i disponibel realinntekt på 3,5 prosent fra 1982 til 1983, mot 0,4 prosent året før. Etter to år med svak produksjonsutvikling i 1981 og 1982, ga oljenæringen siste år et bidrag på hele 2,4 prosent til realinntektsveksten for Norge. Bare en gang tidligere, i 1978, har vekstbidraget fra oljevirkomheten vært høyere. Også produksjonen i øvrige næringer ga et større vekstbidrag siste år. Fra 1982 til 1983 ga alle næringer utenom oljevirkomheten et samlet bidrag på 1,0 prosent til inntektsveksten, mot 0,4 prosent fra 1981 til 1982. Tallet for 1983 er likevel lavere enn i noe år på 70-tallet. Selv om sterk vekst i olje-

næringen førte til at produksjonsvirksomheten i Norge samlet ga et høyere bidrag til inntektsveksten i 1983 enn i de to foregående årene, er tallet for siste år derfor lavere enn det som var vanlig i 1970-årene.

I perioden fra 1975 til 1980 bidro produksjonsutviklingen i oljenæringen med i gjennomsnitt 1,9 prosent hvert år til den samlede inntektsveksten. Produksjonen i andre næringer ga i den samme perioden isolert sett et bidrag på 3,1 prosent i gjennomsnitt hvert år.

Underskuddet på rente- og stønadsbalansen var på 17,0 milliarder i 1983. Dette er en økning på 0,8 milliarder fra året før. Målt i løpende kroner har underskuddet nå økt hvert år siden 1969. Siste år var det særlig økte stønader til utlandet som bidro til økningen i underskuddet. Når en korrigerer for innenlandsk prisstigning ble underskuddet likevel redusert fra 1982 til 1983. Dette bidro til en vekst i disponibel realinntekt for Norge på 0,2 prosent mot et fradrag på 0,5 prosent fra 1981 til 1982. Realverdien av underskuddet var i 1983 om lag som i 1979. I årene fra 1976 til 1979 ga økt realverdi av underskuddet på rente- og stønadsbalansen hvert år en betydelig svikt i disponibel realinntekt for Norge.

Figur 1.1 Bytteforholdet overfor utlandet.
Bytteforholdet i 1975 = 100

¹) Alle varer utenom råolje og naturgass, skip, boreplattformer og direkte eksport og import til oljevirksomheten.

Økte rentebetalinger til utlandet var den viktigste årsaken til dette.

Bytteforholdet beregnes som forholdet mellom gjennomsnittlig eksportpris og gjennomsnittlig importpris. Utviklingen i bytteforholdet overfor utlandet siden 1970 er framstilt i figur 1.1. Fra 1982 til 1983 viste importprisene sterkere vekst enn eksportprisene. Dette førte til at bytteforholdet for varer og tjenester i alt forverret seg med 2,6 prosent, mot en forverring på 1 prosent fra 1981 til 1982. I 1983 var det utviklingen på varebalansen som ga fall i bytteforholdet mens forverringen året før skyldes sterkt prisvekst på tjenesteimporten. Tallene for de to siste årene markerer et brudd med utviklingen i perioden fra 1979 til 1981, hvor sterkt økende råoljepriser bidro til at bytteforholdet i gjennomsnitt bedret seg med 5,1 prosent årlig. Tidligere i 1970-årene førte fall i fraktratene og svikt i prisen på brukte skip til en fallende tendens i Norges bytteforhold overfor utlandet. For tradisjonelle varer har det vært en svakt fallende trend i bytteforholdet siden 1975.

Etter tallene i tabell 1 a ga forverringen i bytteforholdet et negativt bidrag til inntektsveksten på hele 2 prosent fra 1982 til 1983 mot et negativt bidrag på 0,8 prosent før. I perioden 1979—1981 sto bedringen av bytteforholdet for en vesentlig del av veksten i disponibel realinntekt for Norge, mens nedgangen i bytteforholdet fra 1975 til 1978 førte til en årlig reduksjon i inntektsveksten av størrelsesorden 1,5—2,5 prosent.

Fra 1975 til 1980 økte disponibel realinntekt for Norge med om lag 25 prosent. Produksjonsutviklingen i oljenæringen bidro alene med om lag 10 prosentpoeng til denne veksten. I tillegg var økende råoljepriser en viktig faktor bak bedringen i bytteforholdet i denne perioden. Tar vi også hensyn til dette, sto oljenæringen for om lag 2/3 av den samlede økningen i disponibel realinntekt for Norge i siste halvdel av 70-årene.

Anslagene for samlet vekst i disponibel realinntekt og for hvordan veksten fordeler seg på ulike faktorer vil avhenge av hvilke tekniske forutsetninger som er lagt til grunn. Blant annet vil valget av basisår for fastprisberegningene påvirke resultatene. I tabell 1a er tallene fra 1976 til 1980 beregnet ved hjelp av nasjonalregnskapstall i faste 1975-priser, mens tallene for de siste tre årene bygger på volumberegninger i 1980-priser. Fra 1975 til 1980 økte prisene på råolje og naturgass sterkere enn prisene på andre varer. Samtidig økte oljenæringens andel både av innenlandsk produksjon og eksport. En gitt volumvekst i oljenæringen vil dermed føre til større økning i

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

disponibel realinntekt for Norge når vi regner i 1980-priser enn om vi regnet i 1975-priser. Også prisendringer på råolje og naturgass vil nå påvirke resultatene sterkere enn tidligere. Særlig gjelder dette anslagene for bidraget fra bytteforholdet overfor utlandet.

2. Faktorinntekt, lønn og driftsresultat

Når en fra nettonasjonalproduktet i løpende priser trekker indirekte skatter og legger til subsidier, framkommer faktorinntekten. Det er den delen av de samlede produksjonsinntektene som produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital oppnår for sin innsats. I nasjonalregnskapet deles faktorinntekten i lønnskostnader og en restpost som kalles driftsresultat.

Lønnskostnadene omfatter lønn (inklusive andre sosiale utgifter) til lønnstakere samt arbeidsgiveravgift i til folketrygden. Driftsresultatet utgjør den beregnede inntekt av kapital og eiernes egen arbeidsinnsats.

Det er grunn til å understreke at de inntektsbegrepene som benyttes i de løpende publiserte nasjonalregnskapene og som blir omtalt i dette avsnittet, omfatter inntekt før direkte beskatning. Dette gjelder både lønnskostnader, lønn og driftsresultat. I tillegg er det benyttet en funksjonell sektorinndeling og ikke en institusjonell. Det betyr at inntektene er gruppert etter de næringene hvor de er opptjent og ikke etter hvem de tilfaller. Tallene for driftsresultatet gir derfor ikke direkte uttrykk for lønnsomhet i bedriftsøkonomisk forstand. Særlig rentebetalinger og direkte beskatning fører til at det er store ulikheter mellom inntektsberegninger etter funksjonelle og institusjonelle inndelinger.

Utviklingen i driftsresultatene må også ses på bakgrunn av en stadig økende kapitalbeholdning i de fleste næringene.

Feilmarginer

Nasjonalregnskapets oppgaver over inntektsutviklingen bygger for en stor del på beregninger med betydelige feilmarginer. Fordi driftsresultatene beregnes som restposter, blir usikkerheten i disse inntektspostene særlig stor, både for driftsresultatet totalt og for fordelingen på de enkelte næringene.

Nasjonalregnskapet for et år kommer i flere foreløpige utgaver før det foreligger en endelig versjon. Spesielt må en regne med at de foreløpige tallene for siste år kan inneholde store feil. Tallene for 1983 i dette avsnittet bygger på de først foreløpige tallene for dette året.

Vi skal nedenfor belyse usikkerheten ved de revisjonene som ble foretatt fra de foreløpige til de endelige driftsresultatene for årene 1973 til 1981. Tabeller som viser revisjonene er gitt som eget vedlegg til rapporten.

I disse årene ble de første foreløpige tallene for alle næringer under ett gjennomsnittlig revidert opp eller ned med 7,1 prosent. Revisjonene gikk i begge retninger og tar vi hensyn til fortegnet ble driftsresultatet i gjennomsnitt revidert opp (+0,3 prosent).

For industrien alene var endringene relativt større. Her ble de foreløpige tallene gjennomsnittlig revidert opp eller ned med hele 22,9 prosent. Tar vi hensyn til fortegnet, ble driftsresultatet gjennomsnittlig justert ned (-0,9 prosent). De største revisjonene finner vi for årene 1977 og 1979 med henholdsvis +35,0 og +47,9 prosent. Selv i det året da revisjonen var prosentvis minst, 1973, ble driftsresultatet i industrien revidert med hele 9,1 prosent. En del av revisjonene av driftsresultattallene for industrien skyldes imidlertid endringer i de konvensjonene som benyttes i nasjonalregnskapsberegningene.

Også de foreløpige tallene for nest siste år (tilsvarer tallene for 1982 i denne rapporten) er beheftet med en viss, men vesentlig mindre, grad av usikkerhet. For alle næringer under ett ble disse tallene i perioden 1973 til 1981 gjennomsnittlig revidert opp eller ned med 1,9 prosent. Gjennomsnittsrevisjonen når vi tar hensyn til fortegnet var +0,4 prosent.

Ved vurderingen av tallene i dette kapitlet må en altså regne med betydelige feilmarginer og at feilen kan gå i begge retninger. Dette gjelder spesielt for driftsresultatet i de enkelte næringer i 1983 og endringene i disse tallene fra 1982 til 1983.

Utviklingen i de enkelte inntektskomponentene

Bruttonasjonalproduktet målt i faste 1980-priser økte med 3,3 prosent fra 1982 til 1983. Fra 1980 til 1982 var økningen bare 0,9 prosent hvert år, og dette var den laveste veksten i bruttonasjonalproduktet siden 1958. Selv om veksten var noe sterkere i 1983, var den likevel lavere enn i noe år på 70-tallet. I perioden fra 1970 til 1980 økte bruttonasjonalproduktet med 4,7 prosent i gjennomsnitt hvert år. Også målt med volumet av nettonasjonalproduktet økte verdiskapningen i Norge med 3,3 prosent fra 1982 til 1983. Her var økningen 0,4 prosent året før og 0,1 prosent fra 1980 til 1981.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 1b. *Produksjons- og realinntektsutviklingen 1970—1983.¹⁾ Økning i prosent. Alle inntektstall er deflatert med konsumprisindeksen.*

	Årlig gj.snitt								
	1970- 1975	1975- 1980	1976- 1977	1977- 1978	1978- 1979	1979- 1980	1980- 1981	1981- 1982	1982- 1983
Bruttonasjonalprodukt (volum)	4,6	4,8	3,6	4,5	5,1	4,2	0,9	0,9	3,3
Nettonasjonalprodukt (volum)	4,5	4,6	2,8	4,6	5,4	4,4	0,1	0,4	3,3
Faktorinntekt (deflatert)	4,8	5,4	1,4	5,0	7,8	9,1	0,8	÷ 0,7	1,3
Lønnskostnader (deflatert)	6,6	2,4	3,6	1,4	÷ 0,4	1,3	÷ 0,6	0,1	÷ 0,2
Lønn (deflatert)	5,6	2,5	3,5	1,3	÷ 0,4	1,3	÷ 0,8	÷ 0,0	÷ 0,1
Driftsresultat (deflatert)	÷ 0,4	13,8	÷ 7,5	20,8	38,8	29,9	3,7	÷ 2,3	4,4
Bruttonasjonalprodukt (volum) pr. årsverk	4,0	3,4	1,5	3,4	4,3	2,6	0,4	1,4	3,4
Nettonasjonalprodukt (volum) pr. årsverk	3,9	3,1	0,7	3,5	4,7	2,7	÷ 0,4	0,9	3,4
Faktorinntekt (deflatert) pr. årsverk	4,2	3,9	÷ 0,6	3,9	7,1	7,4	0,3	÷ 0,2	1,4
Lønnskostnader (deflatert) pr. lønns- takerårsverk	5,1	0,6	1,0	0,1	÷ 1,2	÷ 0,6	÷ 1,4	0,4	÷ 0,3
Lønn (deflatert) pr. lønns- takerårsverk	4,2	0,7	0,9	÷ 0,1	÷ 1,2	÷ 0,7	÷ 1,6	0,3	÷ 0,2

¹⁾ Oljevirkksomheten er inkludert i alle tall i denne tabellen.

Brutto- og nettonasjonalprodukt beregnes i nasjonalregnskapet både i løpende og faste priser. For faktorinntekten og komponentene av den finnes det imidlertid bare tall i løpende priser. For å få et uttrykk for realverdien av disse størrelsene må vi derfor deflatere inntektstallene med en prisindeks. For å lette sammenlikningen har vi valgt å deflatere alle inntektstall med den samme indeksen — konsumprisindeksen.

Den samlede faktorinntekten deflatert med konsumprisindeksen økt med 1,3 prosent fra 1982 til 1983 mot en nedgang på 0,7 prosent året før. Realverdien av faktorinntekten har dermed økt langt svakere enn nettonasjonalproduktet i volum de siste to årene. Dette skyldes særlig at prisindeksen for nettonasjonalproduktet har vist svakere vekst enn konsumprisindeksen. Fra 1982 til 1983 trakk også en sterk realvekst i netto indirekte skatt i samme retning. I årene etter 1980 har realverdien av faktorinntekten økt med i gjennomsnitt 0,5 prosent årlig. Dette er betydelig lavere enn i tidsperioden fra 1970 til 1980 hvor den gjennomsnittlige veksten var på hele 5,1 prosent hvert år og sterkest mot slutten av perioden.

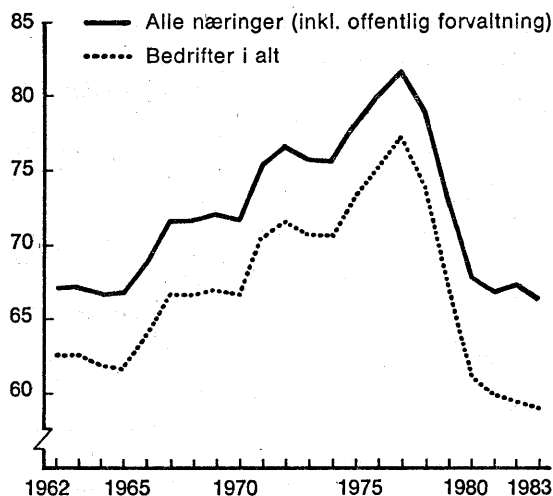
Det går fram av tabell 1 b at både samlede lønnskostnader og lønn i alt har endret seg om lag i takt med konsumprisindeksen de siste to årene. Realverdien av begge disse størrelsene er dermed fortsatt på samme nivå som i 1978. Driftsresultatet viser gjerne større årlige

variasjoner i veksten enn de øvrige inntektskomponentene. Fra 1982 til 1983 økte samlet driftsresultat deflatert med konsumprisindeksen med 4,4 prosent etter en nedgang på 2,3 prosent året før. På grunn av den sterke veksten i driftsresultatet fra 1977 til 1980 har realveksten i gjennomsnitt for perioden 1977—1983 vært nærmere 15 prosent årlig, men dette tallet er sterkt påvirket av oljevirkksomheten. Til sammenlikning økte realverdien av lønnskostnadene bare med gjennomsnittlig 0,3 prosent årlig i den samme perioden. Tidligere i 70-årene økte imidlertid lønnskostnadene betydelige raskere enn driftsresultatet.

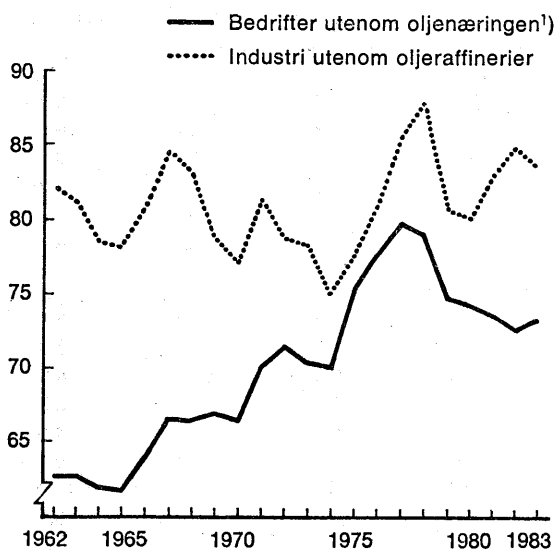
Figurene 1.2—1.4 viser hvordan utviklingen i lønnskostnader og driftsresultat har endret den funksjonelle inntektsfordelingen. I alle næringer under ett, utenom ofentlig forvaltning, utgjorde lønnskostnadene 59 prosent av faktorinntekten i 1983. Lønnskostnadsandelen har dermed endret seg lite de to siste årene etter et markert fall fra 1977 til 1981. Over tid vil totaltallet for lønnskostnadsandelen påvirkes både av endringer innenfor de ulike næringene og ved at faktorinntektens fordeling på næringer forandres. De siste årene har særlig pris- og produksjonsutviklingen for oljenæringen hatt stor betydning. I figur 1.3 er det derfor gjengitt utviklingen i lønnskostnadsandelen i alle bedrifter utenom oljenæringen og i industrien utenom oljeraffineriene. Det framgår av figuren at de årlige endringene i disse størrelsene fram mot midten av 1970-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Figur 1.2 Lønnskostnadsandel for alle næringer og for bedrifter. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekten.

Figur 1.3 Lønnskostnadsandel for bedrifter i alt utenom oljenæringen og for industri utenom oljeraffinerier. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekten.

¹⁾ Utvinning og rørtransport av olje og gass, oljeboring.

årene var relativt små og preget av en stigende trend i bedrifter utenom olje og en fallende tendens i industrien utenom oljeraffineriene. I perioden fra 1974 til 1978 økte så lønnskostnadsandelen kraftig etter begge disse inndelingene, for deretter å falle fram mot 1980. De siste tre årene har andelen holdt seg stabil omkring 73 prosent i bedrifter utenom

olje og omkring 84 prosent i industrien utenom raffineriene.

Figur 1.4 viser utviklingen i lønnskostnadsandelen når næringene deles inn etter konkurransestype. De skjermede næringene følger i hovedsak utviklingen for alle næringer under ett med en stigende trend fram mot midten av 70-årene og en fallende tendens etter 1979. Det går fram av figuren at i de konkurranseutsatte næringene er lønnskostnadsandelen preget av konjunkturmessige bevegelser. Særlig gjelder dette for utekonkurrerende næringer utenom utenriks sjøfart. Nivået på lønnskostnadsandelen synes ikke å ha endret seg mye verken i hjemmekonkurrerende eller utekonkurrerende næringer.

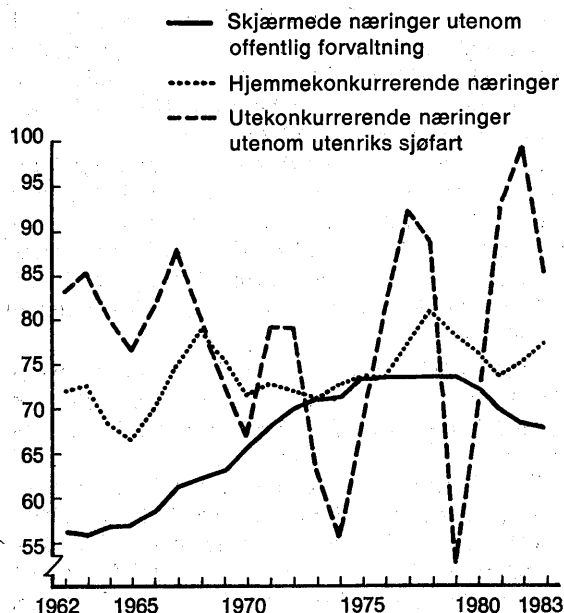
Tabell 1 b viser også produksjons- og realinntektsveksten regnet pr. årsverk. Igjen er oljevirkksomheten inkludert i tallene. Produktiviteten i alle næringer under ett målt ved bruttonasjonalproduktet i faste priser pr. årsverk, økte med 3,4 prosent fra 1982 til 1983. Dette er den sterkeste veksten siden 1979. Fra 1980 til 1982 var økningen 0,4 og 1,4 prosent årlig. Veksten i bruttonasjonalproduktet pr. årsverk i 1983 var likevel lavere enn gjennomsnittet for perioden fra 1970 til 1980. Også når produktiviteten måles ved nettonasjonalproduktet pr. årsverk var det en vekst på 3,4 prosent i 1983 etter en økning på 0,9 prosent fra 1981 til 1982 og en produktivtetsnedgang på 0,4 prosent fra 1980 til 1981. I tiårsperioden 1970—1980 økte nettonasjonalproduktet i faste priser pr. årsverk gjennomsnittlig med 3,5 prosent årlig. Nasjonalregnskapstallene for utførte årsverk har et fallende timeverksinnhold over tid. Dette betyr at dersom produktiviteten hadde vært målt med utgangspunkt i utførte timeverk ville veksten vært noe større enn angitt i tabell 1 b.

Det går fram av figur 1.5 at realverdien av både lønn og lønnskostnader pr. lønnstaker-årsverk har vist små årlige endringer de siste 7 årene. Fra 1982 til 1983 var det en svak nedgang i begge disse størrelser, som dermed fortsatt ligger på om lag samme nivå som i 1975—76.

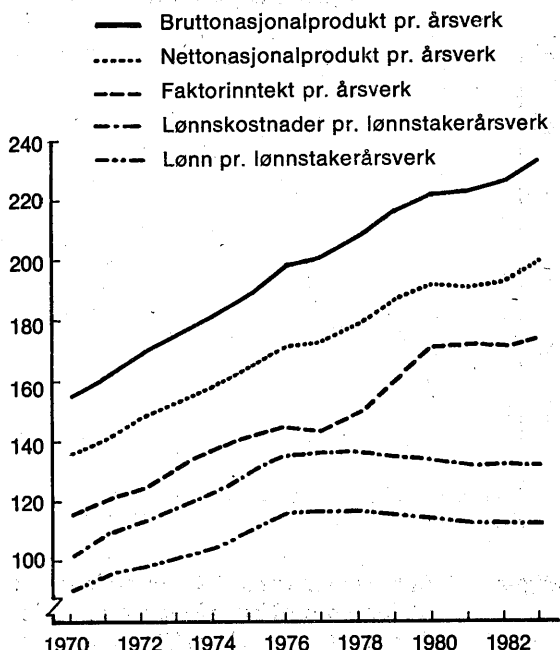
Tallene og figurene i dette avsnittet viser at produksjons- og inntektsutviklingen samlet var sterkere i 1983 enn i de to foregående årene. En viktig årsak til dette er en vekst i bruttoproduktet i oljenæringen på hele 15 prosent regnet i faste priser. Samlet vekst var likevel lavere enn det som var vanlig på 70-tallet. Den funksjonelle inntektsfordelingen har endret seg lite etter 1981 for alle bedrifter under ett. Som det går fram av tabell 1.4 og av neste avsnitt, er det imidlertid store forskjeller mellom de ulike næringene.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Figur 1.4 Lønnskostnadsandel for bedrifter etter konkurranstype. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekten.

Figur 1.5 Produksjon og realinntekt pr årsverk. Målt i 1000 1983-kroner.

Tabell 1c. Årlig prosentvis vekst i utbetalt lønn pr. lønnstakerårsverk

	1970—79	1979—80	1980—81*	1981—82*	1982—83* ¹⁾
Jordbruk	12,3	12,3	11,8	9,9	7,6
Skogbruk	11,0	8,6	9,8	9,9	8,2
Fiske	10,5	19,2	12,3	10,8	9,0
Bergverksdrift	10,4	7,6	13,5	7,5	7,3
Industri	11,1	9,7	11,4	11,0	8,8
Utekonkurrerende industri	11,2	12,1	11,6	11,0	8,8
Hjemmekonkurrerende industri	11,2	9,2	11,0	11,2	9,1
Herav:					
Konsumvareindustri	11,3	7,4	9,7	10,9	8,9
Investeringsvareindustri	11,0	9,4	11,0	11,0	8,9
Skjermet industri	10,8	9,0	12,5	11,2	8,6
Kraft- og vannforsyning	10,8	11,6	14,4	10,2	8,0
Bygge- og anleggsvirksomhet, oljeboring	10,9	7,7	9,7	11,9	6,7
Sjøtransport	11,7	7,6	13,6	6,1	9,8
Utvinning og rørtransport av olje og gass	—	29,6	6,6	8,8	13,0
Annen tjenesteyting	11,1	10,3	12,0	12,4	8,4
Herav:					
Annen privat tjenesteyting	11,4	11,3	11,9	12,4	8,8
Offentlig forvaltnings tjenesteyting	10,6	9,0	12,1	12,5	7,8
Alle næringer	11,1	10,1	11,8	11,7	8,5

¹⁾ Tallene for 1982—83 er beregnet av Statistisk Sentralbyrå etter oppfordring fra Beregningsutvalget. Tallene bygger i hovedsak på det som ble lagt til grunn ved utarbeidelsen av Økonomisk Utsyn 1983, men det er tatt hensyn til ny informasjon som kom til etter at arbeidet med Økonomisk Utsyn var avsluttet og også etter at den foreløpige utgaven av denne rapport ble sendt ut. Tallene er derfor ikke fullt ut konsistente med de øvrige nasjonalregnskapstallene som er gjengitt i Beregningsutvalgets rapport.

Driftsresultat etter næring

De fortløpige usikre nasjonalregnskapsberegningene viser at samlet driftsresultat passerte 100 milliarder kroner i 1983. Nær halvparten av dette skrev seg fra oljenæringen (utvinning og rørtransport av olje og gass og oljeboring). Holdes oljenæringen utenom, økte samlet driftsresultat i løpende kroner med nær 10 prosent fra 1982 til 1983, eller noe sterkere enn prisstigningen. Fra 1977 til 1983 økte driftsresultatet utenom olje i gjennomsnitt med 15,5 prosent hvert år. Denne veksten må imidlertid ses på bakgrunn av at driftsresultatene i 1977 var svært lave når en sammenlikner med tidligere år, både målt ved realverdien og som andel av faktorinntekten.

Både i jordbruk og skogbruk var det nedgang i driftsresultatet siste år. Størst var reduksjonen i skogbruket hvor driftsresultatet gikk med nær 15 prosent etter en mindre nedgang også fra 1981 til 1982. I fiske økte driftsresultatet med nærmere 17 prosent fra 1982 til 1983 etter en reduksjon på vel 7 prosent året før. Både i skogbruk og fiske var det sterk vekst i driftsresultatene fra 1980 til 1981.

Driftsresultatet for industrien under ett er anslått til 8,6 milliarder for 1983, en økning på vel 19 prosent fra året før. De foregående årene falt driftsresultatet i industrien hvert år fra 10,2 milliarder i 1979 til 7,2 milliarder i 1982. Tallene for industrien ble imidlertid omkring 1980 sterkt påvirket av utviklingen i én industrinæring — oljeraffineriene. Store endringer i verdensmarkedsprisene på oljeprodukter førte til at driftsresultatet i denne næringen svingte uvanlig sterkt. Holdes oljeraffineriene utenfor nådde driftsresultatet i industrien en topp på 8,4 milliarder kroner i 1980. I 1983 var det tilsvarende tallet 8,2 milliarder, en økning på nær 15 prosent fra året før.

Tabell 1d viser også at utviklingen i driftsresultatene de siste årene har vært svært forskjellig i de ulike deler av industrien. Utekonkurrerende industri hadde den sterkeste veksten i driftsresultatet fra 1982 til 1983 etter to usedvanlig dårlige år i 1981 og 1982. Holdes oljeraffineriene utenfor er driftsresultatet i løpende kroner i 1983 — tross bedringen dette året — likevel bare 1/3 av resultatet for 1979. De foreløpige tallene tyder på at økningen i driftsresultatet var sterkast i produksjonen av metaller, mens treforedlingsindustrien ser ut til å ha fått resultatet forverret. For hjemmekonkurrerende industri under ett ble driftsresultatet redusert for første gang siden 1978. Nedgangen var på 22 prosent til om lag samme nominelle nivå som i 1980. Spesielt dårlig synes resultatet å ha vært i konkurran-

seutsatt konsumvarindustri, hvor driftsresultatet i løpende kroner var lavere i 1983 enn i noe år på 70-tallet. Tabell 1e viser at driftsresultatet som andel av faktorinntekten falt sterkt i 1983 i denne delen av industrien. I hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri viser beregningene noe ulik utvikling for de enkelte undergruppene. Mens de foreløpige tallene tyder på en markert økning i driftsresultatet i produksjonen av metallvarer og maskiner, var det særlig resultatene i skipsbygging og produksjon av andre transportmidler som viste nedgang i 1983. Driftsresultatet i skjermet industri har økt hvert år siden 1979. Veksten fra 1982 til 1983 var på vel 31 prosent, mens den gjennomsnittlige årlige økningen i perioden fra 1979 til 1982 var nærmere 21 prosent.

Av en samlet økning i driftsresultatet utenom oljevirk-somhet fra 1982 til 1983 på 4,6 milliarder, sto sektoren kraft- og vannforsyning alene for 1,8 milliarder. Også i de to foregående årene var det sterk vekst i driftsresultatet i denne sektoren.

Tjenesteytende næringer har siden 1979 stort sett hatt sterk vekst i driftsresultatet. Denne tendensen var svakere fra 1982 til 1983, da driftsresultatet for tjenesteytende næringer utenom sjøtransport og kraft- og vannforsyning økte med knapt 9 prosent. Dette er mindre enn gjennomsnittet for alle næringer under ett. I enkelte av de tjenesteytende næringene økte likevel driftsresultatet sterkt siste år. Dette gjelder blant annet i produksjon av post- og teletjenester. I varehandel viste driftsresultatet i fjor en nedgang på vel 9 prosent. Tallene for sektoren sjøtransport domineres av utenriks sjøfart. Her ga reduksjon i fraktvolumet en ytterligere forverring av resultatene i 1983. Driftsresultatet i utenriks sjøfart er anslått til +5,6 milliarder, som er vel 1 milliard svakere enn det dårligste året på 70-tallet.

De skjemedede næringene har stått for en vesentlig del av veksten i samlet driftsresultat de siste årene. Fra 1979 til 1983 økte driftsresultatet for alle næringer utenom oljevirk-somheten med 18,7 milliarder eller vel 12 prosent gjennomsnittlig hvert år. Det går fram av tabell 1f at de skjemedede næringene i den samme perioden økte sitt driftsresultat med 24,1 milliarder kroner. Dette tilsvarer en årlig vekst på vel 19 prosent. Fra 1982 til 1983 var økningen 11 prosent. Driftsresultatets andel av faktorinntekten i skjemedede næringer utenom offentlig forvaltning har økt fra 26 prosent i 1979 til 32 prosent i 1983. Det viser seg imidlertid at inntektsfordelingen mellom lønnstakere og private foretakseiere har endret

Tabell 1d. Driftsresultat etter næring. 1970—1983. Mill. kroner.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982*	1983*
Jordbruk	2 179	2 535	2 667	2 716	3 167	3 847	4 917	6 415	6 976	6 954	7 627	8 481	9 736	9 696
Skogbruk	431	530	437	473	739	1 010	945	887	924	998	1 073	1 515	1 451	1 237
Fiske	724	826	680	1 091	1 047	628	1 193	1 227	875	959	1 156	1 752	1 621	1 892
Bergverksdrift	137	113	133	150	159	112	53	81	45	74	24	292	261	177
Industri	3 659	3 188	4 072	5 228	6 939	6 984	6 328	5 185	4 708	10 182	8 817	7 286	7 173	8 571
Utekonkurrerende industri	1 144	655	675	1 879	3 037	2 100	1 167	371	675	5 398	2 854	307 ÷	222	1 321
Hjemmekonkurrerende industri	1 769	1 770	2 495	2 689	2 970	3 709	3 915	3 303	2 766	3 566	4 411	5 225	5 263	4 452
Herav:														
Konsumvareindustri	472	497	535	414	439	379	412	398	312	336	664	710	633	290
Investeringsvareindustri	1 297	1 273	1 960	2 275	2 531	3 330	3 503	2 905	2 454	3 230	3 748	4 515	4 630	4 162
Skjermet industri	746	763	902	660	932	1 175	1 246	1 511	1 267	1 217	1 552	1 754	2 132	2 798
Kraft- og vannforsyning	778	668	765	970	1 404	1 374	1 574	1 410	2 308	2 295	2 243	3 648	4 557	6 338
Bygge- og anleggsvirksomhet, oljeboring	1 223	1 414	1 474	1 655	1 960	1 648	1 385	1 854	2 092	1 588	1 485	3 291	3 332	3 044
Sjøtransport	1 890	1 270	1 058	1 739	1 786 ÷	978 ÷	3 033 ÷	4 610 ÷	3 315 ÷	1 930 ÷	586 ÷	2 251 ÷	5 026 ÷	5 488
Utvinning og rørtransport av olje og gass ÷	216	÷ 389	÷ 168	÷ 338	÷ 749	2 097	3 295	3 591	8 098	15 393	31 959	37 302	40 724	47 839
Annen tjenesteyting	5 717	5 806	5 798	6 328	6 950	7 506	8 391	9 236	10 306	11 521	15 405	20 237	24 891	27 103
Alle næringer	16 522	15 961	16 915	20 012	23 402	24 228	25 048	25 276	33 017	48 034	69 203	81 553	88 720	100 409
Alle næringer utenom utvinning og rør- transport av olje og gass, oljeboring ..	16 738	16 350	17 085	20 400	23 841	21 803	21 694	21 464	24 528	32 362	36 943	42 604	46 492	51 089
Fordelt på:														
Utekonkurrerende næringer	2 999	1 862	1 706	3 637	4 807	1 200 ÷	1 869 ÷	4 073 ÷	2 547	3 369	2 090 ÷	1 475 ÷	4 765 ÷	4 128
Herav: Utenom utenriks sjøfart ¹⁾ ..	1 280	766	808	2 028	3 196	2 211	1 220	453	720	5 471	2 881	599	39	1 498
Hjemmekonkurrerende næringer ..	2 923	3 126	3 612	4 253	4 756	5 346	6 053	5 416	4 566	5 523	6 642	8 492	8 335	7 581
Skjermede næringer	10 816	11 362	11 767	12 510	14 278	15 257	17 510	20 121	22 509	23 470	28 211	35 587	42 922	47 636

* Foreløpige tall.

¹⁾ Tallet for 1979 er sterkt påvirket av oljeraffineriene. Driftsresultatet for oljeraffinerier var fra 1978 til 1980 henholdsvis 0,5, 2,7 og 0,4 milliarder kroner.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 1e. *Driftsresultatandeler¹⁾ i industrinæringer grupper etter konkurransestype. 1970—1983.*

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982*	1983*
Skjermet industri ²⁾ ..	23,6	21,5	22,3	16,0	19,1	20,6	19,1	20,1	16,1	15,1	17,1	17,3	18,7	22,3
Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri ³⁾	22,9	22,2	22,1	16,6	15,8	12,8	12,3	10,8	8,4	9,0	16,1	16,5	14,6	7,3
Hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri ⁴⁾	19,5	17,0	21,9	22,0	20,5	21,8	20,9	16,6	13,6	17,0	17,9	19,2	18,2	16,2
Utekonkurrerende industri ⁵⁾	33,7	20,3	20,2	39,2	46,8	33,5	20,3	7,0	11,9	50,6	32,2	4,5	÷ 3,3	15,3
Industri i alt	23,9	19,3	21,7	24,0	26,2	23,1	19,5	15,2	13,3	24,5	20,5	16,2	15,0	16,9

¹⁾ Driftsresultatet i en næringsgruppe regnet som prosent av faktorinntekten i den samme næringsgruppe.

²⁾ Omfatter produksjon av næringsmidler, drikkevarer og tobakksvarer og grafisk industri.

³⁾ Omfatter produksjon av tekstil- og bekledningsvarer, skotøy, kjemisk-tekniske produkter, gummi-produkter og plastvarer og annen industriproduksjon.

⁴⁾ Omfatter treindustri, produksjon av jordolje- og kullprodukter, mineralske produkter og verksted-industri.

⁵⁾ Omfatter treforedlingsindustri, raffinering av jordolje og primær jern- og metallindustri.

Tabell 1f. *Driftsresultatene i skjermede næringer 1979—1983. Milliarder kroner.*

	1979	1980	1981	1982*	1983*
Jordbruk	7,0	7,6	8,5	9,7	9,7
Skjermet industri	1,2	1,6	1,8	2,1	2,8
Kraft- og vannforsyning	2,3	2,2	3,6	4,6	6,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,3	1,2	1,6	1,8	1,6
Varehandel	1,6	4,3	6,5	7,9	7,2
Hotell- og restaurantdrift	0,5	0,5	0,7	1,2	1,7
Hjelpevirksomhet for landtransport og annen innenlansk samferdsel	÷ 1,7	÷ 2,0	÷ 1,7	÷ 1,8	1,2
Bank- og finansieringsvirksomhet, forsikring	4,0	5,1	7,0	8,5	8,9
Forretningsmessig tjenesteyting	2,5	2,8	3,1	3,6	3,8
Eiendomsdrift	7,3	8,2	9,5	10,8	11,9
Offentlig, sosial og privat tjenesteyting	4,8	5,5	6,4	7,6	8,5
Korreksjonsposter	÷ 7,3	÷ 8,7	÷ 11,3	÷ 14,3	÷ 16,0
Skjermede næringer i alt	23,5	28,2	35,6	42,9	47,6

seg mindre enn utviklingen i driftsresultatet skulle tilsi. I kraft- og vannforsyning kan økningen i driftsresultatet i stor grad føres tilbake til politiske beslutninger om økte priser på elektrisitet. Inntektsøkningen tilfaller her dessuten i stor grad det offentlige. Det samme gjelder for samferdselssektoren hvor resultatforbedringen i produksjon av post- og teletjenester alene utgjorde 2,7 milliarder fra 1979 til 1983. Av en samlet økning i driftsresultatet på 4,9 milliarder i sektoren bank- og forsikringsvirksomhet, står statsbankene og Nor-

ges Bank for om lag 3 milliarder. Den gjennomsnittlige årlige veksten i de private bankene var likevel på 23 prosent.

I sektoren eiendomsdrift dominerer boliger. Siden en vesentlig del av boligmassen er selveid eller eies av boligbyggelag, vil økt driftsresultat i denne sektoren i stor grad være et resultat av beregningstekniske forhold og i mindre utstrekning motsvares av endringer i den funksjonell inntektsfordelingen.

Selv om driftsresultatet i varehandel ble redusert siste år, står sektoren likevel for en

stor del av driftsresultatøkningen i skjermede næringer for perioden 1979 til 1983 under ett. Statistisk Sentralbyrå understreker imidlertid at nasjonalregnskapsberegningene for varehandel erfaringsmessig er særlig usikre.

Ved beregningen av driftsresultatetene i nasjonalregnskapet tas det hensyn til bedriftenes utgifter til kjøp av vareinnsats, arbeidskraft samt et beregnet slit på kapitalutstyr. I de fleste bedrifter vil også finansielle kostnader være en viktig utgiftspost. Slik nasjonalregnskapsberegningene foretas, vil økte finanskostnader måtte motsvares av økt driftsresultat for at det bedriftsøkonomiske resultatet skal opprettholdes. Det var gjennom flere år en økning i det nominelle rentenivået i Norge og utlandet. I nasjonalregnskapet vil økte renter på boliglån isolert sett føre til økt driftsresultat i sektoren i eiendomsdrift, men det økte rentenivået har trolig også påvirket driftsresultatet i andre næringer. Det er grunn til å tro at en del av økningen i driftsresultatet de senere årene kan føres tilbake til det økte rentenivået. I ikke-personlige foretak utenom finansinstitusjoner økte netto rentekostnader

fra 13,2 milliarder kroner i 1980 til 22,3 milliarder i 1983. Endringen i rentenivået vil også påvirke inntektsfordelingen, men nasjonalregnskapstallene over inntekt etter funksjonell næringsinndeling er lite egnet til å belyse slike endringer.

3. DEN INSTITUSJONELLE INNTEKTSFORDELINGEN

Statistisk Sentralbyrå har for perioden 1975—1983 foretatt beregninger av inntektsutviklingen basert på en institusjonell inndeling av økonomien. Dette betyr at inntektene er gruppert etter hvem de tilfaller og ikke etter hvor de opptjenes. Denne delen av nasjonalregnskapet, som kalles inntektsregnskapet, er fortsatt under oppbygging. Usikkerheten er derfor stor for en del av de tallene som presenteres i dette avsnittet. Særlig gjelder dette beregningene for de siste årene, men også tall for tidligere år kan bli gjenstand for revisjoner.

Tabell 1g viser hvordan disponibel inntekt for Norge foredeles seg på hovedgrupper av institusjonelle sektorer.

Tabell 1g. *Disponibel inntekt for Norge etter inntektsmottaker. Prosentvis fordeling 1975—1983.*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980*	1981*	1982*	1983*
Offentlig forvaltning ¹⁾	32,3	32,9	32,1	31,7	31,1	34,7	33,2	33,0	32,9
Finansinstitusjoner	1,3	1,3	1,5	1,7	1,9	2,1	2,7	3,0	2,8
Ikke-personlige foretak	1,6	÷ 2,1	÷ 4,2	÷ 4,6	0,9	2,8	3,1	1,7	2,3
Husholdninger	64,8	67,9	70,6	71,2	66,1	60,4	61,0	62,3	62,0
Disponibel inntekt for Norge	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Disponibel inntekt for Norge. Milliarder kroner	124,9	140,3	154,2	169,4	190,3	231,7	266,3	293,2	325,4

¹⁾ Inklusive kommuneforetak.

Det framgår av tabellen at disponibel inntekt i offentlig forvaltning har utgjort om lag 1/3 av Norges samlede disponible inntekt i hele perioden fra 1975 til 1983. Disponibel inntekt i offentlig forvaltning består i hovedsak av direkte og indirekte skatter fratrullet stønader og subsidier. I årene 1975—1979 var den nominelle offentlige inntektsveksten gjennomsnittlig 10 prosent hvert år mot vel 11 prosent for landet som helhet. Fra 1979 til 1980 økte den disponible inntekten i offentlig forvaltning med hele 21,1 milliarder kroner eller nærmere 36 prosent. Det var særlig utviklingen i oljeskattene som førte til den sterke veksten dette året. Skatt og avgift på utvinning av petroleum økte alene med 13,5 milliarder og

ble dermed mer enn fordoblet fra 1979 til 1980. I årene etter 1980 har igjen inntektsveksten i offentlig forvaltning vært noe lavere enn gjennomsnittet for de øvrige sektorene — gjennomsnittlig 10 prosent årlig mot 12 prosent for Norge samlet. Dersom inntektstallene deflateres med nasjonalregnskapets prisindeks for offentlig konsum, var det en reell vekst i disponibel inntekt i offentlig forvaltning på 3 prosent fra 1982 til 1983 mot en vekst på 0,8 prosent året før.

Sektoren finansinstitusjoner hadde en meget sterk vekst i disponibel inntekt i hele perioden fra 1976 til 1982 — gjennomsnittlig vel 29 prosent årlig. Offentlig eide banker, herunder Norges Bank, står imidlertid for største delen

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

av denne veksten. For de øvrige finansinstitusjonene var økningen i gjennomsnitt vel 18 prosent årlig i perioden. Fra 1982 til 1983 var økningen for finansinstitusjonene samlet bare 3,4 prosent, noe som særlig skyldes redusert disponibel inntekt i Norges Bank. Sterk inntektsvekst i forretningsbankene førte til at de private finansinstitusjonenes disponible inntekt økte med hele 64 prosent siste år, mot bare 2½ prosent året før. Disponibel inntekt i

Norges Bank utgjør i 1983 om lag 43 prosent av den samlede disponible inntekt i sektoren finansinstitusjoner.

Fra tabell 1g ser vi at om lag 2/3 av Norges disponible inntekt tilfaller husholdningene.

Fra 1975 til 1979 var inntektsveksten i husholdningene avtakende både nominelt og reelt. Det går fram av tabell 1h at den gjennomsnittlige nominelle økningen i disponibel inntekt var 11,7 prosent årlig i denne perioden.

Tabell 1h. *Inntekter og utgifter for husholdninger. Milliarder kroner.*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Lønn	73,3	85,6	96,7	105,9	110,6	124,2	139,8	155,7	168,6
Driftsresultat	15,4	18,8	21,2	24,6	23,4	26,8	31,0	35,6	38,4
Netto renteinntekt	÷ 1,3	÷ 1,7	÷ 1,9	÷ 2,5	÷ 2,4	÷ 2,7	÷ 3,6	÷ 4,6	÷ 5,5
Stønader mottatt	20,7	24,2	27,6	32,5	37,6	41,7	48,7	55,6	63,4
Direkte skatt og trygdepremier	27,4	32,0	34,8	40,0	43,6	50,6	54,1	59,8	63,8
Andre inntekter, netto	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3	0,7	0,8	0,2	0,9
Disponibel inntekt	80,9	95,2	108,9	120,6	125,8	140,0	162,5	182,7	201,9

Dersom inntektstallene deflateres med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum, tilsvarende dette en reell vekst på 3,7 prosent årlig. Også de siste årene har det vært reell vekst i husholdningenes disponible inntekt. Fra 1979 til 1983 var den reelle økningen 1,6 prosent i gjennomsnitt pr. år.

Den måten å beregne disponibel realinntekt på som brukes i dette avsnittet, skiller seg fra det som har vært vanlig i andre sammenhenger. I kapittel 5 i denne rapporten beregnes

utviklingen i disponibel realinntekt for personer med gjennomsnittlig inntektsutvikling når det tas hensyn til direkte skatt og pristigning. I tabellene 1h og 1i er både inntekter og utgifter mer omfattende enn i kapittel 5 ved at det blant annet tas hensyn til stønader fra det offentlige og renteinntekter og -utgifter. Det er i dette avsnittet ikke tatt hensyn til endringer i antall husholdninger. Dette er særlig viktig for de mest detaljerte beregningene.

Tabell 1i. *Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger¹⁾. Prosent.*

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Vekst i disponibel realinntekt ...	8,3	5,3	2,3	÷ 0,8	1,2	2,3	0,9	2,0
Bidrag til vekst fra ²⁾ :								
Lønn	6,7	3,6	1,0	÷ 0,6	1,8	÷ 0,7	÷ 0,1	÷ 0,0
Driftsresultat	2,3	0,8	1,4	÷ 1,9	0,8	0,4	0,6	÷ 0,1
Netto renteinntekt	÷ 0,3	÷ 0,1	÷ 0,3	0,2	÷ 0,1	÷ 0,4	÷ 0,3	÷ 0,3
Stønader mottatt	2,0	1,3	2,2	2,7	0,3	0,8	0,8	1,6
Direkte skatt og trygdepremier	÷ 2,5	0,0	÷ 2,0	÷ 1,2	÷ 1,9	2,1	0,3	0,5
Andre inntekter, netto	0,1	÷ 0,2	0,0	0,1	0,3	0,0	÷ 0,4	0,3

¹⁾ Inntekts- og utgiftstall deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum.

²⁾ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 1i viser hvordan ulike inntekts- og utgiftskomponenter har bidratt til veksten i husholdningenes disponible realinntekt fra 1975 til 1983. Det er særlig økt realverdi på stønadene fra det offentlige samt reelle skattelettelser som har gitt økt realinntekt etter 1980. Både lønnsutviklingen og nettorentene har gitt negative bidrag til realinntektsutviklingen for husholdningene de siste årene.

I inntektsdelen av nasjonalregnskapet er husholdningssektoren delt opp i undergruppene lønnstakere, personlig næringsdrivende og trygdede, pensjonister o.a. Fordelingen på undergruppene er foretatt etter den viktigste inntektskilden til hovedinntektstakeren i husholdningen. Mer detaljerte beregninger viser at lønnstakerne gjennomgående har hatt den laveste økningen i realinntekt de siste årene. Fra 1980 til 1983 økte lønnstakernes disponible

realinntekt gjennomsnittlig med 1,3 prosent årlig, mens det tilsvarende tallet for personlig næringsdrivende var 1,8 prosent. I den siste gruppen veier selvstendige i jordbruket tungt. Fra 1982 til 1983 viser de foreløpige tallene at lønnstakernes realinntekt økte med 1,9 prosent, mens personlig næringsdrivende hadde en nedgang på 0,7 prosent. Trygdede og pensjonister har hatt en klar bedring i disponibel realinntekt i alle de tre siste årene. Det må understrekes at usikkerheten er spesielt stor for de mest detaljerte tallene i dette avsnittet.

Tabell 1j viser inntektsutviklingen for sektorene private, ikke-personlige foretak og andre statsforetak. Disse omfatter i hovedsak private og statlige aksjeselskaper. Statens forretningsdrift, med forvaltningsbedrifter som NSB og Postverket, er holdt utenfor.

Tabell 1j. *Inntekter og utgifter for ikke-personlige foretak ekskl. Statens forretningsdrift. Milliarder kroner.*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980*	1981*	1982*	1983*
Inntekter	15,1	15,0	13,4	18,9	35,9	57,2	69,0	72,0	82,2
Driftsresultat	10,6	8,7	6,9	11,3	26,8	46,0	53,6	55,6	63,9
Renteinntekter	1,3	1,4	1,8	2,3	3,0	4,0	5,9	6,7	6,8
Andre inntekter ¹⁾	3,1	4,8	4,7	5,3	6,0	7,2	9,4	9,7	11,5
Utgifter	12,9	17,3	19,5	25,5	33,7	49,1	59,4	66,6	74,9
Direkte skatter og trygdepremier	3,1	4,7	4,9	7,2	11,1	23,3	25,7	26,9	31,1
Renteutgifter	6,2	7,3	8,8	11,1	14,2	15,9	20,9	24,5	26,8
Andre utgifter ¹⁾	3,6	5,4	5,9	7,2	8,3	10,0	12,8	15,3	17,0
Disponibel inntekt	2,1	÷ 2,4	÷ 6,2	÷ 6,6	2,2	8,1	9,7	5,4	7,3

¹⁾ Inkluderer aksjeutbytte inntekt/utgift, utbytte på eierkapital i statsforetak og netto skadeforsikrings-erstatninger/-premier.

Nasjonalregnskapstall for den institusjonelle inntektsfordelingen gir ikke opplysninger om hvordan foretakenes disponible inntekt fordeler seg på næringer. Det er likevel klart at utviklingen i oljenæringen har påvirket totaltallene i tabell 1j sterkt. Med utgangspunkt i regnskapsstatistikkens tall for andelshaverne på kontinentalsokkelen, kan vi få en indikasjon på oljevirksomhetens betydning. Det understrekes at tall for andelshaverne ikke er direkte sammenliknbare med de tallene som er oppgitt for oljevirksomheten tidligere i dette kapitlet. Regnskapsstatistikkens tall bekrefter at den sterke veksten i foretakenes driftsresultat for en stor del tilfaller oljevirksomheten. Fra 1977 til 1982 økte driftsresultatet for andelshaverne med nærmere 30 milliarder kroner. Dette utgjør vel 60 prosent av økningen i driftsresultatet for foretakssektoren samlet.

Samtidig økte andelshavernes skatteinnbetalinger med nærmere 21 milliarder kroner i den samme perioden. De anslagsvise beregningene tyder imidlertid på at økningen i de finansielle kostnadene for en stor del faller på foretak utenom andelshaverne på kontinentalsokkelen. Tallene for disponibel inntekt på 70-tallet blir lite påvirket av den forsøksvise korreksjonen for oljevirksomheten som er foretatt her. Korrigerert for andelshaverne viser disponibel inntekt i fortakssektoren en topp i 1980 for deretter å falle i årene etterpå.

Fra 1975 til 1978 var det en betydelig reduksjon i den disponible inntekten for foretakssektoren samlet. Stagnasjon i driftsresultatet sammen med økte skatter og finansielle kostnader, første til at disponibel inntekt ble ÷ 6,6 milliarder kroner i 1978. Fra 1978 til 1981 ble den delen av driftsresultatet som tilfaller

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

foretakssektoren nærmere femdoblet. På tross av at utgiftene til rentebetalinger og direkte skatt også viste sterk vekst, økte derfor foretakenes disponible inntekt med hele 16,2 milliarder kroner i denne perioden. De private ikke-personlige selskapene sto for tre fjerdedeler av denne økningen. Fra 1981 til 1982 ble foretakssektorens disponible inntekt redusert

med 4,2 milliarder. Denne reduksjonen falt i sin helhet på de private foretakene hvor inntektene falt fra 5,8 milliarder i 1981 til 1,3 milliarder året etter. Fra 1982 til 1983 førte ny vekst i driftsresultatet til at foretakenes disponible inntekt igjen økte. Heller ikke dette året var det særlig endring for statsaksjeselskapene.

KAPITTEL 2

Lønnsutviklingen i senere år

1. LØNNSOPPGJØRENE I 1983

I 1982 ble det på de fleste tariffområder inngått to-årsavtaler med bestemmelser som ga adgang til forhandlinger om eventuelle lønnsreguleringer ved vanlig revisjonstidspunkt i 1983.

Fra regjeringens side ble det foran oppgjøret i 1983 slik som foran oppgjøret i 1982, gitt uttrykk for at oppgjørene burde sees i sammenheng med skatteendringene. Videre la regjeringen bl.a. i Kontaktutvalget, fram beregninger som viste at det burde bli et moderat oppgjør i 1983 dersom vi skulle bevare den bedring i norsk industris konkurranseevne som kronejusteringene sommeren 1982 medførte.

I 1982 ble oppgjørene i LO/N.A.F.-området gjennomført forbundsvist. Imidlertid dannet verkstedsoverenskomsten og overenskomsten for hotell- og restaurantsektoren mønster for de andre avtalene. I 1983 ble annetårsoppgjøret i LO/N.A.F.-området gjennomført som et samordnet oppgjør.

Den 8. mars 1983 overleverte LO sine krav til N.A.F. Partene kom ikke fram gjennom forhandlinger og oppgjøret gikk til mekling. Den 11. april la Riksmeklingsmannen fram et forslag for partene. Forslaget som senere ble godkjent av Representantskapet i LO og Centralstyret i N.A.F., hadde følgende hovedinnhold:

- et generelt tillegg på 40 øre pr. time fra 1. april 1983.
- lavlønns tillegg fra 1. oktober 1983 etter 85 pst. — garantien.

Lavlønns tilleggene ble i hovedsak gitt likt til samtlige arbeidstakere innenfor de enkelte tariffområdene og ikke i forhold til lønnsnivået i den enkelte bedrift, slik det følger av den opprinnelige 85 pst.-regelen. Lavlønns tilleggene ble dessuten i enkelte utsatte bransjer (hermetikkindustrien, hotell- og restarantnæringen og endel bransjer innen tekoindustrien) satt noe lavere enn det som skulle følge av 85 pst.-regelen. Tilleggene varierte fra kr 0,06 pr time i betongvarefabrikker til kr 2,75 pr. time i innenriks sjøfart. Tilleggene omfattet ca. 50—60 000 arbeidstakere.

For samtlige tariffområder i LO/N.A.F.-området som var omfattet av hovedforhandlingene, ble lavlønnsreguleringen beregnet å slå ut med en lønnsøkning pr. 1. oktober på gjennomsnittlig 16,4 øre pr. time eller 0,4 prosent. Dette medførte en lønnsøkning på 0,1 prosent fra 1982 til 1983.

Den økonomiske rammen for LO/N.A.F.-oppgjøret ble beregnet til 7,7 prosent lønnsøkning fra 1982 til 1983. Foruten tariff tilleggene pr. 1. april og pr. 1. oktober omfattet rammen lønnsoverhenget på 4,5 prosent fra 1982 og et bidrag med 2,5 prosent fra antatt lønns glidning i 1983. Med jevn lønns glidning gjennom 1983, vil det bety 5 prosent lønns glidning fra 4. kvartal 1982 til 4. kvartal 1983. Lønns glidningen fra 4. kvartal 1981 til 4. kvartal 1982 var 6,3 prosent.

Utslaget av de tariffmessige tillegg pr. 1. april og pr. 1. oktober svarte til en lønnsvekst på 0,7 pst. fra 1982 til 1983 for arbeidere i N.A.F.-bedrifter.

I den private sektor gikk også mange av oppgjørene utenfor LO/N.A.F.-området til mekling, og det ble få konflikter. I flere områder ble det gitt generelle prosent tillegg.

Under oppgjørene la partene på de forskjellige områdene til grunn stort sett samme ramme for årslønnsveksten fra 1982 til 1983 — gjennomgående ca. 7½ pst. Den faktiske lønnsveksten fra 1982 til 1983 ble på mange områder noe sterkere enn dette (jfr. tabell 2 b).

For produksjonsarbeidere (operatøransatte arbeidere) i Nordsjøen kom en etter mekling frem til et forslag som ble vedtatt av partene. Forslaget innebar et generelt tillegg på kr 1 240,— pr. år, eller 0,5 prosent. Partene bygget på at rammen for oppgjøret skulle være en lønnsvekst på 7,7 prosent fra 1982 til 1983. Imidlertid kunne ikke partene bli enige om hvilke elementer som skulle medregnes innenfor rammen på 7,7 prosent. Blant annet var de uenige om lønnsveksten som følge av ansiennitetsopprykk og beregningen av overhenget. Uenigheten på disse punktene ble først forsøkt løst gjennom et utvalgsarbeid mellom partene.

Deretter ble spørsmålet bragt inn for en frivillige voldgiftsnemnd.

Nemnda bestemte at overhengsberegningene skulle fastsettes med utgangspunkt i faktisk ikrafttredelse av tariff tilleggene. Overhenget ble således beregnet til 3,66 prosent. Videre bestemte nemnda at ansiennitetstillegg og opprykk i lønnsystemet var lønnstillegg som skulle telle ved beregning av lønnsveksten. Nemnda anslo denne størrelsen til 3,75 prosent. Fra 1.10.83 ble det etter avtalen gitt et nytt tillegg på kr 3 000.

I overenskomsten for matforsynings- og oljeboringsbedrifter ble det på tilsvarende måte gitt kr 1 240,— fra 1.4.1983. (40 øre pr. time tilpasset sokkelavtalene.) Videre ble det også innenfor disse områdene gitt kr 3 000 fra 1.10.1983.

På boreriggene og de andre flyttbare plattformene i Nordsjøen kom det til streik blant medlemmene i Rederiansatte Oljearbeideres Forbund (ROF). ROF og motparten, Norsk Offshoreforening, godtok etter ca. 2 ukers streik et forslag om frivillig voldgiftsnemnd. Denne nemnda fastsatte samme tillegg som de øvrige organisasjoner og Norsk Offshoreforening hadde kommet til gjennom mekling, dvs. 3,9 pst.

I den offentlige sektor — stat og kommune — kom en først fram til nye tariffavtaler etter mekling. Det generelle tillegget pr. 1. mai ble i gjennomsnitt 5,6 pst. i staten.

I kommunene, som har forholdsvis flere med lav lønn, utgjorde det generelle tillegget pr. 1. mai i gjennomsnitt 5,7 pst. Tilleggene varierte fra 7,0 pst. på det laveste lønnstrinn til 2,9 pst. på toppen. I tillegg ble det avsatt et beløp til justeringer pr. 1. august både i kommunene og i staten. Pr. dato utgjorde rammen for disse justeringene 1,2 pst. i staten og 1,7 pst. i kommunene.

2. LØNNSUTVIKLINGEN

I likhet med tidligere legger Beregningsutvalget fram en del statistikk og beregninger som gir et hovedinntrykk av lønnsutviklingen fra 1982 til 1983 og dessuten overheng til 1984 for ulike grupper. Beregningene bygger på prinsipper som utvalget tidligere har lagt til grunn. Andre forutsetninger kan gi andre resultater. Utvalget understreker at en med dette ikke har tatt standpunkt til eventuelle andre prinsipper som partene legger til grunn i pågående forhandlinger og mekling.

I følge reviderte nasjonalregnskapstall økte utbetalt lønn pr. utført årsverk med 8,2 pst.

fra 1982 til 1983 i gjennomsnitt for alle næringer (jfr. tab. 1c).

For de langt fleste lønnstakere innhentes det nå lønnsstatistikk. Det kan være noe ulik dekningsgrad for de enkelte næringer, og til dels brukes forskjellige lønnsbegrep. Videre innhentes statistikken på forskjellige tidspunkter. For lønnsutviklingen for arbeidere i N.A.F.-bedrifter gis det oppgaver for hvert kvartal. Dessuten beregnes årsgjennomsnitt. Andre grupper har stort sett ett tellingstidspunkt i året, for de fleste 1. september eller 1. oktober. Disse ulike forholdene bør en være oppmerksom på ved sammenlikning mellom lønnstakergruppene.

I tabell 2 a er det gitt tall for lønnsutviklingen i årene 1981—83 for en del grupper. Tabellen gir inntrykk av en varierende lønnsutvikling. For en del skyldes dette forhold som er nevnt ovenfor. Men også den faktiske lønnsutvikling har vært noe ulik fra gruppe til gruppe.

I utvalgets fire siste rapporter har det vært en tabell over utviklingen i årslønn for en del grupper. Beregningene som nå er ført fram til 1983 gjengis i tabell 2b. De bygger på lønnsstatistikk for gruppene og på opplysninger om tariffoppgjør i de enkelte år. I lønnsstatistikken er også tatt med lønnstakere som ikke omfattes av tariffoppgjørene. Beregningsmåten fører til at fordelingen av veksten på de enkelte år er usikker. Tallene for industriarbeiderne og for ledende funksjonærer i N.A.F.-bedrifter og i staten er de samme som nyttes ved beregninger over disponibel realinntekt i kap. 5.

En sammenlikning mellom grupper må gjøres med varsomhet. Den perioden som er valgt — ut fra statistiske hensyn — kan gi tilfeldige utslag. Andre perioder ville kunne gi et annet forhold mellom gruppenes gjennomsnittstall. Statistikkgrunnlaget kan være forskjellig fra gruppe til gruppe. De ulike veksttall må også ses i lys av ulike inntektsnivåer.

De beregnede tall viser at den årlige lønnsveksten har variert en del mellom gruppene. Foruten de forhold som er nevnt foran, kan dette ha sammenheng med lavlønsprofilen ved tariffoppgjørene og med sammensetningen av arbeidsstyrken (alder, utlannelse m.m.). Også andre faktorer kan ha spilt inn, bl.a. forskyvning i statistikk, nedlegging og opprettelse av arbeidsplasser.

Den forholdsvis sterke lønnsveksten for ansatte i hotell- og restaurantvirksomhet og i en viss utstrekning også i varehandel i årene 1980, 1981 og tildels også i 1982, må f.eks. ses i sammenheng med oppgjørens lavløns-

Tabell 2a. Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere.

	Tids- enhet	Gjennomsnitts- fortjeneste i kroner			Prosentvis endring fra året før		
		1981	1982	1983	1981	1982	1983
Menn							
Jordbruk¹⁾							
Månedslønte ansatte	Måned	6 533	7 255	7 758	10,8	10,6	7,4
Timelønte ansatte	Time	34,48	37,42	40,39	9,0	8,5	7,9
Industri							
Voksne arbeidere	»	44,95	49,59	53,79	10,0	10,3	8,5
Tekniske funksjonærer ⁴⁾	Måned	11 302	12 616	13 506	11,6	11,6	7,1
Kontorfunksjonærer ⁴⁾	»	10 870	12 264	13 138	11,2	12,8	7,1
Arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet							
Losse- og lastearbeidere	Time	52,09	58,09	61,44	9,3	11,5	5,8
Utenriksfart, voksne sjømenn ⁶⁾	Måned	56,87	61,99	68,87 ²⁾	13,6	9,0	20,6 ³⁾
Innenriksfart, voksne sjømenn ⁷⁾	»	14 087	14 184	15 745	19,6	0,7	11,0
Privat landtransport, voksne arbeidere	Time	8 291	9 399	9 642	7,6	13,4	2,6
Varehandel ⁴⁾		43,30	48,74	52,06	10,4	12,6	6,8
Kontorfunksjonærer	Måned	9 662	10 767	11 780	9,7	11,4	9,4
Butikkfunksjonærer	»	7 016	7 823	8 285	9,7	11,5	5,9
Lagerfunksjonærer	»	7 095	7 936	8 558	9,7	11,9	7,8
Bankvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	»	9 269	10 488	11 318	10,6	13,2	7,9
Forsikringsvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	»	11 647	13 103	14 137	11,2	12,5	7,9
Statens embets- og tjenestemenn ⁸⁾	»	8 816	10 048	10 630	8,9	14,0	5,8
Kvinner							
Jordbruk¹⁾							
Timelønte ansatte	Time	33,02	35,24	37,71	11,8	6,7	7,0
Industri							
Voksne arbeidere	»	37,29	41,42	45,35	11,1	11,1	9,5
Kontorfunksjonærer ⁴⁾	Måned	6 915	7 822	8 465	13,0	13,1	8,2
Varehandel⁴⁾							
Kontorfunksjonærer	»	6 789	7 591	8 230	12,8	11,8	8,4
Butikkfunksjonærer	»	5 653	6 304	6 729	10,5	11,5	6,7
Bankvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	»	7 095	8 150	8 868	12,4	14,9	8,8
Forsikringsvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	»	7 513	8 587	9 347	12,5	14,3	8,9
Statens embets- og tjenestemenn ⁸⁾	»	7 324	8 325	8 900	11,4	13,7	6,9

¹⁾ September. ²⁾ 2. kvartalsoppgaver. ³⁾ Stigning fra 2. kvartal 1982 til 2. kvartal 1983.

⁴⁾ Pr. 1. september. ⁵⁾ Basert på samtlige funksjonærer i identiske bedrifter. ⁶⁾ Mars. ⁷⁾ November.

⁸⁾ Pr. 1. oktober. Heltidsansatte. Justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1983 er ikke medregnet.

Kilde: Lønnsstatistikk utarbeidet av Statistisk Sentralbyrå og Norsk Arbeidsgiverforening.

profil. Det samme gjelder den sterkere lønnsveksten for kommuneansatte enn for statsansatte i årene 1980 og 1981. Den sterke lønnsstigning fra og med 1980 for funksjonærer i forretnings- og sparebanker, forsikring og fra og med 1981 også for funksjonærer i N.A.F.-bedrifter, har derimot ikke denne bakgrunn. Ansatte i forretningsmessig tjenesteyting har også hatt en sterk lønnsvekst de to siste årene. Som påpekt foran, bør det utvises forsiktighet ved sammenlikning mellom gruppene. Dette

gjelder særlig ved betraktning av utviklingen i ett enkelt år.

Ett veiet gjennomsnitt av anslagene i tabell 2b gir en samlet årslønnsvekst på 8,3 pst. fra 1982 til 1983. Sammenveilingen er basert på lønnstakerårsverk i 1982. Tabell 2b omfatter ikke alle lønnstakergrupper i samfunnet, og metoden for sammenveiling er noe usikker. I følge foreløpige nasjonalregnskapstall var den gjennomsnittlige lønnsvekst for alle lønnstakere under ett 8,2 pst., (jfr. tabell 1c).

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

I avsnitt 3 i dette kapittel behandles årslønnsveksten fra 1982 til 1983 for en del grupper nærmere.

I N.A.F.'s lønnsstatistikk for voksne arbeidere i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, privat transportvirksomhet og oljevirksomhet var det en økning i den gjennomsnittlige timefortjeneste (inkl. overtid og diverse tillegg) fra 1982 til 1983 på 8,2 prosent. Av dette utgjorde lønnsoverhenget 4,4 prosent. Lønnsøkningen i løpet av 1983 i forhold til de tilsvarende kvartaler året før sank betraktelig; fra 11,7 prosent i 1. kvartal 1983 over 1. kvartal 1982 til 6,6 prosent i 4. kvartal

1983 over 4. kvartal 1982. Den sterke reduksjonen i vekstraten i lønningene har i hovedsak sammenheng med et forholdsvist moderat generelt tariff tillegg på 40 øre pr. time fra 1. april 1983 i forhold til tilsvarende generelt tariff tillegg på 200 øre pr. 1. april 1982. Dette lavere generelle tillegget betyr isolert en reduksjon i veksttakten med ca. 3½ prosentenheter pr. 1. april 1983. Veksttakten for lønningene i landtransport og i bygge- og anleggsvirksomhet er blitt relativt sterkere redusert, spesielt i anleggssektoren. Dette gjør at lønnsutviklingen fra 1982 til 1983 er 0,4 prosentenheter lavere for voksne arbeidere totalt enn for industriarbeidere.

Tabell 2b Beregnet årslønnsvekst for noen grupper

År	Arbeidere i N.A.F.-bedrifter			Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter		
	Industri	Bygge- virksomhet	Land- transport	I alt	Ledende	Vare- handel
1973—74	17,4	14,2	16,4	13,4	13,0	12,3
1974—75	19,9	16,9	23,3	17,6	13,9	18,3
1975—76	11,5	16,6	15,5	15,3	12,5	15,5
1976—77	8,9	12,0	10,0	11,8	10,0	10,3
1977—78	7,8	8,9	7,1	9,4	8,7	12,4
1978—79	2,9	1,8	5,3	3,1	2,5	2,0
1979—80	10,1	8,6	11,4	8,6	7,5	11,8
1980—81	10,1	9,9	10,3	12,8	11,8	10,7
1981—82	10,5	11,6	12,5	11,8	10,7	11,5
1982—83 ²⁾	8,3	7,3	6,8	9,1	8,5	8,5
1973—83	175,0	175,3	203,6	189,7	156,2	190,5
Gjennomsnitt pr. år	10,7	10,7	11,7	11,2	9,9	11,3

	Hotell og restau- rant ¹⁾	Uten- riks sjøfart	Bank ³⁾		For- sikring	Stat		Kommune	Forretnings- messig tjeneste- yting ⁴⁾
			I alt	Ledende		I alt	Ledende		
1973—74	11,1	12,5	13,3	10,3	12,0	12,3	10,4	11,9	—
1974—75	23,5	17,5	17,2	16,7	15,9	18,8	17,9	17,8	—
1975—76	15,1	16,9	9,2	7,4	12,1	11,8	8,8	14,7	—
1976—77	17,0	11,8	12,7	12,6	9,9	8,8	6,2	9,5	—
1977—78	6,1	7,0	10,9	10,3	9,6	8,2	6,2	8,5	—
1978—79	3,0	7,0	3,1	1,6	2,3	1,7	1,6	3,0	—
1979—80	13,9	8,3	12,2	10,2	12,0	9,6	10,0	10,3	—
1980—81	17,5	17,0	13,2	12,5	13,0	11,5	6,2	12,4	—
1981—82	10,5	7,0	13,2	10,7	12,8	12,3	8,0	12,1	13,2
1982—83 ²⁾	6,6 ⁵⁾	10,0	8,6	7,2	9,6	7,6	7,6	7,9	11,2
1973—83	218,3	195,0	191,7	156,7	180,6	163,7	120,3	177,4	—
Gj.snitt pr. år ..	12,3	11,4	11,3	9,9	10,9	10,2	8,2	10,8	—

¹⁾ Omfatter både måneds- og prosentlønte i perioden 1973—82. For 1982—83 bare månedslønte.

²⁾ Foreløpige anslag. Tall for enkelte områder kan bli endret.

³⁾ Forretnings- og sparebanker.

⁴⁾ Lønnsstatistikk utarbeidet første gang pr. 1. september 1980.

⁵⁾ Forutsatt at tariff tilleggene pr. 1. april 1982 ikke ble registrert i statistikken for april 1982.

I industrien, eksklusive off-shore-virksomhet, steg timefortjenesten (inkl. overtid og diverse tillegg), med 8,6 prosent fra 1982 til 1983. Beregnet årslønnsvekst ekskl. overtidsbetaling er 8,3 prosent eller 0,3 prosentenheter lavere. Dette skyldes en sterk utvikling i overtidsbetaling, hvorav bare en del skyldes volumøkning. Veksttakten i 1. kvartal 1983 over 1. kvartal 1982 var på 12,1 prosent. I 4. kvartal var veksttakten nede i 7,2 prosent i forhold til tilsvarende kvartal året før. Av dette utgjorde lønnsglidningen 6,0 prosent, når alle tillegg er medregnet i beregningene.

Lønnsoverhenget for industrien medregnet alle tillegg var 4,5 prosent fra 1982 inn i 1983. Det generelle tillegget pr. 1. april 1983 og garantitillegget pr. 1. oktober samme år slo ut med en lønnsøkning på 0,7 prosent fra 1982 til 1983. Den øvrige lønnsøkningen skyldes lønnsglidningen.

Basert på N.A.F.'s statistikk er overhenget fra 1983 inn i 1984 3,2 prosent for voksne industriarbeidere, når alle tillegg regnes med. Dersom overtids- og diverse tillegg holdes utenfor blir overhenget 2,9 prosent.

I bygge- og anleggsvirksomheten var det et markert fall i økningsraten for timefortjenestene frem mot slutten av 1983, slik at timefortjenesten bare steg med 5,7 prosent fra 1982 til 1983. Den lave veksten har delvis sammenheng med sterkere fall i timetallet for anleggsvirksomheten enn for byggevirksomheten. Anleggsvirksomheten er en bransje med relativt høye timefortjenester. Dette betyr at et sterkere bortfall av timer i denne bransje i seg selv kan føre til at et mindre antall høylovnede er med i statistikken og følgelig av den grunn gir en lavere økning i gjennomsnittsfortjenestene i hele bygge- og anleggsvirksomheten. Byggevirksomhet alene hadde en noe sterkere økning i timefortjenestene fra 1982 til 1983, eller 7,4 prosent. Beregnet årslønnsvekst (eksklusive overtid) er 7,3 prosent.

For funksjonærer i industri, bergverk, transportvirksomhet bygg- og anleggsvirksomhet, oljevirksomhet og hotell- og restaurantvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedslønn med 7,4 prosent for menn og 8,5 prosent for kvinner fra 1. september 1982 til 1. september 1983. For funksjonærer i ledende stillinger utgjorde tilsvarende stigning 7,2 prosent. Ut fra samme beregningsprinsipper som tidligere år har Beregningsutvalget anslått årslønnsveksten fra 1982 til 1983 for alle funksjonærer i nevnte bransjer til 9,1 prosent og for ledende funksjonærer til 8,5 prosent.

I tabell 2d er det satt opp en oversikt over

utviklingen av lønnsøkningen pr. time (inkl. overtid og diverse tillegg) fordelt på tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for mannlige arbeidere i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, og oljevirksomhet.

Tabellen viser utviklingen i økningsraten for timefortjenestene fra tilsvarende kvartaler året før. Dette er gjort for å eliminere sesongvariasjoner. Tariffmessig lønnsøkning er lavlønns tillegg, garantitillegg, sentrale tillegg på minstelønnssette etc. som følge av sentrale, herunder forbundsvise forhandlinger. Lønnsglidningen blir en restpost. Den omfatter lønns tillegg som gis ved blant annet lokale forhandlinger på de enkelte bedriftene. Lønnsglidningen er således et statistisk begrep hvor også økt fortjeneste p.g.a. akkord, forskyvninger i timeverkene osv. også spiller inn.

Siste kolonne i tabellen viser lønnsglidningens andel av den totale lønnsøkning. Tabellen viser at det har vært en trend helt fra begynnelsen av 1970-årene i retning av større andel av den totale lønnsveksten i form av lønnsglidning.

Dersom det for eksempel er store variasjoner i de generelle tillegg pr. 1. april fra år til år, vil det fra første til andre kvartal oppstå store forskyvninger når det gjelder nivået på lønnsøkningen og fordeling på tariffmessige lønns tillegg og lønnsglidning. For resten av året vil variasjonene i tallene i hovedsak gjenspeile utviklingen i lønnsglidningen.

Etter lønnsstoppens opphør i 1980 steg lønnsglidningen i slutten av 1980 sterkt til 8,8 prosent fra 4. kvartal 1979 til 4. kvartal 1980. I slutten av 1981 var det en avtagende trend i lønnsglidningen. De forbundsvise forhandlinger i 1982 førte til et generelt tillegg pr. 1. april som var endel høyere enn i 1981, og det som senere ble gitt i 1983. Lønnsglidningen i 1983 var ca. 6 prosent i forhold til tilsvarende kvartaler i 1982. I 4. kvartal 1983 utgjør derfor fortsatt glidningen over 80 prosent av den totale lønnsutvikling.

Bedriftenes lønnskostnader måles i lønnskostnader pr. timeverk. Disse vil i tillegg til gjennomsnittlig timefortjenester også inkludere kostnadene ved fravær av ulike slag, som feriedager, bevegelige helligdager, lønn under sykdom og permisjon, samt arbeids-giveravgift til Folketrygden og LO/N.A.F.-ordningene.

Tabell 2d nedenfor viser lønnskostnadene pr. timeverk fra 1977 til 1983 spesifisert på typer av indirekte personalkostnader målt i prosent av lønn for arbeidet tid pr. time. Nederst i samme tabell er også den beregnede årslønnsveksten satt opp for hele perioden. Årslønnen er beregnet eksklusive overtidsbe-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 2c. *Tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for mannlige arbeidere i industri, bygge- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet.*

		Endring i prosent fra samme kvartal året før			Lønns- glidning som andel av total lønnsut- vikling ³⁾ %
		Lønns- økning pr. time	Herav:		
			Tariff- messig økning	Lønns- glidning	
1972, 1. kvartal		9.3	4.3	5.0	54
1973, 1.	»	9.0	3.7	5.3	59
1974, 1.	»	12.2	4.6	7.6	62
1975, 1.	»	24.8	16.9	7.9	32
1976, 1.	»	13.2	8.9	4.3	33
1977, 1.	»	¹⁾ 15.2	¹⁾ 9.4	5.8	38
1978, 1.	»	10.0	2.9	7.1	71
1978, 4.	»	7.5	2.1	5.4	72
1979, 1.	«	6.0	2.1	3.9	65
1980, 1.	»	2.7	0.3	2.4	89
1980, 2.	» ²⁾	9.7	5.1	4.6	47
1980, 3.	» ²⁾	10.3	5.1	5.3	51
1980, 4.	»	14.1	5.3	8.8	62
1981, 1.	»	13.2	5.0	8.2	62
1981, 2.	» ²⁾	9.1	1.8	7.3	80
1981, 3.	» ²⁾	9.9	1.8	8.0	81
1981, 4.	»	8.3	1.7	6.6	80
1982, 1.	»	8.5	1.7	6.8	80
1982, 2.	» ²⁾	11.6	4.6	7.0	60
1982, 3.	» ²⁾	11.9	5.5	6.4	54
1982, 4.	»	11.7	5.4	6.3	54
1983, 1.	»	11.4	5.4	6.0	53
1983, 2.	»	6.9	1.2	5.8	84
1983, 3.	»	7.1	1.1	6.0	85
1983, 4.	»	7.2	1.2	6.0	83

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.

Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager, feriepenger o.l.

¹⁾ Inklusive lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.²⁾ Korrigert for etterbetalinger.³⁾ Regnet av prosenter.

Lønnsstoppen fra 1978 til 1980 gjør at i perioder innenfor dette tidsrommet er nesten hele den registrerte lønnsveksten lønnsglidning.

taling. Dessuten er det forutsatt full lønn under sykdom og ferie.

Som en følge av en forholdsvis sterk utvikling av overtidsbetalingen, hvorav bare en del kan forklares av volumøkning, har bedriftenes lønnskostnader fra 1982 til 1983 steget 0,3 prosentenheter sterkere enn årslønn beregnet eksklusive overtidsbetaling.

Lønnsstatistikken for industrien er eksklusiv offshorearbeidere i Nordsjøen fra 1979. Tallene er derfor bare direkte sammenlignbare fra dette tidspunkt. Fra 1974 til 1979 inne-

holdt statistikken et stadig økende antall offshorearbeidere, noe som forsterket veksten i timefortjenestene i den tradisjonelle industri.

Den nye sykkelønnsordningen fra 1. juli 1978 gjorde at bedriftene betalte 100 prosent av lønn de første 10 dagene av sykefraværet. Det overskytende ble refundert fra det offentlige. Fra 1981 til 1982 ble bedriftenes betalingsperiode i sykkelønnsordningen utvidet til de første 14 dagene av sykefraværet. Dette økte bedriftenes relative lønnskostnader med 0,4 prosentenheter fra 1981 til 1982. I følge

Tabell 2d. Lønnskostnader og lønnsutviklingen for industriarbeidere (gjennomsnitt for menn og kvinner).

		1977	1978	1979	1979 ³⁾	1980 ³⁾	1981 ³⁾	1982 ³⁾	1983 ³⁾
Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger									
	Kr.	32,69	35,30	36,29	36,02	39,67	43,66	48,26	52,43
Stigning fra foregående år	pst.	10,8	8,0	2,8	—	10,1	10,1	10,5	8,6
Indirekte personalkostnader i pst. av gj.snittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger									
	pst.	35,5	37,6	40,1	40,1	40,2	40,4	40,5	40,3
Herav:									
Betaling for helgedager	pst.	3,0	3,9	4,3	4,3	3,9	3,4	3,0	3,0
Feriepenger	pst.	9,8	9,9	9,9	9,9	9,9	10,2	10,3	10,3
Feriepenger av lønn under sykdom	pst.	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
Lønn under sykdom og permisjon	pst.	1,4	3,3	5,6	5,6	5,6	5,6	6,0	5,8
Arbeidsgiveravgiftene:									
Folketrygden	pst.	18,5	18,9	19,0	19,0	19,3	19,3	19,3	19,3
LO/N.A.F.-ordningene	pst.	1,9	0,7	0,4	0,4	0,6	⁴⁾ 0,9	0,9	0,9
Gj.snittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l.									
	Kr.	37,63	41,65	43,80	43,47	47,72	52,46	58,06	62,97
Stigning fra foregående år	pst.	11,0	10,7	5,2	—	9,8	10,1	10,6	8,5
Bedriftens lønnskostnader pr. timeverk ¹⁾	Kr.	44,29	48,57	50,84	50,46	55,62	61,30	67,81	73,56
Stigning fra foregående år	pst.	10,9	9,7	4,7	—	10,2	10,3	10,6	8,5
Stigning i beregnet årslønn fra foregående år	pst.	9,0	7,8	²⁾ 2,8	—	10,1	10,1	10,5	8,3

¹⁾ Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.

²⁾ Eksklusive virkningene av sykelønnsordningen.

³⁾ Eksklusive offshorearbeid.

⁴⁾ Inklusive trekkene til Lavlønnfondet fratrukket overføringer fra Lavlønnfondet anslått til 0,5 prosent.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

N.A.F.'s fraværstatistikk har det vært en svak nedgang i fraværet i industrien fra 1982 til 1983, også fravær betalt av bedriftene. Nettoeffekten utgjør 0,2 prosentenheter av de sosiale kostnadene.

Foruten lønn for ikke arbeidet tid og de generelle sosiale kostnadene har bedriftene også mer eller mindre frivillige sosiale kostnader, så som til bedriftslegeordning, private sykekasser, pensjonsordninger, yrkesopplæring, kantinevirksomhet, subsidierte lån osv. Disse kostnadene utgjorde gjennomsnittlig i industrien 6,7 prosent av lønn for arbeidet tid i 1978.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for heltidsansatte med 9,4 pst. for menn og 11,4 pst. for kvinner fra april 1982 til april 1983. For heltidsansatt prosentlønnen serveringspersonale steg den gjennomsnittlige dagsfortjeneste med 8,1 pst. for voksne menn og 10,2 pst. for voksne kvinner fra perioden 1. november 1981—30. april 1982 til perioden 1. november 1982—30. april 1983. Fra 1. april 1983 ble det gitt et generelt tillegg på kr 0,40 pr. time. Videre ble det avtalt et garantitillegg på kr 1,40 pr. time fra 1. oktober 1983.

Gjennomsnittlig antas det at tilleggene 1. april og 1. oktober slår ut i en lønnsøkning på 1,7 pst. fra 1982 til 1983. I tillegg kommer lønnsglidningen og overhenget fra 1982. Forutsatt at lønnstilleggene pr. 1. april 1982 ikke ble registrert i statistikken for april 1982, kan lønnsveksten fra 1982 til 1983 beregnes til 6,6 pst.

Ifølge N.A.F.'s lønnsstatistikk for hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for heltidsansatte månedslønte med 4,8 pst. fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983. Sammenlikner en perioden 1. mai 1982—31. oktober 1982 med perioden 1. mai 1983—31. oktober 1983 steg den gjennomsnittlige dagsfortjeneste for heltidsansatte prosentlønte serveringspersonale med 2,3 pst.

I forretnings- og sparebanker steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 7,3 pst. for menn og med 8,3 pst. for kvinner fra 1. september 1982 til 1. september 1983. Fra 1. mai 1983 ble det gitt et generelt tillegg på 4,6 pst. Utvalget antar at det generelle tillegget, overhenget fra 1982 og lønnsglidningen i 1983 vil gi en lønnsøkning fra 1982 til 1983 på 8,6 pst.

I forsikringsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 7,9 pst. for menn og 8,9 pst. for kvinner fra 1. september 1982 til 1. september 1983. Fra 1. mai 1983 ble det gitt et generelt tillegg på 4,2 pst. Sammen med overhenget fra 1982 og

lønnsglidningen i 1983 antas dette å gi en total lønnsøkning på 9,6 pst.

I varehandel steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 8,0 pst. for menn og for kvinner med 7,7 pst. fra 1. september 1982 til 1. september 1983.

Fra 1. april 1983 ble det i tariffavtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Handel og Kontor gitt et generelt tillegg på kr 200,— pr. måned til alle arbeidstakere over 18 år. Tillegget antas å slå ut med en gjennomsnittlig lønnsøkning på 2,9 pst. fra 1. april. I varehandelen under ett ventes det generelle tillegget, overheng fra 1982 og lønnsglidningen i 1983 å gi en total lønnsøkning fra 1982 til 1983 på 8,5 pst.

I utenriks sjøfart steg månedsfortjenesten for voksne sjømenn med 11,0 pst. fra mars 1982 til mars 1983. Fra 1. mai 1983 ble det i avtalen mellom Norsk Sjømannsforbund og Skipsfartens Arbeidsgiverforening gitt et tillegg på kr 242,— pr. måned eller ca. 4 pst. Forhandlingene høsten 1983 resulterte i et tillegg på kr 160,— pr. måned fra 1. nov. 1983 og fra 1. mai 1984 ble det avtalt et nytt tillegg på kr 160,— pr. måned. Oppgjøret hadde totalt en ramme på ca. 3,5 pst. For styrmenn og maskinister i utenriksfart ble det gitt et tillegg på ca. 3 pst. fra 1. mai 1983. Fra 1. november 1983 og 1. mai 1984 fikk disse to gruppene samme kronetillegg pr. måned som i avtalen mellom Norsk Sjømannsforbund og Skipsfartens Arbeidsgiverforening. Oppgjøret hadde en ramme på ca. 2,9 pst.

I innenriks sjøfart steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for voksne sjømenn i underordnede stillinger med 7,6 pst. fra november 1982 til november 1983.

Fra 1. april 1983 ble det i innenriks sjøfart gitt et generelt tillegg på kr 69 pr. måned. Videre ble det gitt et garantitillegg på kr 475 pr. måned fra 1. oktober 1983.

Lønnsstatistikken for oljevirksomheten er under utbygging. Siden 1975 har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet lønnsstatistikk for ansatte på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer og på forsyningsskip. Fra og med 1. kvartal 1982 omfatter kvartalstatistikken til Norsk Arbeidsgiverforening også arbeidere på operatørselskapenes faste installasjoner på norsk kontinentalsokkel. Næringsgruppen oljevirksomhet i denne statistikken omfatter nå offshorearbeidere i operatørselskaper og oljeboringsbedrifter samt offshorearbeidere i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, totalt om lag 4 000 arbeidere.

For oljevirksomheten offshore ialt var timefortjenesten inklusive overtid og diverse tillegg i gjennomsnitt kr 105,86 pr. time i 1983,

ifølge N.A.F.'s kvartalsstatistikk for arbeidere. Korrigert for etterbetalinger utbetalt i 1. kv. 1983 og 1. kv. 1984 (gjelder regulering i 4. kv. de respektive foregående år) steg timefortjenesten med 10,7 prosent fra 1982 til 1983. Harmonisering av lønnsnivået innen oljeboring førte til at lønnsnivået steg mye sterkere enn de enkelte tillegg alene skulle tilsi.

Overtid og diverse tillegg utgjorde ca. 40 prosent av den totale timefortjenesten. På grunn av lavere arbeidstid enn 40 timer pr. uke vil timefortjenesten omregnet til 40 timer pr. uke være ca. kr 10,— lavere.

Innenfor gruppen offshorearbeidere i N.A.F.'s kvartalsstatistikk er det oljeproduksjons- og oljeboringsbedriftene som har det høyeste lønnsnivået.

Blant ansatte på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 6,8 pst. fra november 1982 til november 1983. Fra 1. april 1983 ble det gitt et tillegg på 3,9 pst. til medlemmer i Sjømannsforbundet, Maskinistforbundet, Skipsførerforbundet og Styrmannsforeningen. Etter kjennelse i en frivillig voldgiftsnemnd, fikk medlemmer i Rederiansatte Oljearbeideres Forbund 3,9 pst. med virkning fra 16. juni 1983.

Statistikken for borefartøyer og verkstedsplattformer blir innhentet i november hvert år (i 1981 i desember). Den omfatter både boremannskap og maritimt mannskap. For 1983 omfatter statistikken 30 borefartøyer og verkstedsplattformer med i alt 2 364 ansatte, hvorav 1 867 i Nordsjøen. Statistikken dekker ikke de faste produksjonsplattformene eller bedrifter som driver tjenesteytende virksomhet i Nordsjøen.

Tabell 2e viser gjennomsnittlig månedsfortjeneste i november for perioden 1975—83.

Tabell 2 e. Gjennomsnittlig månedsfortjeneste¹⁾ inkl. overtid og diverse andre tillegg på flyttbare borefartøyer og verkstedsplattformer. 1975—83.

	Kr	Stigning i pst. fra året før
1975	6 609	—
1976	7 177	7,7
1977	7 707	8,3
1978	7 914	2,7
1979	8 538	7,9
1980	10 171	19,1
1981 ²⁾	10 778	6,0
1982	13 907	29,0
1983	14 856	6,8

¹⁾ November.

²⁾ Desember.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Lønnsspredningen blant ansatte på borefartøyer og verkstedsplattformer er forholdsvis stor. I november 1983 varierte månedslønnen fra ca. 9 500 kr for riggassistenter til 20 800—26 200 kr for tekniske sjef, plattformssjefer og boreere. Boressjefer lå enda høyere.

Blant sjøfolk ombord på forsyningskip steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 15,0 pst. fra mars 1982 til mars 1983.

Fra 1. mai 1983 ble det gitt et tillegg på ca. 4 pst. Fra 1. november 1983 og 1. mai 1984 ble det gitt tillegg på kr 160 pr. måned, dvs. det samme som i utenriks sjøfart.

Statistikken for forsyningskip blir innhentet i mars hvert år. I 1983 omfatter den 128 skip med i alt 2 194 sjøfolk. Tabellen 2f viser månedsfortjenesten på forsyningskip.

Tabell 2 f. Gjennomsnittlig månedsfortjeneste¹⁾ inkl. overtid og diverse andre tillegg for sjøfolk på forsyningskip. 1975—1983.

	Voksne sjøfolk i alt		Av dette			
	Månedsfortjeneste kr	Stigning i pst. fra året før	Befal kr	Stigning i pst. fra året før	Matroser	Stigning i pst. fra året før
1975	6 676	—	7 687	—	5 466	—
1976	7 929	18,8	8 979	16,8	6 606	20,9
1977	8 069	1,8	9 149	1,9	6 746	2,1
1978	8 227	2,0	9 329	2,0	6 802	0,8
1979	8 470	3,0	9 514	2,0	7 068	3,9
1980	8 593	1,5	9 649	1,4	7 137	0,1
1981	10 926	27,2	12 186	26,3	9 288	30,1
1982	11 698	7,1	12 967	6,4	10 043	8,1
1983	13 451	15,0	15 088	16,4	11 196	11,5

¹⁾ Mars.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Lønnsstatistikken for statstilsatte som omfatter 180 000 arbeidstakere, viser en lønnsstigning pr. årsverk på 6,0 pst. fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983. For heltidstilsatte kvinner var stigningen 6,9 pst. og for heltidstilsatte menn 5,8 pst. Justerings- og normeringsoppgjøret som ble gjennomført pr. 1. august 1983, og som i gjennomsnitt tok sikte på et lønnstillegg på ca. 1,2 pst., er ikke med i statistikkgrunnlaget.

Veksten i perioden skyldes i hovedsak tarifftillegget på 5,6 pst. som ble gitt 1. mars 1983. Inklusiv justerings- og normeringsoppgjøret utgjør de tariffmessige tillegg i perioden ca. 6,8 pst. Lønnsglidningen har i perioden ikke avveket fra det som er vanlig i staten.

Lønnsveksten for statstilsatte fra 1982 til 1983 er beregnet til 7,6 pst. Årslønnsveksten har variert mellom ulike grupper tilsatte:

	Gj.snitts- lønn 1982	Gj.snitts- lønn 1983	Gj.snitts- lønn 1982—83 pst.
Ktr.ass./kontorfullm	85 956	92 772	7,9
Fagarbeidere i			
Televerket	97 728	105 096	7,5
Saksbehandlere ¹⁾	124 476	133 224	7,0
Eksp.sjef/underdir./ byråsjef	170 155	183 103	7,6

¹⁾ Omfatter førstesekretær, konsulent og førstekonsulent.

Lønnsstatistikken for skoleverket som omfatter 77 000 arbeidstakere, viser en lønnsstigning pr. årsverk på 6,3 pst. fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983. For heltidstilsatte kvinner var stigningen 6,9 pst. og for menn 5,5 pst. Også i skoleverket ble det pr. 1. august 1983 gjennomført et justerings- og normeringsoppgjør på ca. 1,2 pst., og som ikke er med i statistikken.

Endringer i alderssammensetningen i skoleverket har forårsaket endel av den registrerte lønnsveksten i perioden.

Lønnsstatistikken for kommuneansatte pr. 1. oktober 1983 foreligger ikke. I følge Statistisk Sentralbyrås statistikk steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for menn med 13,0 pst. og for kvinner¹⁾ med 12,7 pst. fra 1. oktober 1981 til 1. oktober 1982. Fra 1. oktober 1981 ble det gitt justerings- og normeringstillegg som i gjennomsnitt var forutsatt å gi en lønnsvekst på ca. 2 pst. Lønnsøkningen fra oktober 1981 til oktober 1982 er noe ster-

kere enn justeringsoppgjøret i oktober 1981 og lønnsoppgjøret i mai 1982 skulle tilsi. Dette kan i hovedsak bare forklares ved en sterkere lønnsglidning enn vanlig og/eller ved at den faktiske rammen ved justeringsoppgjøret i oktober 1981 ble større enn 2 pst. Fra 1. mai 1983 ble det gitt et generelt tillegg som i gjennomsnitt slo ut med 5,7. Fra 1. august 1983 ble det gjennomført justeringer som i gjennomsnitt ga en lønnsvekst på 1,7 pst.

Sammen med overhenget fra 1982 og en forventet lønnsglidning i 1983 er dette foreløpig antatt å gi en årslønnsvekst fra 1982 til 1983 på 7,9 pst. Det må ventes at tallet vil bli endret på grunnlag av statistikken for 1983.

Siden 1980 har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet statistikk for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting. Dette omfatter ansatte i virksomheter som driver med regnskapsføring, revisjon, databehandling, arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet. Dessuten er også ansatte innen teknisk virksomhet og annonse- og reklamevirksomhet med. Felles for de fleste bedriftene i denne statistikken, er at de ansatte ikke får sine lønninger regulert gjennom landsomfattende tariffavtaler. Lønnstilleggene følger imidlertid ofte lønnstilleggene i landsomfattende tariffavtaler, f.eks. mellom Handel og Kontor og Norsk Arbeidsgiverforening eller for offentlig ansatte.

Fra 1. september 1982 til 1. september 1983 steg gjennomsnittlig månedsfortjeneste med 10,6 pst. for menn og 9,9 pst. for kvinner. Beregningsutvalget har anslått lønnsveksten fra 1982 til 1983 til 11,2 pst.

3. LØNNSUTVIKLINGEN 1982—83 FOR ULIKE GRUPPER

Innledning

Beregningsutvalget har denne gang sett nærmere på lønnsutviklingen for ulike grupper det siste året, herunder hvilken lønnsvekst de enkelte gruppene tar med seg inn i 1984, altså det som gjerne betegnes som overhenget.

Overhenget beskrives ved hvor mye lønnsnivået ved årets utløp ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten fra ett år til det neste vil bli selv om det ikke skjer noen lønnsvekst i det andre året.

Nå gis det ikke statistikk pr. 31. desember eller 1. januar for noen gruppe. Overhenget må derfor anslås. For arbeidere i N.A.F.-bedrifter brukes gjerne forholdet mellom lønnsnivået i 4. kvartal og årsgjennomsnittet. For andre grupper må det til dels gjøres grove anslag.

Størrelsen av overhenget vil avhenge av hvordan lønnsveksten skjer over året. Lønns-

¹⁾ P.g.a. endringer i statistikken har en for kvinner lagt til grunn stigningen for administrative funksjonærer og arbeidstakere i tjenesteytende stillinger. Disse omfatter ca. 90 pst. av alle kvinner som er med i statistikken i 1982.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

tillegg som gis sent i året fører til større overheng til neste år enn tilsvarende tillegg som gis tidlig i året.

For de fleste gruppene har vi god oversikt over tidspunktene for tariff tillegg. Vi vet imidlertid lite om når annen lønnsutvikling skjer. For grupper med en gitt lønnsstigning i en periode vil det beregnede overhenget være avhengig av hva som forutsettes om forløpet av lønnsutviklingen gjennom perioden.

Utvalget har også søkt å belyse om, og i tilfelle i hvilken grad, registrert lønnsutvikling er påvirket av endringer i sysselsettingen. Videre har vi søkt å vurdere om tilgjengelig materiale kan si noe om hvordan sysselsettingen fordeler seg på bedrifter med ulik lønnsvekst og ulike endringer i timeverk.

Lønnsutviklingen for industrigrupper

I Beregningsutvalgets tidligere rapporter er det gitt tall for lønnsutviklingen for industriarbeidere i gjennomsnitt. Særlig i år med forbundsvise lønnsoppgjør i LO/N.A.F.-området kan det være interessant å trekke frem tall for ulike industribransjer.

Tabell 2 g viser tall for ti industribransjer foruten for industrien i alt. Det er gitt tall basert på to forskjellige lønnsbegreper. I tabellens del a gjengis lønnstall eksklusive tillegg mens lønnstallene i del b også inkluderer overtidstillegg og diverse tillegg (skifttillegg, smusstillegg m.m.).

Det fremgår at lønnsveksten fra 1982 til 1983 og også overhenget til 1984 i noen grad er avhengig av hvilke lønnsbegrep som legges til grunn. Dette har sammenheng med at utviklingen i tilleggene er en noe annen enn utviklingen i time- og akkordlønn. Det kan bl.a. ha sammenheng med endringer i bruken av overtid.

Som nevnt tidligere brukes lønnsnivået i 4. kvartal i forhold til årsgjennomsnittet som uttrykk for overhenget. Dette henger naturligvis sammen med at statistikken for disse områdene er en kvartalsstatistikk. I den grad det foregår lønnsvekst gjennom 4. kvartal vil det beregnede overhenget bli lavere enn det faktiske ved årsskiftet. Det vil påvirke fordelingen av årslønnsveksten på komponentene, overheng, tariff tillegg og lønnsglidning, men vil ikke framgå av statistikken.

Tabell 2 g. Utviklingen i gjennomsnittlig timefortjeneste fra 1982 til 1983 for voksne industriarbeidere og overheng til 1984.

Del a: Timefortjeneste ekskl. overtidstillegg og skifttillegg m.m.
(Kolonne 6 i N.A.F.'s kvartalsstatistikk).

Industribransjer	Timer i alt i 1000		Gj.sn. timefortjeneste ekskl. overtids- og skifttillegg			Økning fra 1982 til 1983	Overheng ekskl. alle tillegg
	året 1982	året 1983	året 1982	året 1983	4. kv. 1983		
			øre	øre	øre	%	%
Nærings- og nytelsesm.industri....	32 721	32 531	4182	4583	4721	9,6	3,0
Tekstil og bekledning	11 297	9 649	3798	4103	4227	8,0	3,0
Treindustri	16 098	15 527	4361	4706	4807	7,9	2,1
Treforedling og papirv.industri ...	17 925	17 022	4345	4651	4783	7,0	2,8
Grafisk industri	8 018	7 709	5507	6175	6388	12,1	3,4
Mineralbearbeidende industri	8 791	7 669	4576	4936	5038	7,9	2,1
Elektrokjemisk industri	19 790	19 132	4613	4940	5100	7,1	3,2
M.V.L.	74 089	69 933	4718	5107	5259	8,2	3,0
Øvrig jernindustri	19 001	18 685	4708	5107	5245	8,5	2,7
Øvrig industri	3 546	3 360	4999	5481	5712	9,6	4,2
Industri i alt	224 165	213 350	4529	4911	5054	8,4	2,9

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Del b: Timefortjeneste inkl. overtidstillegg og skifttillegg m.m. (kolonne 10 i N.A.F.'s statistikk).

Industribransjer	Timer i alt i 1000		Gj.sn. timefortjeneste inkl. overtid- og skifttillegg			Økning fra 1982 til 1983	Overheng
	året 1982	året 1983	året 1982	året 1983	4. kv. 1983		
			øre	øre	øre	%	%
Nærings- og nytelsesm.industri....	32 721	32 531	4373	4801	4935	9,8	2,8
Tekstil og bekledning	11 297	9 649	3927	4253	4388	8,3	3,2
Treindustri	16 098	15 527	4470	4830	4945	8,1	2,4
Treforedling og papirv.industri ...	17 925	17 022	4847	5188	5326	7,0	2,7
Grafisk industri	8 018	7 709	6053	6808	7121	12,5	4,6
Mineralbearbeidende industri	8 791	7 669	4874	5258	5368	7,9	2,1
Elektrokjemisk industri	19 790	19 132	5135	5524	5679	7,6	2,8
M.V.L.	74 089	69 933	5005	5418	5618	8,3	3,7
Øvrig jernindustri	19 001	18 685	4981	5423	5562	8,9	2,6
Øvrig industri	3 546	3 360	5378	5937	6210	10,4	4,6
Industri i alt	224 165	213 350	4826	5243	5409	8,6	3,2

De to første kolonnene gir oversikt over totalt antall timeverk i industribransjene i 1982 og 1983. Det fremgår at bransjene har høyst ulik størrelse. Fra 1982 til 1983 gikk det totale antall timeverk i industrien ned med knapt 5 pst. Nedgangen fordelte seg noe ujevnt mellom bransjene.

Lønnsutviklingen i sektorer i offentlig og privat virksomhet

Tabell 2 h gir oversikt over lønnsveksten fra 1982 til 1983 og overhenget i lønningene til 1984 for offentlige og private sektorer. Statistikken omfatter vel $\frac{1}{2}$ mill. lønnstakere, mens områdene i alt sysselsetter mellom 1,1 og 1,2 mill. lønnstakere. Områdene dekker således ca. $\frac{2}{3}$ av det totale antall lønnstakere i landet.

For grupper utenom industriarbeidere gis det lønnsstatistikk pr. en fast dato i året. Ut fra denne beregnes gjennomsnittsnivået for

året slik at årslønnsveksten kan anslås. Grunnlaget for denne beregningen varierer mellom gruppene. Dette fører til en viss usikkerhet i anslaget for årslønnsveksten det enkelte år. Sett over flere år reduseres usikkerheten.

Fordelingen av årslønnsveksten på de ulike komponenter er basert på tariffoppgjørene i sektorene. Det er forutsatt at de avtalte tariff-tillegg gis til alle i områdene. Forholdet kan imidlertid være forskjellig fra sektor til sektor. I staten omfattes alle ansatte av samme tariffavtale, mens f.eks. i varehandelen dekker tariffavtaler formelt en relativt mindre del av de ansatte. For funksjonærer i industrien og for ansatte i forretningsmessig tjenesteyting er det ikke gjort forsøk på å skille mellom tarifftillegg og lønnsglidning. I disse sektorer er det flere avtaleområder foruten at mange av arbeidstakerne ikke har tariffavtaler. Anslaget for overhenget er dermed også særskilt usikkert for disse gruppene.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 2 h. Lønnsutviklingen for enkelte grupper. Pst.

Beregnet årslønnsvekst 1982—83							Overheng til 1984
	Antall med i statistikken for 1983 ¹⁾	I alt	Fordelt på:		Lønns- glidning i 1983 ²⁾		
			Overheng fra 1982	Tariff tillegg i 1983			
1. Staten	153 014	7,6	2,9	4,3	0,4		2,6
2. Kommunene	115 000	7,9	2,8	4,6	0,5		3,1
3. Industrierbeidere	140 000	8,3 ³⁾	4,5	0,7	3,1		2,9 ³⁾
4. Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter	92 838	9,1	4,6	—	4,5	—	3,0
5. Varehandel	80 487	8,5	3,0	1,9	3,6		2,6
6. Hotell og restaurant	5 280 ⁴⁾	6,6 ⁵⁾	4,6	1,7	0,3		2,8
7. Innenriks sjøfart	2 752	8,2	5,6	2,2	0,4		4,7
8. Forretnings- og sparebanker	22 409	8,6	2,8	3,2	2,6		1,8
9. Forsikring	6 490	9,6	2,7	3,0	3,9		1,5
10. Forretningsmessig tjenesteyting	19 429	11,2	5,0	—	6,2	—	4,0

Merknad: Tallene er foreløpige, og for enkelte områder kan tallene bli endret. Partene i de ulike områder kan ha ulike oppfatninger av hvilke prinsipper for beregning av årslønnsvekst og overheng som skal legges til grunn.

1) Heltidsansatte.

²⁾ Beregnet som restpost.

³⁾ Basert på timefortjeneste inkl. diverse tillegg, men ekskl. overtid.

4) Månedslønne.

⁵⁾ Se note 5 til tabell 2 b.

Tabellen viser at det er en viss spredning i årslønnsveksten mellom sektorene som vi også fant mellom industribransjene. Omtrent halvparten av gruppene har en lønnsvekst mellom ca. 7 ½ og 8 ½ pst. Disse områdene omfatter de langt fleste arbeidstakere tabellen dekker, jfr. tabellens første kolonne.

Fordelingen av årslønnsveksten på de tre komponentene forteller — med de forbehold som følger av usikkerheten — en del om ulike lønssystemer og ulik fordeling av lønnstillegg over året. Tariff tilleggene i sektorene kommer stort sett pr. 1.4. eller pr. 1.5. Den del av lønnsveksten som her er kalt lønnsglidningen, kan skje til ulike tider. Når f.eks. de beregnede overheng for bank og forsikring er relativt små henger det sammen med at lokale tillegg i stor grad er konsentrert til tidlig i året.

Tallene for bidraget fra lønnsglidningen er beregnet som restposter, dvs. den del av årsveksten som blir tilbake når overheng og tariff tillegg er trukket fra. Bakgrunnen for denne delen av lønnsveksten er høyst variert. Det kan bl.a. skyldes strukturforskjyninger i arbeidsstyrken, avansement, avtalte alders tillegg, virkninger av prestasjonslønnssystemer (akkord m.m.) eller lønnstillegg som avtales på den enkelte arbeidsplass. Lønns glidning, slik begrepet brukes her, er således et statistisk begrep og betydelig mer sammen sett enn det ofte framstilles i den offentlige

debatt. Her settes ofte likhetstegn mellom lokale forhandlinger og lønnsglidning.

Sysselsettingseffekter basert på bevegelser av timeverkene i N.A.F.'s kvartalsstatistikk fra 1982 til 1983

Bak en registrert lønnsøkning kan det ligge endringer i omfanget av overtidarbeid, endringer i omfanget av akkordarbeid og endringer i sammensetning av sysselsettingen. Det kan også være endringer av bedriftsutvalget som inngår i N.A.F.'s kvartalsstatistikk.

I det siste året har det vært en generell nedgang i sysselsettingen i industrien. Økonomisk utsyn viser en nedgang i antall årsverk i industrien med 15 000 eller 4,1 prosent fra 1982 til 1983. Tilsvarende bevegelse i timeverkene i N.A.F.'s kvartalsstatistikk viser en nedgang i industrien totalt på 4,8 prosent fra 1982 til 1983. Fra 3. kvartal 1982 til 3. kvartal 1983 er nedgangen i timeverkene 4,0 prosent og fra 4. kvartal 1982 til 4. kvartal 1983 er nedgangen 4,1 prosent.

i) *Summarisk statistikk*

Virkninger av strukturelle endringer i sysselsettingen kan man få et inntrykk av ved å sammenholde den registrerte gjennomsnittlige timefortjenesten i N.A.F.'s lønnsstatistikk med det såkalte standardberegnete gjennomsnitt. Ved standardberegning av timefortjenesten,

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

benyttes faste vekter. Vi har valgt å benytte timefordelingen i utgangsperioden eller i samme kvartal i 1982 som vekter.

Hvis den registrerte gjennomsnittlige timefortjeneste ett kvartal ligger høyere enn den standardberegnete, kan det bety at grupper med et relativt høyt lønnsnivå veier mere i statistikken enn et år tidligere, noe som gir en høyere timefortjeneste eller omvendt.

N.A.F.'s kvartalsstatistikk for arbeidere inneholder ikke individualopplysninger, men inneholder opplysninger om faggrupper eller grupper skiftkategorier innenfor bedriftene. I relasjon til industriens sysselsettingsutvikling og fortjenesteutvikling er det 3 typer strukturendringer som muligens kan analyseres ut ifra materialet:

- Lønnsøkning som følge av at sysselsettingsfordelingen (timevektene) på bransjer har endret seg.
 - Lønnsøkning som følge av at sysselsettingen generelt har gått ned.
 - Bedriftsvis struktureffekt i fortjenestetalene.
- a) I dette alternativ har man holdt de relative timevektene mellom bransjer innen industrien fast i kvartalene i 1983 i forhold til tilsvarende kvartaler i 1982.

Industri (N.A.F.-området)

	Kvartals- for- tjeneste i 1983	Forskjell ved stan- dardbe- regning	Økning fra til- svarende kvartal året før
	øre	øre	%
1. kv. 82—1. kv. 83:	50,67		12,1
Standardberegnet	50,50	÷ 17	11,8
2. kv. 82—2. kv. 83:	52,05		9,6
Standardberegnet	52,01	÷ 4	9,5
3. kv. 82—3. kv. 83:	52,91		5,5
Standardberegnet	52,94	+ 3	5,6
4. kv. 82—4. kv. 83	54,09		7,2
Standardberegnet	53,99	÷ 10	7,0
Gjennomsnitt året		÷ 7	

En lavere økningsprosent for standardberegnete fortjenester skulle bety at det er en relativt sterkere tilbakegang i timevektene i bransjer med lave timefortjenester. I så fall vil denne relative forskyvningen føre til at lønnsøkningen i industrien blir høyere.

Som man ser av oversikten foran har forskjellene på økningen i timefortjenestene for totalgruppen og den standardberegnete vært noenlunde sammenfallende, slik at man ikke kan si at det er noen lønns-effekt i industrien

som følge av bevegelse i sysselsettingen (representert ved timeverk i N.A.F.'s lønnsstatistikk) mellom bransjene fra 1983 til 1984. I 3. kvartal har man til og med den motsatte effekten. Forskjellene er såvidt beskjedne at de like gjerne kan være utslag av sesongvariasjoner eller tilfeldigheter i utvalget kvartalene og årene i mellom.

b) Her er det undersøkt om industriens gjennomsnittsfortjeneste og økning påvirkes av en generell reduksjon av sysselsettingen (representert ved timeverkene i N.A.F.'s kvartalsstatistikk). Det er brukt fortjenester omregnet til 40 t./uke.

Man har standardberegnet økningen i timefortjenestene på bakgrunn av faste relative vekter «faggrupper» imellom under forutsetning av at disse til en viss grad representeres av nivåforskjeller i lønningene. I endel tilfeller vil imidlertid «faggruppene» innen bransjene representere ulike skiftkategorier. Omregnet til 40 t/uke behøver skiftkategoriene ikke å representere ulike nivåer for timefortjenestene. Dette kan redusere utslagene. På grunn av at noen faggrupper i små bransjer som følge av tilfeldigheter kanskje ikke er med i et av kvartalene er standardberegningene utført på identiske faggrupper — (dvs. de «faggrupper» som er med i begge de sammenlignbare kvartalene.)

Resultatene for 3. kvartal og 4. kvartal viser følgende:

	Forskjell ved standard beregning øre
3. kvartal 1982—3. kvartal 1983	0
4. kvartal 1982—4. kvartal 1983	+ 10

Også her må konklusjonen bli at forskjellene er såvidt beskjedne at de ikke er utsagnskraftige.

c) Standardberegninger bedriftsvis vil gi svært usikre tall. Blant annet kan noen bedrifter av en eller annen tilfeldig årsak være utevart i begge de sammenlignbare kvartalene. I beregningene nedenfor er det derfor brukt identiske bedrifter, dvs. de som er med i begge kvartalene. En svakhet ved dette er på den annen side at vi i analysen mister bedrifter som i perioder er nedlagt og følgelig av den grunn har forlatt statistikkmassen. Vi vet ikke om dette er bedrifter med lavt eller høyt lønnsnivå.

	Forskjell ved standard beregning øre
Resultater:	
3. kvartal 1982—3. kvartal 1983	+ 5
4. kvartal 1982—4. kvartal 1983	+ 7

Konklusjon

Ingen av alternativene a—c utelukker hverandre. Dess mindre enhet man standardberegner på dess mere usikre blir resultatene. Det foreliggende materialet viser kanskje at struktureffekter i sysselsettingen kan forklare i størrelsesorden 0,1 prosent av økningen i timefortjenestene i industrien. Dette ligger langt innenfor de usikkerhetsmarginer man bør operere med i slike beregninger.

ii) Individualstatistikk

Med individualstatistikk kan man til en viss grad få et inntrykk av strukturelle endringer i sysselsettingen ved å se på utviklingen for hele gruppen i den aktuelle periode, mot beregninger av utviklingen for de som er med i begge kvartaler (identiske personer).

For arbeidere i mekaniske verksteder (M.V.L.) foreligger det individualstatistikk. Ser man på økningen i timefortjenestene eksklusive helligdagsbetaling og eksklusiv offshorearbeidere i M.V.L.-bedrifter viser materialet:

	3. kv. 82— 3. kv. 83	4. kv. 82— 4. kv. 83
Økning i timefortjeneste for hele gruppen	6,0 %	7,7 %
Økning i timefortjeneste for identiske personer ..	6,6 %	7,9 %

Dersom det hadde vært slik at endel av lønnsøkningen skyldtes at folk med lavere lønninger enn gjennomsnittet i større utstrekning falt ut av materialet enn andre, skulle timefortjenesten for hele gruppen vise sterkere vekst enn timefortjenesten for identiske personer. Tallene viser imidlertid det motsatte utviklingsforløp. Det er derfor lite sannsynlig at endel av lønnsveksten innenfor MVL-området skyldes relativt stort frafall av lavtlønnede.

Sysselsettingsendringer i bedrifter med ulik lønnsvekst

Beregningsutvalget har fått laget spesielle beregninger over sysselsettingsendringene for

Tabell 2 i. Fordeling av sysselsettingsendring i prosent fra 3. kvartal 1982 til 3. kvartal 1983. (Basert på timeverkene i N.A.F.'s lønnsstatistikk.)

Lønnsøkning	A På totalen			B Innenfor gruppene			C Kumulativ		
	Under 0 %	Over 0 %	I alt	Under 0 %	Over 0 %	I alt	Under 0 %	Over 0 %	I alt
—0 %	5,3	2,3	7,7	8,6	6,1	7,7	8,6	6,1	7,7
0—3,9 %	11,1	6,2	17,3	18,2	16,0	17,3	26,8	22,1	25,0
4,0—7,9 %	23,1	12,3	35,5	37,7	31,9	35,5	64,5	54,0	60,5
8,0—11,9 %	10,6	10,6	21,1	17,2	27,3	21,1	81,7	81,3	81,6
12,0—15,9 %	6,7	4,3	11,1	11,0	11,2	11,1	92,7	92,5	92,7
16,0—19,9 %	2,3	1,9	4,2	3,8	4,8	4,2	96,5	97,3	96,9
20,0—	2,1	1,1	3,2	3,5	2,7	3,2	100	100	100,1
I alt	61,4	38,6	100	100	100	100			

industriarbeidere i N.A.F.-bedrifter hvor bedriftene er gruppert etter størrelsen av lønnsveksten. Beregningene er basert på timeverkene for 3. kvartal 1982—3. kvartal 1983. Materialet dekker de samme bedrifter (identiske bedrifter) i de to kvartaler.

I tabell 2 i er bedriftene fordelt på to grupper; bedrifter med redusert sysselsetting og bedrifter med økt sysselsetting. Denne tabell er basert på analyse av materialet i tabell 2 j nedenfor.

Bedrifter som sto for 61,4 prosent av timeverkene i 3. kvartal 1982 hadde en sysselsettingsnedgang frem til 3. kvartal 1983. I de øvrige bedrifter — med 38,6 prosent av timeverkene — hadde det vært en sysselsettingsøkning. Storparten av lønnsveksten målt gjennomsnittlig for hver bedrift lå mellom 4 og 12 prosent i perioden for alle grupper. Det finnes imidlertid så vel bedrifter som har økt sysselsettingen som bedrifter med redusert sysselsetting ved alle lønnsvekstintervaller. Slik tabellen er gruppert viser den en svak tendens til sterkere grad av sysselsettingsnedgang enn sysselsettingsøkning i bedrifter med forholdsvis lav lønnsvekst, eller i gruppen 4—8 pst. lønnsvekst i forhold til gruppen 8—12 pst. lønnsvekst. Denne tendensen illustreres i figur 2 a som er basert på tallene i tabellen. Figuren bekrefter også at mesteparten av endringene som ventet skjedde i bedrifter hvor lønnsveksten lå rundt gjennomsnittet.

I tabell 2 j gis tilsvarende tall hvor bedriftene er fordelt i 8 grupper etter sysselsettingsendringene; 4 grupper med nedgang og 4 grupper med økning i sysselsettingen.

Tabellen gir et bilde av hvordan den totale sysselsettingsendring fordeler seg på bedriftene etter hvor stor endringen er.

Det er vanskelig å se noen spesiell tendens av denne tabellen. Den tyder på at såvel økt som redusert sysselsetting finner sted i alle bedrifter uansett størrelsen på lønnsveksten.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

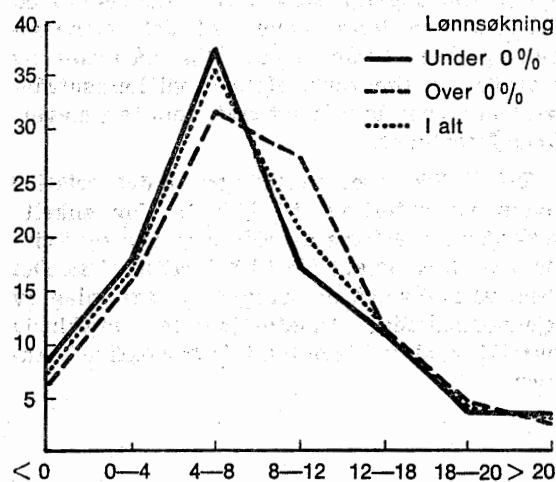
Tabell 2 j. Fordeling av sysselsettingsendring i prosent fra 3. kvartal 1982 til 3. kvartal 1983.
(Basert på timeverkene i N.A.F.'s lønnsstatistikk)

a) Sysselsettingsendring — prosentvis fordeling i forhold til totalen

Lønnsøkning Pst.	Under ÷ 15%	÷ 14,9 % til ÷ 10 %	÷ 9,9 % til ÷ 5 %	÷ 4,9 % til ÷ 0,1 %	0 % til 4,9 %	5 % til 9,9 %	10,0 % til 14,9 %	15,0 % og over	I alt
—0	2,7	1,1	0,8	0,7	0,4	0,6	0,2	1,1	7,7
0—3,9	6,4	1,3	2,0	1,5	2,1	1,2	0,7	2,2	17,3
4,0—7,9	9,1	4,5	4,7	4,9	5,2	2,6	1,8	2,7	35,5
8,0—11,9	6,1	1,5	1,1	1,9	3,8	1,7	0,8	4,2	21,1
12,0—15,9	2,5	0,5	3,3	0,4	1,5	0,8	0,4	1,6	11,1
16,0—19,9	0,9	0,6	0,2	0,7	1,2	0,4	0	0,2	4,2
20,0—	1,6	0,1	0,3	0,2	0,6	0,1	0,1	0,3	3,2
I alt	29,3	9,5	12,3	10,2	14,8	7,3	4,1	12,4	100

b) Sysselsettingsendring — prosentvis fordeling innenfor gruppene

Lønnsøkning Pst.	Under ÷ 15%	÷ 14,9 % til ÷ 10 %	÷ 9,9 % til ÷ 5 %	÷ 4,9 % til ÷ 0,1 %	0 % til 4,9 %	5 % til 9,9 %	10,0 % til 14,9 %	15,0 % og over	I alt
—0	9,1	11,7	6,5	7,1	2,7	8,5	5,3	9,0	7,7
0—3,9	21,7	13,5	15,8	15,1	14,4	16,2	16,1	17,8	17,3
4,0—7,9	31,0	47,2	38,2	47,5	35,1	35,0	44,6	21,8	35,5
8,0—11,9	21,0	15,4	9,0	18,1	25,8	23,0	20,3	34,1	21,1
12,0—15,9	8,7	5,1	26,9	3,9	10,0	11,1	10,0	13,0	11,1
16,0—19,9	3,0	6,1	1,5	6,6	8,2	5,0	0,8	2,0	4,2
20,0—	5,5	1,1	2,0	1,6	3,7	1,3	2,8	2,3	3,2
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Figur 2 a

4. LØNNSPREDNING I N.A.F.'S KVARTALSSTATISTIKK

Den gjennomsnittlige lønnspredningen for arbeidere viser stor spredning mellom bransjer i industrien og mellom industrien og andre næringer.

Hensikten med lavlønnstilleggene og garantitilleggene har vært å få til en utjevning av lønnsnivået mellom bransjer, mellom bedrifter og mellom personer. Men også de generelle tilleggene som blir gitt med samme kronebeløp til alle, vil bidra til en relativt sterkere heving av timefortjenestene for lavlønnsgupper. Mens tariff tilleggene bidrar til å minske lønnsforskjellene virker lønnsglidningen til å øke forskjellene. Siste kolonne i tabell 2 k foran viser en oversikt over lønnsglidningens andel av lønnsveksten. Denne viser at lønnsglidningens andel av den totale lønnsveksten har økt i de siste årene. Dette skulle isolert slå ut i større lønnsforskjeller. På den annen side har utformingen av lavlønnstilleggene og lavlønsordningen mellom LO og N.A.F. bidratt til å redusere forskjellene.

I det store og hele ser det ut til at lønnsstrukturen over noen år endrer seg lite. Dette ser ut til å være hovedtendensen, men det kan være endel variasjoner avhengig av hvilke bransjer og tidsperioder som legges til grunn.

Lavlønnsstilleggene i 1960- og 1970-årene var basert på spesifiserte graderte kronetillegg, men de hevet ikke automatisk bransjer eller bedrifter opp på et bestemt prosentvis nivå i forhold til industrien. I 1980 ble lavlønnsordningen etablert under tariffrevisjonen mellom LO og N.A.F., som et ledd i et forslag fra Riksmeklingsmannen, hvor også bestemmelse vedrørende begrensning av lønnsglidningen var med. Sistnevnte bestemmelse medførte et tak på lønnsglidningen i 1981. For 1981 ble det pr. 1. april i tillegg til generelt tillegg gitt et tradisjonelt øretillegg, gradert for bransjer som lå lavere enn 90 prosent av industriens gjennomsnitt. Dessuten skulle det pr. 1. oktober gis et garantitillegg på den enkelte bedrift med lavere gjennomsnittlig timefortjeneste enn 85 prosent av industriens gjennomsnitt, slik at alle bedrifter minst skulle ligge på denne.

En tilsvarende type garantitillegg ble gitt pr. 1. oktober i 1981, mens det ikke ble gitt noe gradert øretillegg pr. 1. april dette år. Både i 1980 og 1981 ble garantitilleggene fordelt pr. bedrift. Samtidig opprettet man et Lavlønnsfond med innbetaling fra arbeidstakerne. Lavlønnsordningen (betegnelse på alle elementene i ordningen) skulle finansieres av arbeidstakerne og arbeidsgiverne med en halvpart hver. De bedrifter som i henhold til 85-prosent garantiregelen måtte øke timefortjenesten i gjennomsnitt over et visst beløp, var berettiget til refusjon fra Lavlønnsfondet.

Dette Lavlønnsfondet består fortsatt, og bedrifter som i 1980 og 1981 måtte gi så høye tillegg slik at de kvalifiserte til refusjon fra Lavlønnsfondet, mottar fortsatt refusjon basert på antall arbeidede timer idag.

Trekket av arbeidstakeren (35 øre) er av bedriftene holdt utenfor kvartalsstatistikken for arbeidere. Timefortjenestene i bransjer med høye refusjonsbeløp, vil kostnadmessig ligge relativt noe lavere på grunn av overføringer fra høytlønnsbransjer gjennom Lavlønnsfondet. Dette gjelder i særlig grad bransjer utenfor N.A.F.s kvartalsstatistikk, som

hotell- og restaurant og innenriks sjøfart, men også til en viss grad i bransjer innen tekstil og bekledning, kjemisk- og endel nærings- og nytelsesmiddelindustri.

Under de forbundsvise forhandlinger i 1982 og minioppgjøret i 1983 gikk man over til et nytt prinsipp for fordeling av lavlønnsstilleggene i de fleste avtaleområder. Nå ble imidlertid 85-prosent garantitilleggene fullt belastet de aktuelle lavlønnsbedriftene i de berørte områdene og ingenting finansiert gjennom Lavlønnsfondet. For de fleste avtaleområdene ble garantitillegget gitt som generelt tillegg innen avtaleområdene. I noen områder ble det avtalt at bedriftene selv fritt kunne differensiere garantitillegget mellom grupper innenfor bedriftene, forutsatt at det gjennomsnittlige tillegget for bedriftene tilsvarte det avtalte innen området. For andre ble tillegget innen avtaleområdene omregnet til et eller flere ansiennitetstillegg eller lagt på minstelønnsatts eller normallønnssatser.

I hvilken utstrekning disse ordningene bidrar særlig til endret lønnsstruktur mellom bransjer vil være avhengig av hvilke prinsipper som blir benyttet i de enkelte bransjer og effekten av disse. Jevnt over vil dagens Lavlønnsordning med i hovedsak likt lavlønnsstillegg for alle bedrifter innen bransjen bidra til mindre variasjon mellom bransjene og kanskje større spredning innen bransjer enn bedriftsvis fordeling av garantitilleggene.

Endringer i sysselsettingsstrukturen innenfor avtaleområdene kan i seg selv føre til endringer av lønnsnivået. Dersom det for en bransje i tilbakegang forsvinner timeverk med relativt lave lønnsnivåer, vil det gjennomsnittlige lønnsnivået isolert stige på grunn av frafallet av timeverk. Motsatt vil lønnsnivået synke dersom de relativt godt betalte timeverkene forsvinner.

Tabell 2k viser utviklingen i det relative lønnsnivå i forhold til industri for enkelte bransjer for voksne arbeidere (menn og kvinner) fra 3. kvartal 1974 til 3. kvartal 1983. Det relative lønnsnivå er beregnet på grunnlag av gjennomsnittlige timefortjenester eksklusiv overtid og skifttillegg o.l. i de respektive bransjer.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 2 k. Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå¹⁾ i 3. kvartal 1974 til 3. kvartal 1983.
(Voksne industriarbeidere = 100.

Voksne industriarbeidere=100

	1974 3. kv.	1979 3. kv.	1980 ²⁾ 3. kv.	1981 ²⁾ 3. kv.	1982 ²⁾ 3. kv.	1983 3. kv.
Bergverk	105	109	114	110	107	103
Industri i alt	100	100	100	100	100	100
Herav:						
Hermetikkfabrikker	78	76	77	78	78	78
Skotøyfabrikker	81	82	84	85	83	80
Lærware- og sportsartikkelfabrikker	82	80	83	80	83	81
Tekstilfabrikker	83	82	83	83	84	83
Konfeksjonsfabrikker	79	82	84	84	84	83
Koservesfabrikker	81	84	87	83	86	86
Bakerier og konditorier	88	85	87	87	85	87
Fiskeindustri	88	87	87	86	85	88
Gummivarefabrikker	91	94	93	92	92	90
Konvolutt-, pose- og papirvarefabrikker	89	90	92	90	93	91
Fajanse-, porselens- og keramikkindustri	93	95	95	98	96	91
Margarinfabrikker	91	94	86	92	86	92
Møbel- og annen treindustri	93	91	92	91	91	92
Plastindustri	93	92	91	90	92	92
Trelastbruk	98	93	94	93	94	92
Oljemøller og fettraffinerier, tranindustri	111	96	97	93	97	92
Glassverk	90	91	91	89	89	93
Kjøttindustri	85	94	94	93	95	93
Papirindustri	94	94	95	96	95	94
Sjokolade- og sukkervareindustri	85	89	89	91	94	95
Teglverk	96	97	97	95	94	95
Trevarefabrikker og snekkerier	99	98	95	95	98	95
Elektronisk industri	97	99	100	99	97	96
Maling- og lakkindustri	99	98	94	96	98	96
Mineralindustri	100	98	98	99	98	96
Tobakksfabrikker	88	93	92	94	94	97
Sildemelindustri	100	94	95	95	96	97
Møller og förblandier	92	95	95	95	99	98
Bilverksteder	101	100	98	98	100	98
Wallboardfabrikker	103	101	100	100	101	100
Eskefabrikker	96	99	99	99	101	101
Karosserifabrikker	105	101	101	101	101	101
Bryggerier og mineralvannfabrikker	99	97	96	95	100	102
Elektrokjemisk industri	103	102	105	103	102	103
Mekaniske verksteder i alt	108	107	106	106	105	104
Bokbinderier	95	102	102	102	106	104
Sement- og lettbetongindustri	116	105	100	102	105	105
Sprengstoffindustri	103	105	108	106	106	106
Betongvareindustri	102	107	105	107	109	107
Stenindustri	105	107	115	112	110	113
Trykkerier og reprobedrifter	—	—	—	—	121	122
Byggevirksomhet i alt	117	117	—	115	116	115
Anleggsvirksomhet	142	159	—	154	156	142
Landtransport i alt	93	95	96	97	98	97
Herav:						
Rutebilselskaper	92	93	95	96	99	96

¹⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg o.l. samt betaling for helgedager, feriepenger o.l.) for voksne arbeidere.

²⁾ Eksklusive etterbetaling.

Hermetikkfabrikkene kjennetegnes med lav lønnsspredning innenfor området, og nesten ikke lønnsglidning. I denne bransjen har lavlønnsstillegget bidratt til å opprettholde det relative lønnsnivået.

Av de som ligger lavest er det skofabrikene, fajanse-, porselen og keramikkindustrien som har hatt den sterkeste relative nedgang de siste 2 årene med henholdsvis 5 og 7 prosentenheter. I 9-årsperioden 1974 til 1983 er det oljemøller, fettraffinerier og tranindustri som har hatt den sterkeste nedgangen med 111 i 1974 til 92 prosent av industriens gjennomsnitt i 1983, mens sjokolade og sukkervareindustri har gått opp fra 85 prosent til 95 prosent i samme periode. Av de store områdene med høyt lønnsnivå har lønnsnivået i mekaniske verksteder sunket noe relativt i 9-årsperioden fra 108 til 104. Forøvrig er hovedinntrykket forholdsvis stabile relative lønnsforskjeller.

Når 3.-kvartalstallene er lagt til grunn er ikke garantitilleggene pr. 1. oktober samme år kommet med. For områder med de største garantitillegg vil derfor tallene for 3. kvartal kunne gi det laveste relative nivå gjennom året. På den annen side vil også endel av de lokale tillegg eller glidningen — spesielt i høytlønsgrupper og som gjerne skjer på høs-

ten — heller ikke være med fullt ut i 3.-kvartalstallene.

Tabellen er basert på de faktiske gjennomsnittlige timefortjenester. Enkelte bransjer inneholder derimot en vesentlig andel med lavere ukentlig arbeidstid enn gjennomsnittet for industrien totalt, som følge av grupper skiftarbeidere, turnusarbeidere etc. For slike bransjer vil de relative nivåene i forhold til industrien kunne være noe overvurdert.

Tabell 2.1 viser det relative lønnsnivå for kvinnelige arbeidere i forhold til mannlige arbeidere i tidsperioden 1973 til 1983. Det er ikke justert for skiftarbeide slik at lønnsnivåene for mennene med noe høyere skiftandel vil være noe overvurdert. Da de summariske fortjenestene egentlig ikke er særlig sammenlignbare mellom og innen bransjer, vil tallene bedre kunne karakterisere utviklingstendensene.

I industrien har det vært en kontinuerlig bedring av kvinners relative timefortjeneste i forhold til menns, fra 78,9 prosent i 1973 til 87,8 prosent i 1983. Det er ikke særlig forskjell i utvikling mellom bransjer med høy kvinneandel og bransjer med lav kvinneandel. Det er særlig i kjemisk industri og mineralbearbeidende industri at den relative tilnærmingen mellom kvinnelønninger og mannsønninger har vært sterkest i 10-årsperioden 1973 til 1983.

Tabell 2.1. Gjennomsnittlig timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg o.l.) for voksne kvinnelige arbeidere i prosent av tilsvarende timefortjeneste for menn i tidsrommet 1973 til 1983.

Kvinneandel i % (1983)	Bransje	1973	1975	1977	1979	1981	1982	1983
16	Industri i alt	78,9	80,9	82,8	84,0	86,1	86,9	87,8
33	Nærings- og nytelsesmiddelindustri	82,6	85,7	86,6	86,4	88,4	88,5	88,8
69	Hermetikkfabrikker	86,2	89,4	89,6	89,8	93,3	92,8	93,2
61	Sjokolade- og sukkervareindustri	83,4	86,8	87,7	90,3	89,5	91,3	91,9
67	Tekstil- og bekledningsindustri	84,9	86,4	88,1	89,3	93,1	93,1	93,5
58	Tekstilfabrikker	85,1	87,5	88,5	88,8	92,6	92,9	92,7
87	Konfeksjonsfabrikker	83,9	84,8	85,9	87,1	90,3	90,7	92,4
7	Treindustri	91,1	90,5	92,0	92,9	93,5	93,5	94,5
12	Treforedling og papirvareindustri	87,1	86,9	90,0	91,3	91,8	93,0	94,2
17	Grafisk industri	81,1	82,9	82,7	83,7	85,0	85,7	85,3
21	Kjemisk industri i alt	82,1	85,9	87,3	87,2	91,0	92,1	92,5
11	Mineralbearbeidende industri	74,3	79,0	83,1	83,6	87,2	86,8	87,8
53	Elektronisk industri	88,4	89,4	91,4	93,4	92,0	93,3	94,2
9	Jern- og metallindustri	85,5	87,6	89,7	91,4	91,5	92,0	92,4
4	Landtransport	85,7	86,9	88,3	89,6	89,3	89,2	90,4

KAPITTEL 3

Inntektene i jordbruk og fiske

1. INNTEKTSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET

Det lyktes ikke å komme fram til enighet mellom jordbruksorganisasjonene og staten om jordbruksavtale fra 1.7.1983, og saken ble sendt Stortinget til avgjørelse. Stortinget fastsatte inntektsrammen til 790 mill. kroner for avtaleåret 1983—84. (Jfr Innst. S. nr. 297 for 1982—83.) Stortinget bestemte fordelingen slik at 58 pst. av oppgjøret ble tatt ut i høyere markedspriser og 42 pst. på bevilgninger over statsbudsjettet når virkningene av økte kraftfôrpriser medregnes.

Den beregnede inntektsveksten i jordbruket avhenger noe av hvilke inntektsbegrep og kilder som legges til grunn. I utvalgets rapport fra desember 1983 ble det gitt tall fram til og med 1982 hentet fra normaliserte totalregnskap og nasjonalregnskap og det ble gjort anslag for 1983 for modellbruk.

For normaliserte totalregnskap som forutsetter normal produksjonsutvikling, foreligger det regnskapstall fra Budsjettnemnda for jordbruket fram til og med 1983. I følge regnskap som ble lagt til grunn i desember rapporten økte vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk med ca. 8¾ pst. fra 1981 til 1982. Fra 1982 til 1983 har Budsjettnemnda beregnet inntektsøkningen til vel 1 pst.¹⁾

Nasjonalregnskapet gir tall for driftsresultatet i jordbruket fram til 1983. Avlingsvariasjoner fra år til år påvirker disse tallene. Ifølge beregninger som ble lagt til grunn i Økonomisk Utsyn for 1983, økte driftsresultatet pr. årsverk med nærmere 20 pst. fra 1981 til 1982 og med vel 2 ½ pst. fra 1982 til 1983.

Partene er enige om å bruke beregninger for modellbruk i forhandlingssammenheng. I modellbrukene er det innarbeidet effektivitetsnormer. Etter Budsjettnemndas beregninger viser et veid gjennomsnitt for 24 modeller at beregnet arbeidsinntekt pr. årsverk økte med ca. 16 pst. fra 1981 til 1982 inklusive produktivitetsvekst, dersom markedet hadde vært i

balanse ved de priser jordbruksoppgjøret i 1982 forutsatte. Det tilsvarende tall for 1982—83, som er et gjennomsnitt for 29 modeller, er 4 pst. Kostnaden ved overproduksjon i jordbruket er tidligere anslått å ha redusert inntekten pr. årsverk med ca. 4 900 kr i 1982 og ca. 7 500 kr i 1983. Utvalget vil peke på at tallene er foreløpige og usikre slik at en må være forberedt på kanskje betydelige justeringer når endelige regnskap foreligger.

Utvalget vil videre understreke at det ikke har tatt nærmere standpunkt til hvordan tallene overfor samsvarer med den faktiske inntektsutviklingen i jordbruket.

2. INNTEKTENE I FISKE

I fiskeriforhandlingene brukes flere begreper som belyser ulike sider av inntektsforholdene.

Lønnsevne pr. årsverk, er en beregnet størrelse og forteller hvor mye rederiet kan utbetale mannskapet dersom regnskapet skal balansere. Lønnsevnen er definert som sum inntekter minus sum kostnader inklusive avskrivninger m.v. dividert med antall årsverk. Lønnsevnen er et beregnet resultatmål og nivået vil i stor grad være påvirket av de kostnadsvurderinger som legges til grunn ved beregningen, jfr. resultat pr. årsverk i tabell 3 a. Særlig vil valget av avskrivningsprinsipp ha stor betydning. Lønnsevnen eller resultat pr. årsverk er ikke særlig egnet til å belyse fiskernes faktiske inntekter.

Fra regnskapsåret 1982 har Budsjettnemnda for fiskenæringen vedtatt å innføre visse endringer i måten å beregne lønnsevne pr. årsverk på. Endringene gjelder avskrivninger og rente på egenkapitalen, jfr. merknad i tabell 3 a.

Det grunnleggende prinsipp i avlønningsordningen i fisket er prosent- eller lottsystemet som går ut på at hver fisker har en bestemt prosent eller lott av delingsfangst (bruttofangst minus nærmere definerte fellesutgifter). Denne prosentatsen eller lotten kan variere alt etter om mannskapet eier redskaper, holder proviant selv osv. Den samlede arbeidsgodtgjørelsen til mannskapet omfatter foruten

¹⁾ De endelige tall som er beregnet etter at utvalget avga rapport nr. 1, 1984, viser en økning på 11,6 pst. for 1981—82 og 1,6 pst. for 1982—83.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

mannskapslotter også eventuelle hyrer, ekstralotter eller proviant betalt av båtens/rederiets andel av delingsfangst. Ekstralotten går som regel til skipper, bas e.l. og må ses som et slags tillegg for arbeidslederfunksjonen.

Arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk vil således ligge en del høyere enn fiskerlotten pr. årsverk.

I tabell 3 a gis en oversikt over beregnet lønnsevne, resultat og arbeidsgodtgjørelse i perioden 1979—1983 for storbåt, dvs. fartøyer på 13 m (40 fot) og over og for småbåt, dvs. fartøyer på 8—12,9 meter (25—39 fot).

Tallmaterialet for årene 1979—1982 er basert på de årlige lønnsomhetsundersøkelser som Budsjettnemnda for fiskenæringen utfører. Nemndas undersøkelser bygger på innhentede regnskapsoppgaver for vanlig godt drevne og vel utstyrte fartøyer, som brukes til fiske året rundt. Dette er i henhold til normer fastlagt i Hovedavtalen for fiskenæringen som gir grunnlaget for forhandlingene om støtte-tiltak for næringen.

Det er således ikke et representativt utvalg for hele fiskeflåten som er grunnlaget for tallene i tabellen. Det beregnede inntektsnivået kan derfor ikke oppfattes som gjennomsnittstall for hele næringen.

For 1983 er det foretatt beregninger for fartøyer på 13 meter og over på grunnlag av foreløpige oppgaver for fangst og priser og for anslag over utviklingen i kostnader m.m. Disse anslagene er naturligvis usikre og må ventes å kunne bli revidert en god del senere.

I Budsjettnemndas materiale er definisjonen av årsverk knyttet til fartøyets driftstid, dvs. den tid fartøyet er utrustet for fiske og mannskapet står ombord. Budsjettnemndas årsverksbegrep gir således uttrykk for den veide gjennomsnittlige bemanning ombord i fartøyene i løpet av året. Fartøyene som inngår i beregningene, skal normalt ha 30 ukers driftstid eller mer. Imidlertid kan Budsjettnemnda lempe på dette kravet dersom fangststopp eller regulering gjør at fartøyer ikke oppnår den driftstid de normalt ellers ville hatt. Gjennomsnittlig driftstid i året for Budsjettnemndafartøyene på 13 m og over er 38—39 uker og på fartøyer på 8—12,9 m 24—25 uker. En arbeidsgruppe har på grunnlag av materiale fra noen år tilbake beregnet at det ligger et forholdsvist stort antall timer bak et årsverk på en del fartøygrupper på 13 m og over. De siste års reguleringer kan ha medført at antall timer for enkelte fartøygrupper har gått en del ned.

På en del fartøygrupper blir det på grunn av arbeidets art benyttet utskiftningsmann-

skaper, slik at det står mer enn én mann bak ett årsverk. Inntekt pr. mann vil i slike tilfelle ligge lavere enn inntekt pr. årsverk.

I tabellen gis oppgaver over gjennomsnittlig lønnsevne, resultat og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk for helårsdrevne fartøyer i alt, for storbåt og småbåt i alt og for storbåt også for fartøyer i torskefiskeriene¹⁾ og i sildefiskeriene²⁾. «I alt gruppen» omfatter noen flere fartøygrupper enn de som går inn under torske- og sildefiskeriene.

For storbåt i sildefiskeriene har lønnsevnen i perioden 1979—82 gått både opp og ned. Ellers har det vært øking hvert år i de andre inntektsmålene både for småbåt og storbåt, når vi ser bort fra 1982, men det har likevel vært varierende øking fra år til år. Disse svingningene har dels bakgrunn i varierende ressursgrunnlag og overkapasitet blant enkelte fartøygrupper.

I 1983 var det ifølge anslagene øking i både lønnsevne, resultat og arbeidsgodtgjørelse for storbåt både i sildefiskeriene og torskefiskeriene. Den sterkeste økningen var det for storbåt i sildefiskeriene.

Det framgår av det materiale Budsjettnemnda legger fram at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen næringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fiskerier og båttyper. Inntektsforskjellene er imidlertid ikke stabile. Forholdene kan skifte slik at fartøygrupper som tjener godt ett år kan ligge lavt neste år.

Ved lønnsomhetsundersøkelsen for 1982 for båter på 13 m og over, kom det tilfredsstillende regnskapsoppgaver fra ca. 35 pst. av den kartlagte masse av helårsdrevne fartøyer. For de mindre båtene bygger undersøkelsen på regnskaper fra ca. 40 pst. av de helårsdrevne fartøyene. Dette tilsier varsomhet ved bruk av tallene. Budsjettnemnda peker på en del forhold som gjør at tallene for de mindre fartøyene er mer usikre enn for de større.

Statistisk Sentralbyrå har på grunnlag av materiale fra Garantikassen for fiskere lagt fram tall for fiskernes inntekter i 1979, 1980 og 1981. Tallene er imidlertid ikke basert på tilsvarende normer som Budsjettnemndas materiale.

Beregningsutvalget understreker at det ikke har tatt standpunkt til hvordan tallene som er gjengitt i tabellen, samsvarer med de faktiske inntektsforhold i næringen.

¹⁾ Kyst- og bankfiske etter torskeartet fisk, reker, line- og garnfiske på fjerne farvann, trålene og fabrikkskip.

²⁾ Fiske med not og trål etter sild, makrell, lodde, brisling, øyepål, tobis, kolmule og polartorsk.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 3 a. *Inntekter i fiskerinæringen 1979—83. Helårsdrevne fartøyer på 8—12,9 meter (småbåt) og 13 meter og over (storbåt). (For 1979 henholdsvis 25—39 fot og 40 fot og over.) Kroner.*

		Storbåt			Småbåt	Helårsdrevne i alt
		Sild	Torsk	I alt		
1979	Lønnsevne pr. årsverk ¹⁾	11 900	68 300	53 300	36 700	49 400
	Resultat pr. årsverk	82 400	95 400	91 700	45 400	80 800
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	110 100	100 300	102 700	47 900	89 800
1980	Lønnsevne pr. årsverk ¹⁾	56 100	91 900	87 100	48 500	77 300
	Resultat pr. årsverk	143 200	127 000	132 000	59 600	113 700
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	132 100	117 100	121 800	56 200	105 200
1981	Lønnsevne pr. årsverk ¹⁾	36 000	103 100	89 600	51 900	80 900
	» » » ²⁾	104 700	131 700	126 000	61 700	108 000
	Resultat pr. årsverk	152 000	147 300	148 100	68 200	129 700
1982	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	139 400	135 000	136 200	68 300	120 500
	Lønnsevne pr. årsverk ¹⁾	÷ 16 200	75 100	55 900	43 200	53 200
	» » » ²⁾	57 900	107 600	97 300	52 600	87 800
1983	Resultat pr. årsverk	129 100	136 100	134 800	60 700	119 000
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	139 600	132 300	133 600	64 800	119 000
	Lønnsevne pr. årsverk ²⁾	80 200	112 000	108 800	—	—
1983	Resultat pr. årsverk	178 800	141 700	150 600	—	—
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	191 600	135 500	147 200	—	—

Merknad:

Lønnsevne pr. årsverk:

¹⁾ Beregnede avskrivninger etter anskaffelsesverdien, forrentning av egenkapitalen etter nominell rente og produktavgiften regnes som kostnad.

²⁾ Beregnede avskrivninger etter anskaffelsesverdien på fremmedkapitalen og etter gjenskaffelsesverdien på egenkapitalen, forrentning av egenkapitalen etter realrente og produktavgiften regnes som kostnad.

Resultat pr. årsverk: Faktiske bokførte avskrivninger, ingen forrentning av egenkapital, produktavgiften regnes ikke som kostnad.

For årene 1979—82 er utbetaling av minstelott fra garantikassene inkludert. I 1982 utgjorde dette gjennomsnittlig 1 900,— kr pr. årsverk for storbåt og 4 600,— kr pr. årsverk for småbåt.

Kilde: 1979—82: Budsjettmemnda for fiskerieringen.

For 1983: Anslag.

KAPITTEL 4

Prisutvikling og prispolitikk

1. UTVIKLINGEN I KONSUMPRIS-
INDEKSEN

Prisstigningen i Norge i 1970-åra var i gjennomsnitt 8,4 prosent pr. år, med den sterkeste stigningen i 1975 da konsumprisindeksen i gjennomsnitt steg med 11,7 prosent. I årene 1976—1978 var prisstigningen noe avtakende sett i forhold til 1975. Som følge av pris- og inntektsstoppen og tiltak i samband med den, var det en betydelig avdemping fra 1978 til 1979, da konsumprisindeksen viste en økning på bare 4,8 pst.

Etter at pris- og inntektsstoppen ble opphevet fra årsskiftet 1979—1980 var prisstigningen igjen sterk og tiltakende gjennom 1980. Prisstigningen fra 1980 til 1981 var 13,6 pst. Stigningstakten målt ved prosentvis vekst fra tilsvarende måned året før var derimot avtakende. Denne utviklingen fortsatte gjennom de tre første kvartalene i 1982. I siste kvartal tiltok imidlertid stigningstakten noe. Denne økningen må sees på bakgrunn av at prisene steg meget svakt i høstmånedene 1981, da det var prisstopp. I tillegg kan det også ha virket inn at lønnsoppgjøret i 1982 ga større tillegg enn i 1981, og at krona ble devaluert i august og september.

Prisstigningstakten gjennom 1983 målt ved prosentvis vekst fra tilsvarende måned året før går fram av tabell 4 a. Veksttakten i konsumprisindeksen var avtakende gjennom året. Den gjennomsnittlige stigningen i konsumprisindeksen for 1983 var 8,4 prosent, og var dermed nede på gjennomsnittet for 1970-åra. Konsumprisindeksen lå i februar i år 6,4 prosent høyere enn i tilsvarende måned i fjor.

Det spesielle forløpet av prisutviklingen siste år, gjenspeiles også i produsent- og engrosprisindeksene. I likhet med konsumprisindeksen økte veksttakten for disse indeksene mot slutten av 1982, for siden å avta igjen.

I OECD-landene var prisstigningen i 1970-årene i gjennomsnitt ca. 9 prosent pr. år, med andre ord noe høyere enn i Norge. Stigningen var noe lavere enn hos oss i 1978. I 1979 var imidlertid prisstigningen i andre vestlige land betydelig sterkere enn i Norge, vesentlig på grunn av pris- og inntektsstoppen i vårt land. Fra 1978 til 1979 steg konsumprisindeksen i gjennomsnitt med 9,9 prosent i OECD-landene totalt.

Både i Norge og innen OECD for øvrig var prisstigningen i 1980 sterkere enn året før. Senere har imidlertid prisstigningstakten i en rekke OECD-land vært avtakende og betydelig lavere enn i Norge. I januar 1984 var konsumprisindeksen for OECD-land totalt 5,5 prosent høyere enn ett år tidligere. Tilsvarende tall for Norge var 6,4 prosent. Se for øvrig tabell 4 b.

Tabell 4 a. Konsumprisindeksen (1979 = 100).

	Indekstall			Endringer fra året før pst.	
	1982	1983	1984	1983	1984
Januar	134,2	147,8	157,2	10,1	6,4
Februar	135,1	148,5	158,1	9,9	6,4
Mars	137,3	150,0	—	9,2	—
April	138,0	150,6	—	9,1	—
Mai	138,2	150,9	—	9,2	—
Juni	139,6	151,9	—	8,8	—
Juli	141,8	153,0	—	7,9	—
August	141,9	152,7	—	7,6	—
September	142,9	154,0	—	7,8	—
Oktober	143,9	154,7	—	7,5	—
November	145,0	155,1	—	7,0	—
Desember	145,6	155,9	—	7,1	—
Årsgjennomsnitt	140,3	152,1	—	8,4	—

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 4 b. Konsumprisindeksen i en del OECD-land. Prosentvis endring.

	Årlig gj.snitt ¹⁾ 1970—80	Endringer fra året før ²⁾			
		1981	1982	1983	Jan. 83— jan. 84
Norge	8,4	13,6	11,3	8,4	6,4
USA	7,8	10,4	6,2	3,2	4,1
Japan	9,0	4,9	2,7	1,9	1,8
Vest-Tyskland	5,1	5,9	5,3	3,0	2,9
Frankrike	9,6	13,4	16,6	14,6	12,3
Storbritannia	13,7	11,9	8,6	4,6	5,1
Italia	13,9	19,5	16,6	14,6	12,3
Sverige	9,3	12,1	8,6	8,9	8,0
Danmark	9,9	11,7	10,1	6,9	5,5
Finland	11,2 ²⁾	12,0	9,3	8,5	8,3
OECD-land (gj.snitt)	9,0	10,6	8,0	5,3	5,5
Europeiske OECD-land (gj.snitt)	10,4 ²⁾	12,3	10,6	8,2	8,1

¹⁾ Kilde: St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 17 for 1982—83 (Salderingsprp.).²⁾ Kilde: Månedlige pressemeldinger fra OECD.Tabell 4 c.¹⁾ Konsumprisindeksen 1979 = 100. Prosentvis stigning i delindeksen (A). Bidrag fra de enkelte delindekser til totalindeksen (B).

Endringer fra året før	A	B	A	B
	1981/1982 Prosent	1981/1982 Prosent- enheter	1982/1983 Prosent	1982/1983 Prosent- enheter
Matvarer	14,0	2,8	7,5	1,6
Drikkevarer og tobakk	17,0	0,7	10,5	0,4
Klær og skotøy	8,0	0,7	5,3	0,5
Bolig, lys og brensel	12,0	2,1	9,7	1,8
Møbler og husholdningsartikler	10,0	0,9	7,8	0,7
Helsepleie	13,0	0,3	7,2	0,2
Reiser og transport	10,0	1,8	10,2	1,9
Fritidssysler og utdanning	10,0	1,1	6,2	0,6
Andre varer og tjenester	12,0	0,9	9,2	0,7
Total	11,3	11,3	8,4	8,4

Merknad: Tabell 4 c er beregnet på grunnlag av oppgitt indekstall uten desimal.

¹⁾ Vektgrunnlaget fra og med august 1982 er basert på forbruket i 1979—81.

Tabell 4 c viser prisstigningen de siste to år for varer og tjenestegrupper.

Ved årsskiftet 1981/82 var stigningen i konsumprisindeksen sterk som følge av takst- og avgiftsøkninger og subsidiereduksjoner. Avgiften ble økt på sukker, mineralvann, øl, vin, brennevin og tobakk. Subsidiene på mel ble redusert, og tilskuddene på fersk fisk ble fjernet helt. I tillegg økte en del offentlige priser, bl.a. prisene på elektrisitet, offentlige kommunikasjoner og teletjenester. Til sammen slo avgifter og subsidieendringer ut med om lag 2 prosentenheter på konsumprisindeksen.

Også i 1983 bidro økte takster/avgifter og reduserte subsidier med omlag 1,5—2,0 pro-

sentenheter til prisstigningen. Subsidiene på melk, mel og ost ble redusert. Avgiften på brennevin, vin, øl og bensin ble økt. I tillegg økte en del offentlige priser, bl.a. teletjenester, priser på offentlig kommunikasjon og på elektrisitet.

I tabell 4 d er konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor og viser utviklingen i følgende 6 hovedgrupper: jordbruksvarer, fiskevarer, andre norskproduserte konsumvarer, importerte konsumvarer, husleie og andre tjenester.

Tabellen viser stigningen over året målt fra januar til januar for konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 4 d. Konsumprisindeksen. Varer og tjenester etter leveringssektor. 1979 = 100.

	Vekt 0/00	Endringer i prosent		
		Jan. 81— jan. 82	Jan. 82— jan. 83	Jan. 83— jan. 84
Total	1000,3	12,0	10,1	6,4
1. Jordbruksvarer	121,5	16,3	9,9	5,6
1.1. Mindre bearbeidde	74,1	17,1	8,6	5,7
1.2. Mer bearbeidde	47,4	14,6	12,2	5,2
2. Fiskevarer	14,1	17,2	7,3	7,4
3. Andre norskproduserte konsumvarer	348,9	12,8	10,3	6,3
3.1. Lite påvirket av verdensmarkedets priser	115,4	14,6	13,9	9,1
3.2. Påvirket av verdensmarkedet pga. stort import- innhold eller råstoffpris bestemt på verdens- markedet	105,1	11,2	7,8	4,7
3.3. Påvirket av verdensmarkedet pga. konkurranse fra utlandet	128,4	12,7	8,6	5,2
4. Importerte konsumvarer	228,9	7,4	6,8	6,1
4.1. Uten norsk konkurranse	125,2	7,7	8,1	8,7
4.2. Med norsk konkurranse	103,7	7,2	5,2	3,0
5. Husleie	97,0	10,1	12,6	8,2
6. Andre tjenester	188,9	14,2	14,0	6,3
6.1. Med arbeidslønn som dominerende priskomponent	61,3	9,8	13,2	5,4
6.2. Også med andre viktige priskomponenter	128,6	16,3	14,4	6,8

Det framgår av tabell 4 d at prisstigningen på «Jordbruksvarer» og «Fiskevarer» var betydelig lavere fra januar 1983 til januar 1984 enn i samme periode i de to foregående år.

Likeledes var det en markert nedgang i prisstigningstakten for «Andre norskproduserte konsumvarer». Undergruppen 3.1, Lite påvirket av verdensmarkedets priser viser en sterk prisstigning siste 12 mnd., men også for denne gruppen har prisstigningstakten blitt vesentlig redusert sett i forhold til samme periode året før. Underpostene 3.2 og 3.3 som er påvirket av verdensmarkedets priser bidro moderat til prisstigningen.

Prisstigningen på importerte konsumvarer har vært moderat, med en svak nedgang sett i forhold til samme periode året før.

For andre varer og tjenester var stigningen vesentlig lavere enn tilsvarende perioder i foregående år og på nivå med gjennomsnittlig stigning i konsumprisindeksen totalt.

I vedlegg til rapporten er gjengitt opplysninger fra Prisdirektoratet om endringer i avansesatsene for enkelte grupper av forbruksvarer, og videre om endringer i priser og beregningsgrunnlag i endel tjenesteytende bransjer. Prismyndighetenes materiale tyder ikke på sterke bevegelser i handelsavansene i 1983. Prisene på tjenesteyting steg gjennom-

gående svakere i 1983 enn i 1982. En fant ingen tendens i 1983 til at priser og påslag i de tjenesteytende bransjene hadde en sterkere utvikling enn lønnskostnadene, slik tilsvarende materiale tyder på for 1982. (Jfr. Beregningsutvalgets rapport høsten 1982 (NOU: 1) og våren 1983 (NOU: 23)).

Prisstigningen i Norge fra 1981 til 1982 var 3,3 prosentpoeng høyere enn tilsvarende tall for OECD-området. Fra 1982 til 1983 var prisstigningen i Norge 3,1 prosentpoeng sterkere enn OECD-området, jf. tabell 4 b. Om utviklingstendensene i de siste måneder, se avsnitt 7.1.

2. PRISPOLITIKK

Etter en lang periode med omfattende offentlig prisregulering, herunder pris- og inntektsstoppen i 1978—79, la en fra årsskiftet 1980/81 om til en friere markedstilpasning av prisene.

Fra 3. august 1981 ble det imidlertid som ett av flere tiltak som ble iverksatt for å unngå et indeksoppgjør høsten 1981 fastsatt midlertidige forskrifter om prisstopp. Prisstoppen ble opphevet fra 1. januar 1982.

I St. meld. nr. 43 for 1983—84 om retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1984 som er en videreføring av virksomheten seine-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

re år, heter det bl.a. at prismyndighetene først og fremst skal bidra til å fremme en fri markedstilpasning, særlig ved tiltak som tar sikte på å motvirke konkurransereguleringer i næringslivet. Gjeldende forskrifter om meldeplikt for konkurransereguleringer og leverandørreguleringer og konkurransereguleringer av priser og avanser m.v. opprettholdes, men eventuelle endringer eller tilpasninger skal vurderes.

Også de unntak og dispensasjoner som er gitt fra forskriftene om konkurransereguleringer av priser og avanser skal vurderes på ny med sikte på om grunnlaget for unntaket fortsatt er tilstede. Videre er også uttalt at andre konkurransereguleringer, herunder markedsdeling og eksklusivordninger bør vurderes og inngrep foretas dersom ordningen antas å ha skadelige virkninger.

Etter retningslinjene skal prismyndighetene undersøke pris-, fortjeneste- og konkurranseforholdene i næringslivet, og legge vesentlig vekt på å informere forbrukerne og næringslivet om aktuelle pris- og konkurranseforhold. Gir undersøkelsen grunn til det, skal prismyndighetene treffe tiltak for å bringe skadelige forhold til opphør. Det skal føres tilsyn med bedriftenes prisfastsetting, bl.a. gjennom midlertidige forskrifter av 17. desember 1981 om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser. Meldingene etter disse forskriftene skal i første rekke danne grunnlag for vurdering av prisutviklingen på ulike områder.

Med bakgrunn i retningslinjene er en rekke direkte prisreguleringer utviklet i løpet av de siste par år. Dette gjelder bl.a. maksimalprisreguleringen for bensin, sement, brød, transport med lastebil, byggeprisforskriftene og forhandleravansen for bensin. Enkelte av ordningene er avløst av meldepliktbestemmelser.

Etter lov av 7. juli 1967 nr. 13 om husleieregulering m.v. for boliger, sist endret 11. juni 1982, er den særskilte husleieregulering (etter lovens kap. II) begrenset til å gjelde Oslo, Bergen og Trondheim. For øvrig gjaldt loven opprinnelig i 115 kommuner. Etter søknader fra kommunene er 75 kommuner nå unntatt. Det stedlige virkeområde her ventes ytterligere begrenset.

I medhold av husleiereguleringslovens § 17 er det gitt prisforskrifter for boliger i boligbyggelag, sist revidert 1. september 1983. Siden 1. september 1982 er 71 kommuner unntatt fra denne regulering. Forskriftene gjelder i dag i 30 kommuner. Det ventes ytterligere begrensning av det stedlige virkeområde også her.

Prisforskrifter for overdragelse og bortfeste av fast eiendom av 25. oktober 1974 ble opphevet ved kongelig resolusjon 27. mai 1983.

Med bakgrunn i opplysninger om tilfeller ved meget betydelige økninger av den årlige festeavgiften, ble det den 16. desember 1983 innført midlertidige prisforskrifter om regulering av festeavgifter.

Foruten den særskilte husleieregulering og maksimalprisene for boliger i boligbyggelag gjelder det i dag prisregulering for bl.a. kjøring med drosjebil, konsummelk og fløte, kjøtt og kjøttvarer og margarinprodukter.

En rekke dispensasjoner fra forskriftene av 1960 om konkurransereguleringer er gjennomgått, og en del er trukket tilbake. I tillegg er det i noen tilfelle grepet inn etter prisloven mot eksklusivitetsavtaler. Som eksempler kan nevnes bl.a. trelast, wallboard og ur.

3. PRISUTSIKTENE FOR 1984

Prisstigningen fra desember 1983 til januar 1984 og fra januar 1984 til februar 1984 var i begge periodene på 0,9 prosent og i begge måneder lå indeksen 6,4 pst. over tilsvarende måneder året før.

Prisdirektoratet har utarbeidet anslag over prisstigningen for perioden fram til mai 1984. Etter en februarindeks på 158,1 viser anslagene følgende utvikling:

Mars	159,8
April	160,5
Mai	160,9

Konsumprisindeksen for mai 1984 vil etter dette kunne ligge om lag 1,8 pst. over tallet for februar og ca. 6,6 pst. høyere enn indeksen fra mai 1983.

Prisdirektoratets anslag bygger på opplysninger om endringer i offentlig fastsatte priser, avgifter og subsidier, men først og fremst på opplysninger fra næringslivet om planlagte prisendringer i prognoseperioden. Anslagene gjenspeiler derfor i hovedsak næringslivets egne forventninger om prisutviklingen. Det kan nevnes at konsumprisindeksen både for januar og februar lå lavere enn direktoratet på forhånd hadde regnet med. Noe av differansen kan skyldes at prisstigningen kommer senere enn tidligere anslått (hvordan prisstigningen fordeler seg på måneder er særlig vanskelig å anslå), men i hovedsak skyldes differansen at prisstigningen for et par varegrupper, oljeprodukter, samt klær og skotøy var anslått for høyt. Ellers er det viktig å merke seg at direktoratets metode for å anslå prisutviklingen i de siste årene har hatt en klar tendens til å gi for høye anslag i perioder med avtakende prisstigningstakt og for lave anslag i perioder med økende prisstigningstakt.

Hvis Prisdirektoratets anslag slår til og vi

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

får samme prisstigning i resten av året som i fjor, vil prisstigningen fra 1983 til 1984 bli ca. 6,6 pst. Importprisene og jordbruksoppkjøret kan bidra til sterkere prisstigning i resten av året, mens lønnsutviklingen kan virke avdempende på prisstigningen sammenlignet med i fjor.

Beregningsutvalget har også foretatt anslag med utgangspunkt i planleggingsmodellen MODIS. En del priser anslås direkte utenfor modellen. Dette gjelder utenlandspriser og hjemmepriser som i hovedsak antas bestemt av konkurranse fra utlandet, samt offentlige regulerte priser. Øvrige priser beregnes i modellen fra kostnadssiden. Endringer i de enkelte komponentene, som er lønninger, produktivitet og driftsresultat pr. produsert enhet, anslås utenfor modellen.

Tabell 4 e viser det anslåtte bidrag fra ulike komponenter. Til sammenlikning har en også dekomponert prisstigningen fra 1982 til 1983.

Tabell 4 e. Anslått foreløpig dekomponering av konsumprisveksten i 1983 og 1984. Prosentenheter.

Bidrag til konsumprisstigningen fra varer levert fra sektor med	1982—1983	1983—1984 6 pst. lønnsvest
Internasjonalt bestemte priser	2,3	1,7
— priser på importerte varer	1,8	1,2
— priser på varer produsert i Norge for hjemmemarkedet ut-satt for utenlandsk konkurranse	0,5	0,5
Offentlig regulerte priser	2,9	2,1—2,6
— jordbrukspriser	0,6	0,5—0,8
— priser på offentlig for-retningsdrift	0,3	0,2
— elektrisitetspriser ..	0,5	0,3
— husleie	1,1	0,8—1,0
— øvrige offentlig regu-lerte priser	0,4	0,3
Kostnadsbestemte priser	2,6	1,7—2,2
— lønninger	1,9	1,4
— produktivitet	—	÷ 0,2—0,0
— driftsresultater	0,7	0,5—0,8
Avgifter og subsidier ...	0,6	0,5
— avgifter	0,5	0,4
— subsidier	0,1	0,1
Konsumprisindeksen ...	8,4	6—7

Utvalget vil understreke usikkerheten i anslagene for 1984. For å markere dette har en på enkelte områder antydnet et intervall.

En har lagt til grunn 4 pst. gjennomsnittlig vekst i importprisene fra 1983 til 1984, sammenlignet med 5 pst. året før. I 1983 var det variasjoner i de relative importpriser med sterkst vekst i priser som betyr mye for konsumprisene. I 1984 har en regnet med jevn vekst i importprisene. Forutsetningene om både den relative og gjennomsnittlige importprisstigningen er meget usikre, men utvalget har ikke hatt grunnlag for å sette et intervall.

I utgangspunktet har en beregningsmessig fastsatt prisene slik at inntektene i jordbruket skulle stige i takt med inntektene for industriarbeidere og med en fordeling på priser og tiltak som året før. Tallmaterialet tyder på at jordbruket i fjor ikke greide å ta ut i priser så mye som forutsatt i avtalen. Nedre grense i det antydende intervall kan tolkes som om det samme vil skje i 1984 eller at en større andel blir tatt ut i form av tiltak. Øvre grense kan tolkes som om jordbruket vil greie å ta ut avtalte priser og noe av det de tapte i fjor.

Husleiene veier tungt i konsumprisindeksen og er en meget usikker enkeltpost. Etter nedre grense i intervallet vil husleiene stige om lag i takt med prisene ellers.

De øvrige offentlige regulerte priser er stort sett kjente priser.

Anslaget er betinget av en lønnsvest på 6 pst. Dette er valgt som er illustrasjon og innebærer ikke at utvalget har tatt standpunkt til sannsynlig eller rimelig utfall av lønnsoppkjørene. 1 pst. lavere eller høyere årslønnsvest vil i følge den beregningsmodell som er benyttet kunne slå ut i prisene med 0,1—0,2 pst., noe avhengig av om avviket oppstår tidlig eller sent i året. Utslaget kan bli større hvis det får konsekvenser for jordbruket, avansar og offentlig regulerte priser.

Sammenhengen mellom kostnadsvekst og driftsresultat har variert i de senere år. Tidlig i 80-årene steg driftsresultatet sterkere enn kostnadene, men i det siste året har veksten vært lavere. I nedre grense er en produktivtetsgevinst kombinert med en fortsatt lavere vekst i driftsresultatet, mens høyeste grense er preget av at en igjen får en tiltakende vekst i driftsresultatet og ingen produktivtetsgevinst.

Utvalget har også fått beregninger utført på modellen MODAG. Denne er nær beslektet med MODIS, men sammenhengen mellom importpriser, lønninger og andre størrelser er mere automatisk på grunnlag av tidligere erfaringer. Denne modellen ga en prisstigning på i underkant av 6,5 pst., når en forutsetter 6 pst. lønnsvest og samme importprisstigning som MODIS.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt

INNLEDNING

Beregningsutvalget har beregnet utviklingen i disponibel realinntekt — inntekter etter fradrag for skatt og korrigert for prisendringer — for noen utvalgte grupper:

- industriarbeidere
- industrifunksjonærer
- lønnstakere i statlig virksomhet
- pensjonister

Alle de utvalgte gruppene hadde i 1983 vekst i disponibel realinntekt. Blant de valgte grupper synes veksten å ha vært sterkest for de industriansatte. Andre grupper ansatte, f.eks. innen forsikrings- og forretningsmessig tjenesteyting, jfr. kap. 2, hadde imidlertid sterkere nominell lønnsvekst enn de ansatte i industrien.

Veksten i disponibel realinntekt var sterkere for de som mottar barnetrygd enn de uten barn.

NÆRMERE OM FORUTSETNINGENE FOR BEREGNINGENE

De beregninger som er utført, gjelder følgende grupper:

- a) Lønnstakere med inntekt i 1983 på 90 000 kroner, 110 000 kroner, 125 000 kroner og 150 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter NAF's statistikk.
- b) Lønnstakere med inntekt i 1983 på 125 000 kroner, 150 000 kroner, 200 000 kroner og 250 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger etter NAF's statistikk.
- c) Pensjonister med minstepensjon.
- d) Lønnstakere med inntekt i 1983 som for utvalgte stillingsgrupper i staten og med en inntektsutvikling i 1983 som disse stillingsgruppene har hatt.

For andre enn pensjonistene er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og to barn

under 17 år. Den nominelle disponible inntekten beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter frem til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med konsumprisindeksen. Fra 1982 til 1983 var prisstigningen 8,4 pst.

I tillegg til skatte- og trygderegler er det innarbeidet virkninger av mer spesielle økonomiske ordninger som er innført i de senere årene og som i prinsippet vil påvirke utviklingen i kjøpekraften. Dette gjelder bl.a. virkninger av lettelsene i skattleggingen av boliger og bankinnskudd, fradragsrett for fagforeringskontingent, utviding av sparing med skattefradrag og virkning av sykelønnsordningen. Det må understrekes at en rekke av de anslåtte virkningene som beregningsmessig er lagt frem for flere av disse ordningene, er usikre.

Endringer i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringer i den reelle inntekt inntektstakere har etter at skatten er betalt. Beregningene av skatten er foretatt under generelle forutsetninger. For den enkelte vil mer individuelle forhold være av betydning, f.eks. i hvilken utstrekning en har fradrag for gjeldsrenter eller andre fradrag utenom minstepradraget. Av stønader har en bare tatt hensyn til barnetrygden.

Det er grunn til å understreke at endringene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullgodt uttrykk for endringene i en persons levestandard eller levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Også andre faktorer er av stor betydning. Som eksempler kan nevnes fellesforbruket i form av undervisning, helsestell og sosiale ytelser. Andre eksempler er velferdstiltak fra arbeidsgiver utenom lønnsutbetalingene og endringene i avdragsvilkårene for lån. Videre er ikke de valgte typehushold nødvendigvis representative for de mest vanlige husholdstyper.

Beregningene bygger på en rekke forenklede forutsetninger og må brukes med varsomhet. I utvalgets tidligere rapporter er gjort nær-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

mere rede for de forutsetninger som er lagt til grunn og ulike forbehold som må tas ved bruken av tallene.

LØNNSTAKERE I INDUSTRIEN

Fra 1982 til 1983 har en ut fra N.A.F.'s lønnsstatistikk for 1983 regnet med 8,3 pst. vekst i årslønn for voksne industriarbeidere i gjennomsnitt. For funksjonærer i ledende stillinger er det fra 1982 til 1983 regnet med en årslønnsvekst på 8,5 pst.

I tabell 5 b har en presentert utviklingen i disponibel realinntekt for utvalgte lønnstakergrupper i industrien. I følge tabellen vil begge de to utvalgte lønnstakergrupper få en oppgang i disponibel realinntekt i 1982—1983 i størrelsesorden 1—1¼ pst. for enslige. Til sammenligning var det en mindre nedgang for begge grupper det foregående år. Oppgangen er litt sterkere på de høyeste inntektsnivåer enn på de lavere. Utviklingen er gunstigere for lønnstakere som mottar barnetrygd enn for lønnstakere uten barn.

Tabell 5 a. Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt 1970—1983 for lønnstakere i industrien.

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gjennomsnitt menn og kvinner)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,6	11,5	183,8	12,5
1977	230,5	8,9	202,2	10,0
1978	248,4	7,8	219,7	8,7
1979	255,9	2,9	225,2	2,5
1980	281,7	10,1	242,1	7,5
1981	310,2	10,1	270,7	11,8
1982	342,5	10,4	299,7	10,7
1983	370,9	8,3	325,2	8,5
1970—80		10,9		9,2
1980—83		9,6		10,3

Kilde: N.A.F.'s statistikk.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 5 b. Endring i disponibel realinntekt 1970—83 for lønnstakere i industrien. Årlig prosentvis endring.

Inntekt 1983	1970—80 ¹⁾	1980—81 ²⁾	1981—82 ³⁾	1982—83
Med inntektsvekst som gjennomsnitt for industriarbeidere:				
90 000 kroner				
Enslig	1,6	÷ 1,0	÷ 0,7	1,0
Ektepar med 2 barn	2,1	÷ 0,9	÷ 0,1	1,7
110 000 kroner				
Enslig	1,5	0,3	÷ 0,7	1,3
Ektepar med 2 barn	1,9	÷ 0,1	÷ 0,1	1,8
125 000 kroner				
Enslig	1,2	1,1	÷ 0,7	1,3
Ektepar med 2 barn	1,9	0,5	÷ 0,2	2,0
150 000 kroner				
Enslig	0,8	2,3	÷ 0,7	1,2
Ektepar med 2 barn	1,5	1,3	÷ 0,2	2,1
Med inntektsvekst som for ledende funksjonær i industrien:				
125 000 kroner				
Enslig	—	1,9	÷ 0,4	1,3
Ektepar med 2 barn	0,7	1,3	—	2,1
150 000 kroner				
Enslig	÷ 0,4	3,0	÷ 0,5	1,4
Ektepar med 2 barn	0,3	2,0	÷ 0,2	2,2
200 000 kroner				
Enslig	÷ 1,2	4,3	÷ 0,5	1,3
Ektepar med 2 barn	÷ 0,5	3,3	÷ 0,1	2,3
250 000 kroner				
Enslig	÷ 1,8	5,2	÷ 0,6	1,9
Ektepar med 2 barn	÷ 1,3	4,1	÷ 0,2	2,4

¹⁾ De inntektskorreksjoner som er spesifisert i tidligere rapporter, er innarbeidet. Det gjelder f.eks. endringer i sykelønnsordningen og lettelser i skattleggingen av boliger. Samlet for perioden 1970—80 utgjorde disse korreksjonene ca. 0,2 pst. pr. år.

²⁾ Endringene i reglene for skattefrie renteinntekter og sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

³⁾ Endringene i reglene for sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

Tabell 5 c. Den nominelle utviklingen i trygdedes minstepensjon 1979—83.

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,8
1972	123,7	8,5	125,5	8,0
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	259,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1980	311,7	11,8	328,6	11,1
1981	357,0	14,5	376,5	14,6
1982	399,8	12,0	423,0	12,4
1983	437,4	9,4	461,5	9,1
1970—80		12,0		12,6
1980—83		12,0		12,0

Tabell 5 d. Endring i disponibel realinntekt 1970—83 for trygdede med minstepensjon. Årlig prosentvis endring.

	1970—1980	1980—1983	1980—1981	1981—1982	1982—1983
Enslig	3,4	0,7	0,8	0,6	0,9
Ektepar	3,9	0,8	0,8	1,0	0,7

PENSJONISTER

Hovedkomponentene i pensjonsytelsene fra Folketrygden er grunnbeløpet, særtillegget og tilleggspensjonen. Minstepensjonen består av et grunnbeløp (1 ½ for ektepar), særtillegg og et kompensasjonstillegg, kr 500 for enslige og kr 750 for ektepar. Særtillegget kan oppfattes som en minimums tilleggspensjon.

Pensjonistenes inntekter er endret to ganger i 1983. Fra 1. januar ble grunnbeløpet hevet med 600 kroner til 21 800 kroner. Fra 1. mai ble det hevet ytterligere med 800 kroner til 22 600 kroner. På årsbasis er grunnbeløpet hevet med 8,1 pst.

Særtilleggssatsene ble 1. mai hevet med 2,5 prosentenhet til 51,5 pst. for enslige pensjonister. For hver av pensjonistektefeller ble satsen hevet med 1,5 prosentenheter til 47,5 pst. eller 95 pst. samlet for ektepar.

Pensjonister har rett til særfradrag ved skatteligningen på 17 700 kroner i 1983. Særfradraget sammen med et eventuelt kommunalt tilleggsfradrag gjør minstepensjonene skattefrie. Disponibel inntekt for trygdede med bare minstepensjon blir dermed lik minstepensjonen. De gjennomsnittlige minstepensjoner i 1983 var på 34 153 kroner for enslige og på 55 248 kroner for ektepar. I 1982 var de på henholdsvis 31 228 kroner og 50 633 kroner. (Disse beløpene er beregnet ut fra gjeldende satser. Faktisk utbetaling kan bli marginalt høyere pga. avrundning av månedsbeløp.) Veksten i utbetalt pensjon fra 1982 til 1983 ble 9,3 pst. for enslige pensjonister med bare minstepensjon og 9,1 pst. for trygdet ektepar med minstepensjon.

Med en prisstigning fra 1982 til 1983 på 8,4 pst. hadde pensjonister som kun mottar minstepensjon, vekst i disponibel realinntekt.

Fordi utgiftsforholdene varierer sterkt pensjonistene imellom, vil de faktiske økonomiske forholdene for pensjonister med bare minstepensjon kunne vise store variasjoner.

Det tekniske beregningsutvalg har mottatt en henvendelse fra Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon med anmodning om å utføre beregninger over disponibel realinntekt for pensjonister med tilleggspensjon. Utvalget har ikke hatt anledning til å gjennomdrøfte et eget beregningsopplegg for denne gruppen.

Pensjonister med tilleggspensjon utover særtillegget vil generelt øke sin inntekt i takt med grunnbeløpet, dvs. at økningen fra 1982 til 1983 var 8,1 pst. I samme tidsrom økte konsumprisene med 8,4 pst., slik at realinntekten før skatt gikk svakt ned. For den disponible realinntekt kan resultatet variere noe avhengig av pensjonens størrelse og pensjonistens sivilstand. Det tekniske beregningsutvalget er kjent med at Sosialdepartementet har utført beregninger for noen inntektsnivåer etter henvendelse fra Norsk Pensjonistforbund.

Sett under ett er pensjonistenes inntektsutvikling preget av økninger i grunnbeløpet og av at en stadig større andel mottar tilleggspensjon. Gjennomsnittlig tilleggspensjon øker etter hvert som nye pensjonistkull kommer til. For pensjonister med minstepensjon vil også endringer i særtillegget påvirke utviklingen. Alt i alt er det grunn til å gå ut fra at gjennomsnittlig disponibel realinntekt for pensjonister sett under ett har økt de siste årene.

Kommentarene ovenfor gjelder pensjonsytelser fra folketrygden. Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av andre pensjonsordninger, men Beregningsutvalget har ikke vurdert ytelser fra disse.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Lønnstakere i offentlig virksomhet

Beregningsutvalget har også på vanlig måte foretatt beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere i statlig virksomhet med inntektsutvikling som for fire utvalgte grupper. Anslagene for den nominelle lønnsutviklingen i tabell 5 e bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå. En må være oppmerksom på at endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene vil bli påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene.

Beregningene over disponibel realinntekt bygger på samme virkninger av skatter og på samme prisutvikling som beregningene for lønnstakere i industrien.

Beregningene som er gjengitt i tabell 5 f, viser at offentlige tilsatte i alle de valgte stillingsgrupper fikk en vekst i disponibel realinntekt fra 1982 til 1983. Veksten synes å ha vært i underkant av hva industriansatte hadde.

Tabell 5 e. *Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt for utvalgte grupper i statlig virksomhet.*

	Kontorass./ Kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Førstesekr./ konsulent/ førstekonsulent	Ekspedisjonssjef/ underdirektør/ byråsjef	
	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring
1974	112,6	12,6	111,2	11,2		110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2		130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2		141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,5	8,8		150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,2	8,7	6,6	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,5	1,9	2,2	162,2	1,6
1980	201,6	12,5	193,0	10,6	7,8	178,4	10,0
1981	231,6	14,9	218,5	13,2	9,0	189,5	6,2
1982	260,4	12,4	244,9	12,1	11,7	204,7	8,0
1983	281,0	7,9	263,3	7,5	7,0	220,3	7,6
1973—80		10,5		9,8			8,6
1980—83		11,7		10,9	9,2		7,3
Gj.snittlig års- lønn i 1883-kr	92 800		105 100		133 200	183 100	
Antall lønns- takere pr. 1.10.83	11 437		5 413		10 095	776	

Tabell 5 f. *Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet 1973—1983. Årlig prosentvis endring.*

Inntekt 1983	1973—80	1980—81	1981—82	1982—83
92 800 kroner				
Inntektsutvikling som for				
kontorassistent/kontorfullmektig:				
Enslig	1,5	2,5	0,8	0,6
Ektepar med 2 barn	2,2	2,0	1,3	1,3
105 100 kroner				
Inntektsutvikling som for				
fagarbeider i Televerket og NSB:				
Enslig	0,9	1,9	0,5	0,6
Ektepar med 2 barn	1,7	1,7	1,0	1,1
133 200 kroner				
Inntektsutvikling som for				
førstesekretær/konsulent/førstekonsulent:				
Enslig	÷ 4,3 ¹⁾	0,8	0,1	0,6
Ektepar med 2 barn	÷ 2,3 ¹⁾	0,1	0,4	1,3
183 100 kroner				
Inntektsutvikling som for				
ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef:				
Enslig	÷ 1,4	1,4	÷ 1,8	0,8
Ektepar med 2 barn	÷ 0,6	0,6	÷ 1,5	1,8

¹⁾ 1977—1980.

KAPITTEL 6

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1 LØNNINGER

Det har vært store ulikheter i utviklingen i timefortjenestene landene imellom. Dels har dette sammenheng med landenes økonomi og næringsstruktur, dels har det sammenheng med ulik pris- og kostnadsutvikling og nivå. Dessuten kan årsakene være ulikt velferdsnivå eller kjøpekraft. Skattesystemet, med fordeling på beskatning på lønnsinntekter kontra bedriftsbeskatning, kan også ha vesentlig betydning.

Utviklingen av timefortjenestene for arbeidet tid i de enkelte land gir derfor ikke noe særlig relevant sammenligningsgrunnlag for arbeidskraftens relative kostnader pr. time eller uttrykk for arbeidstakernes velferdslivå landene imellom. Utviklingstallene kan derimot være interessante for de enkelte land i relasjon til inflasjon, skattepolitikk, valutapolitikk osv.

I tabell 6 a er det for endel land satt opp en oversikt over utviklingen i de gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1972 til 1982. Utviklingen fra 1981 til 1982 er spesifisert. Fra 1. halvår 1982 til 1. halvår 1983 er det også satt opp tall for lønnsutviklingen i lokal valuta. I tillegg til lønnsutviklingen i vedkommende lands valuta er det tatt med en oversikt over utviklingen, omregnet til norske kroner.

Som man ser vil de sterke bevegelsene i valutakursene landene imellom, særlig i de siste år, vise en helt annen utvikling i vedkommende lands valuta i forhold til utviklingen basert på omregning til felles valuta. Som eksempel viser tabellen at til tross for at lønnsøkningen i Sverige fra 1981 til 1982 var 7,2 prosent målt i svenske kroner, førte blant annet den sterke svenske devalueringen på 16 prosent høsten 1982 til at timefortjenesten i svensk industri målt i norske kroner gikk ned med 3,2 prosent fra 1981 til 1982.

Tabellen viser i store trekk at de som i perioden 1972 til 1982 har hatt den sterkeste lønnsutvikling målt i nasjonal valuta, med noen få unntak hadde den sterkeste lønnsvekst

i 1983. I tiårsperioden 1972 til 1982 er det Storbritannia, Frankrike og delvis Finland som har hatt den klart sterkeste økningen i timefortjenestene i industrien, med en økning på henholdsvis 304,2, 306,2 og 267,6 prosent, mens Sveits og delvis Vest-Tyskland i særklasse ligger lavest med en økning på henholdsvis 88,6 og 102,2 prosent i samme periode.

På grunn av den sterke oppgangen for tyske mark er det Vest-Tyskland som har hatt den sterkeste økningen i timefortjenestene i industrien målt i norske kroner fra 1972 til 1982. Overfor Norge har derfor den lave lønnsveksten i Vest-Tyskland blitt motvirket av en klart høyere valutakurs.

Danmark og Sverige har derimot lavere lønnsøkning i industrien enn Norge, dersom man bruker felles valuta i samme tidsrom.

Fra 1. halvår 1982 til 1. halvår 1983 viser tallene merkbart lavere vekstrater for timefortjenestene i industrien i USA og Vest-Tyskland, med henholdsvis en økning på 4,1 og 3,5 prosent, samt Nederland som har en økning i timefortjenestene på bare 1,4 prosent i tilsvarende periode.

2 DIREKTE OG TOTALE LØNSKOSTNADER

Tabell 6b gir en oversikt over lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1982 fordelt på gjennomsnittlig timefortjenester (eksklusiv betaling for helge- og feriedager) omregnet til norske kroner og medregnet de indirekte personalkostnader.

Til slutt i tabell 6b er det gitt en oversikt over en relativ gruppering av de enkelte lands totale lønnskostnader i norske kroner for året 1982, hvor nivået i Norge er brukt som basis. Lønnskostnadene pr. timeverk i norsk industri er satt lik 100. I 1982 lå USA på 106, mens alle de andre landene som er med i tabellen lå lavere enn Norge. Blant annet har den kraftige devalueringen i Sverige ført til at timelønnskostnadene pr. arbeidet time for voksne arbeidere i 1982 lå på 94 prosent og for 1983 vil ligge på anslagsvis 88 prosent av lønnskostnadene pr. time i norsk industri.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

For de landene som ellers er med i tabellen lå lønnskostnadene i 1982 lavest i Storbritannia og Japan med henholdsvis 65 og 57 prosent av lønnskostnadene pr. time i norsk industri. Disse to land utgjør tilsammen omlag 29 prosent som andel av den internasjonale konkurransen overfor norsk industri fra andre land, målt i IMF-vekt.

De indirekte personalkostnadene omfatter lønn for helge- og feriedager, lønn under sykdom, velferdspermisjoner, arbeidsgiveravgifter til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med ILOs standard for klassifisering av de indirekte lønnskostnader.

Stigningstakten i de indirekte personalkostnadene kan avvike endel fra den direkte lønn for arbeidet tid. Dessuten vil nivået på lønnskostnadene landene imellom i mange tilfeller være vel så avhengig av nivået på de indirekte personalkostnadene, som på de direkte timefortjenestene pr. arbeidet time.

Tabell 6b viser derfor i tillegg til lønnskostnadene, gjennomsnittlig timefortjenester i in-

dustri pr. arbeidet time, samt indirekte personalkostnader i prosent av lønn for arbeidet tid. som det fremgår av tabellen viser de indirekte personalkostnadene store variasjoner fra land til land. I prosent av lønn for arbeidet tid for 1982 ligger de høyest i Frankrike med 86 prosent, men også i Vest-Tyskland, Nederland og Belgia er disse kostnader nesten 80 prosent i industrien. Av de nordiske landene er det Sverige som er høyest med 67 prosent, mens Danmark er lavest med 26 prosent av timefortjeneste pr. arbeidet time. Norge ligger midt imellom med 48 prosent. De høye indirekte personalkostnadene i Sverige har sammenheng med at de sosiale tiltakene for arbeidstakere blir dekket i relativt sterkere grad gjennom høye arbeidsgiveravgifter, med en dertil lavere utbetalt timefortjeneste og noe lavere avgift- og skattebelastning på lønnsinntekter enn det som ellers ville vært naturlig. I Danmark derimot dekker de offentlig en relativt større del av de sosiale kostnadene, slik at arbeidsgiveravgiftene i prosent er blitt lavere og timelønningene noe høyere.

Tabell 6.b. Direkte totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1982.

	Gj.sn.time- fortj. for voksne menn og kvinner i n.kr. ¹⁾	Indirekte personalkostnader i pst. av lønn for arbeidet tid 1982 (1972)		Totale lønns- kostnader pr. time i n.kr.	Gj.sn. total lønn pr. arbeidet time for voksne arbeidere
	kr	%	%	kr	Norge=100
U.S.A	54,83	39	(27)	76,21	107
Norge	48,26	48	(39)	71,42	100
Canada	53,78	29	(20)	69,38	97
Vest-Tyskland	39,02	77	(54)	69,07	97
Nederland	37,60	78	(69)	66,93	94
Sverige	40,29	67	(31)	67,28	94
Belgia	36,75	76	(67)	64,31	90
Danmark	48,20	26	(19)	60,73	85
Frankrike	28,90	86	(68)	53,75	75
Finland	33,10	57	(35)	51,97	73
Storbritannia	33,80	37	(21)	46,31	65
Japan	34,29	19	(16)	40,81	57

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers.

¹⁾ Eksklusiv feriepenger og betaling for hellig- og høytidsdager.

Dersom de indirekte personalkostnadene i prosent av lønn for arbeidet tid er de samme fra år til år vil de totale lønnskostnadene stige med den samme prosent som den gjennomsnittlige timefortjeneste. De indirekte personalkostnader har imidlertid for de fleste landene over tid vist en relativ sterkere stigning enn de gjennomsnittlige timefortjenestene. I parentes bak tallene for de indirekte personal-

kostnader i prosent av lønn for arbeidet tid for 1982, følger de tilsvarende tall for året 1972. En økning i prosent-satsen fra 1972 til 1982 indikerer at de indirekte personalkostnadene har steget relativt raskere enn gjennomsnittlig timefortjenester i 10-årsperioden. Utviklingen i perioden viser at det over tiårsperioden er en sterkere vekst i de indirekte personalkostnader i forhold til veksten i time-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

fortjenestene i industrien, for alle landene som er med i tabellen. Størst har økningen i Sverige vært, hvor de indirekte personalkostnader i tillegg til lønn for arbeidet tid har mere enn fordoblet seg til 67 prosent. Dette betyr at de indirekte personalkostnadene utgjør 40 prosent av de totale lønnskostnadene pr. time i 1982 mot ca. 24 prosent 10 år tidligere. Finland har også en relativt sterk økning i de indirekte personalkostnadene. I de fleste andre land i tabellen har det i perioden vært en relativ forskyvning i retning av en 7—14 prosent større andel av lønnskostnadene på indirekte personalkostnader, med unntak av Japan hvor den gjennomsnittlige timefortjeneste i industrien og indirekte personalkostnader har steget noenlunde parallelt i perioden.

Tabell 6c viser at det har vært en sterk forskyvning i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Dette skyldes i vesentlig grad endringene i valutakursene, særlig i de siste årene. Mens f.eks. USA i 1966 hadde dobbelt så høye lønnskostnader som Norge målt i felles valuta, lå lønnskostnadene i USA nesten 20 prosent under det tilsvarende nivået i Norge i slutten av 1970-årene. I 1980-årene har det derimot vært en kraftig relativ vekst i lønnskostnadene i USA i forhold til Norge målt i felles valuta til et anslag på 116 for 1983 (Norge=100).

Som nevnt foran har depresiering og den sterke devalueringen av den svenske krone i 1982 blant annet ført til at Sverige idag har langt lavere gjennomsnittlige lønnskostnader pr. time enn Norge, målt i felles valuta. Tilsvarende har det relative lønnsnivået vis a vis Vest-Tyskland variert endel, mens land med relativt lave gjennomsnittfortjenester som Japan og Storbritannia har nærmet seg det norske nivået noe, men ligger fortsatt på rundt 65 prosent av nivå for timelønnskostnadene i norsk industri, målt i norske kroner.

Tabell 6 c. *Totalt lønnskostnader for voksne industriarbeidere 1966—1983. Relative tall. Norge=100.*

	1966	1978	1982	Anslag 1983
U.S.A.	199	99	106	116
Canada	162	89	97	109
Norge	100	100	100	100
Vest-Tyskland	98	103	97	99
Nederland	78	103	94	96
Sverige	128	104	94	88
Danmark	103	99	85	89
Belgia	85	105	90	88
Frankrike	80	71	75	73
Finland	83	62	73	70
Japan	—	—	57	67
Storbritannia	81	46	65	63

3 KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

I avsnitt 6.4 omtales utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge og hos våre handelspartnere. Ved slike sammenlikninger spiller valutakursutviklingen en viktig rolle. En har derfor valgt å starte med å omtale denne.

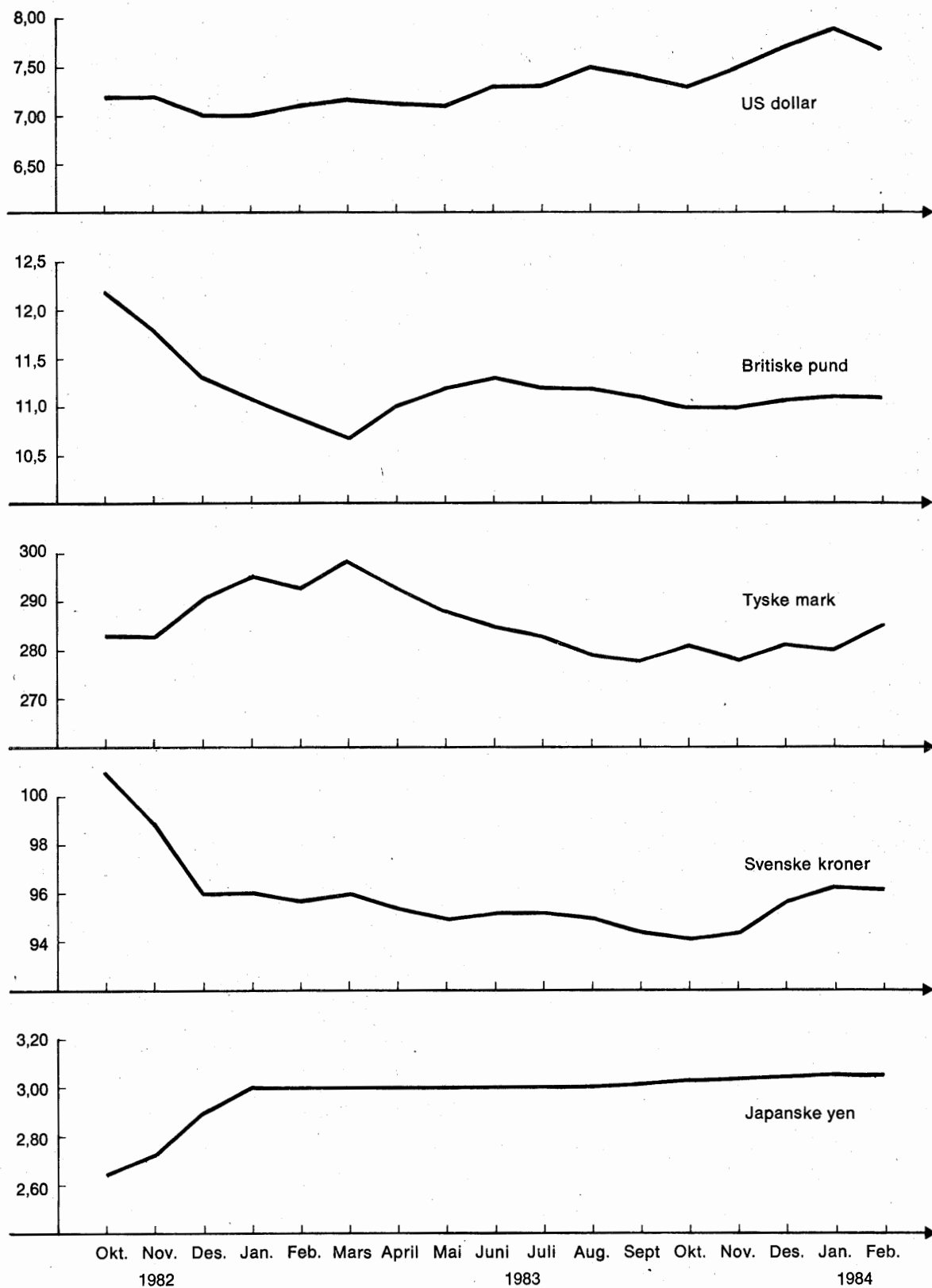
Valutamarkedet var også i 1983 preget av høy og økende dollarkurs overfor de vest-europeiske valutaene. Økningen kulminerte i januar 1984, og dollarkursen har siden falt noe.

Figur 6.1 viser kursutviklingen i norske kroner overfor et utvalg av andre valutaer siden midten av 1982.

Innen det europeiske valutasystem, EMS, som de fleste EF-valutaer er knyttet til, ble det foretatt en paritetsendring 21. mars 1983. De viktigste endringene var oppskrivning av tysk (5,5 pst.), nederlandsk (3,5 pst.) og dansk (2,5 pst.) valuta og en nedskrivning av fransk (2,5 pst.) og italiensk (2,5 pst.) valuta.

Generelt er kronens kurssvingninger dempet i forhold til de svingninger andre valutaer er utsatt for. Det skyldes den valutakurven Norge etablerte i desember 1978. De någjeldende vektene ble fastsatt i august 1982. Dette systemet holder kronens verdi noenlunde fast i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Figur 6.1 *Middelkurser i Oslo. (N.kr. pr. enhet) for US-dollar, britiske pund, tyske mark, svenske kroner og japanske yen. Månedsgjennomsnitt.*

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Et samlet bilde av utviklingen i kronens internasjonale verdi i årene fra 1974 målt med IMF-vekter er vist i figur 6.2. Figuren er basert på kvartalstall og med anslag for 1. kvartal 1984. Tallene er fremkommet ved at en har veid sammen valutakursendringene i våre 13 viktigste konkurrentland målt med norske kroner. Beregningene er utført på samme måte som valutakursberegningene i tabell 6f over utviklingen i norsk industris konkurranseevne. Figuren gir således et bilde av valutakursutviklingens betydning for konkurranseevnen. I figuren betyr stigende kurve økning i kronens internasjonale verdi (bidrar til svekket konkurranseevne), og fallende kurve, nedgang i kronens verdi (bidrar til bedret konkurranseevne).

Ved årsskiftet 1976—77 nådde kronenes internasjonale verdi målt på denne måten et maksimum og har senere falt med ca. 15 pst. Mens vi tidligere i 1970-årene fikk vår konkurranseevne svekket betydelig gjennom end-

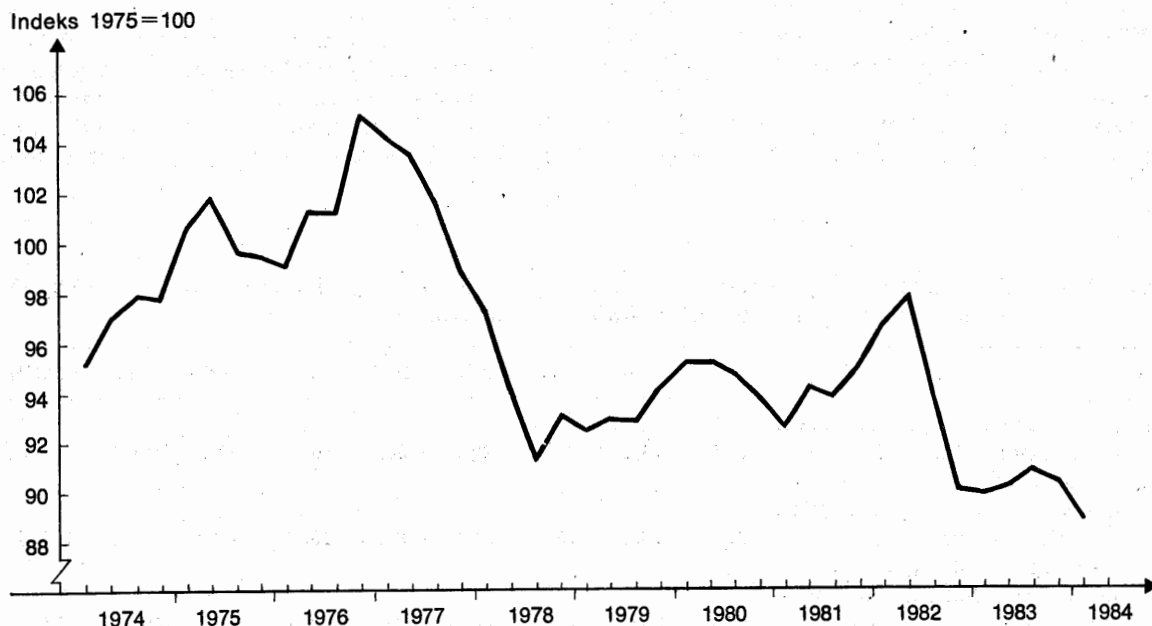
ringer i valutakursene, har således valuta-kursendringene siden 1977 isolert sett gitt betydelige forbedringer i konkurranseevnen.

Figuren indikerer en stabil internasjonal verdi for den norske krone i 1983, men med et kursfall mot slutten av året som synes å ha forsterket seg i 1. kvartal 1984. Alt i alt må bevegelsene sies å ha vært moderate.

På årsbasis regnet fra 1982 til 1983 ble den norske kronens internasjonale verdi svekket med 4,9 pst. når den måles som i figur 6.2. Dette har sammenheng med nedskrivningene av den norske krone i august og september 1982.

Det presiseres at den beregnede verdiendringen er knyttet til IMF-vektene, og at andre vektsystemer vil gi andre resultater. Videre vil Beregningsutvalget bemerke at gjennomsnittlig kursendring dekker over til dels sterke endringer i kursene på de enkelte valutaer. Se figur 6.1.

Figur 6.2 Kursutviklingen for den norske krone målt med IMF vekten. Indeks 1975=100.

4 LØNSKOSTNADENE I INDUSTRIEN

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) utgjør — direkte og indirekte — en vesentlig del (anslagsvis 70 pst.) av kostnadene for de fleste varer og tjenester som fremstilles i konkurranse med utlandet. For utviklingen i konkurranseevnen vil derfor lønnsutviklingen sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få stor betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien.

En må imidlertid være klar over at kostnader knyttet til kapital, energi og råvareinnsats faller utenfor dette begrepet. Tallene er derfor best egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurransestillingen fra et tidspunkt til et annet for de mest arbeidsintensive industrigrener. Dersom det skjer store endringer i en rekke andre kostnader, kan også dette påvirke industriens konkurranseevne sterkt. Om begrepet konkurranseevne viser Utvalget forøvrig til Økonomisk utstyn 1983 fra Statistisk Sentralbyrå.

I nasjonalbudsjettet og i de senere års innstillinger fra Det tekniske beregningsutvalg har en utarbeidet indeks for endringer i lønnskostnader pr. produsert enhet med basisår 1970=100. I denne rapporten har utvalget foretatt et skifte av basisår for disse beregninger til 1980=100.

Bakgrunnen for dette er ønsket om å få et basisår som ligger nærmere i tid. Valget av

sammenligningsbasis ved indeksberegninger er et spørsmål om hensiktsmessighet. Det gir ikke uttrykk for at basisåret nødvendigvis representerer noen normalsituasjon. Også i Økonomisk utstyn for 1983 er 1970 brukt som basisår.

Tabell 6d viser utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri sammenliknet med andre land for perioden 1970—83.

Fram til 1977 fant det sted en nokså sammenhengende svekkelse av norsk industris relative kostnadsposisjon.

I årene 1977—1980 gikk denne utviklingen i motsatt retning. Bedringen i disse årene kan i hovedsak tilskrives lavere vekst i lønnskostnadene i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere, jfr. pris- og lønnsstoppen 1978—1979. Valutakursutviklingen bidro også til bedret konkurranseevne i denne perioden, mens produktivitetsutviklingen hadde motsatt effekt med klart svakere vekst innen norsk industri i disse årene enn hos gjennomsnittet for våre handelspartnere.

Målt på denne måte fikk vi i løpet av 1980 på nytt en viss svekkelse av konkurranseevnen for norsk industri. Svekkelsen forsterket seg i 1981 og 1982. Tabell 6e gir et inntrykk av hva de ulike faktorene lønnskostnader i nasjonal valuta, produktivitet og valutakurser har betydd for utviklingen i perioden 1980—1983.

I både 1981 og 1982 økte lønnskostnadene i norsk industri sterkere enn hos våre viktigste handelspartnere, men også en relativt svak produktivitetsvekst i Norge hadde betydning.

Tabell 6 d. *Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge i forhold til våre viktigste handelspartnere (1980=100). Målt i norske kroner.*

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 ¹⁾
1. Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri	66,5	74,4	83,4	90,1	90,3	100,0	111,2	121,4	127,6
2. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere	67,6	70,2	75,1	86,2	91,1	100,0	108,0	113,4	121½
3. Relative lønnskostnader pr. produsert enhet i norske industri (1:2)	98,4	106,0	111,1	104,5	99,1	100,0	103,0	107,1	105
4. Prosentvis endring fra året før		7,7	4,8	÷ 5,9	÷ 5,2	0,9	3,0	4,0	÷ 2

¹⁾ Anslag.

Kilde: Nasjonalregnskapet for norske tall. IMF for våre konkurrenters tall.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 6 e. *Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) 1981—83. Prosentvis endring fra året før¹⁾.*

	1981	1982	1983 ²⁾
Handelspartneres lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) nasjonal valuta	7,0	5,6	2½
Produktivitet	3,7	2,6	3½
Lønnskostnader	11,0	8,3	6
Valutakursendringer ³⁾	0,8	÷ 0,6	4,9
Handelspartnere LPE, norsk valuta	7,9	5,0	7½
Norsk industris lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE)	11,1	9,2	5,2
Produktivitet (bruttoprodukt pr. årsverk)	0,2	2,0	3,2
Lønnskostnader (pr. årsverk)	11,4	11,3	8,6
Relativ forverring i norsk konkurranseevne	3,0	4,0	÷ 2

¹⁾ Tall fra våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et veid geometrisk gjennomsnitt (IMF-vekter) på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår.

²⁾ Anslag.

³⁾ Positivt tall innebærer en effektiv depresisering av norske kroner.

Kilde: OECD, IMF, Norges Bank og Statistisk Sentralbyrå.

Fra 1982 til 1983 viser N.A.F.'s lønnsstatistikk at beregnet årslønnsvekst for industriarbeidere var 8,3 pst. Årslønnsveksten for funksjonærer i industrien er beregnet til 9,1 pst. Årslønnsveksten for industriansatte under ett antas dermed å bli ca. 8,6 pst. fra 1982 til 1983. Dette samsvarer med det lønnskostnadsanslaget som ble presentert i Statistisk Sentralbyrås Økonomisk Utsyn for 1983.

Produktivitetsveksten i industrien ble i Økonomisk Utsyn anslått til 3,2 pst. Lønnskostnadene pr. produsert enhet økte i følge dette med ca. 5,2 pst. fra 1982 til 1983.

Lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere er anslått å ha økt med 2½ pst. fra 1982 til 1983 målt i nasjonal valuta og 7½ pst. målt i norske kroner.

Alt i alt regner Beregningsutvalget med en forbedring i norsk industris konkurranseevne fra 1982 til 1983 på 2 pst. Dette er det samme som ble anslått i utvalgets foreløpige rapport i desember.

Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien innen de enkelte land, er

gjengitt i tabell 6f. Tabellen gir et bilde av utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i de enkelte land og viser hvor store forskjeller det er i kostnadsutviklingen mellom de enkelte land. Pga. de store forskjellene vil ikke et veiet gjennomsnitt gi fullgodt uttrykk for den endrede konkurransesituasjon norsk industri vil stå overfor.

Av de mest sentrale handelspartnere i tabellen er det kun Danmark og Frankrike som hadde sterkere kostnadsutvikling enn Norge i 1983.

Kronedepresiseringen bidro imidlertid til at målt i norsk valuta, var kostnadsutviklingen i de fleste land sterkere enn i Norge.

Beregningsutvalget finner grunn til å understreke at beregninger av utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet nødvendigvis er beheftet med stor usikkerhet. Ikke bare er usikkerheten knyttet til anslagene for lønnskostnader, produktivitet og valutakursendringer for Norge, men også til anslagene for våre viktigste handelspartnere. Konklusjonene overfor må derfor tolkes med varsomhet.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 6 f. *Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien¹⁾ hos våre viktigste handelspartnere. Prosentvis endring.*

	IMF vekter	LPE-endring i nasjonal valuta			Valutakurs- utviklingen overfor norske kroner ²⁾			LPE-endring i norske kroner		
		1981	1982	1983	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Belgia	2,2	2,1	3,0	6 ¹ / ₄	÷ 10,2	÷ 9,5	3,9	÷ 8,3	÷ 6,8	10 ¹ / ₂
Canada	3,3	10,3	12,1	÷ 3 ¹ / ₂	13,3	9,4	13,3	25,0	22,6	9
Danmark	6,3	3,5	7,4	6	÷ 8,1	÷ 4,0	3,2	÷ 4,9	3,1	9 ¹ / ₂
Frankrike	8,5	13,3	9,5	8	÷ 9,5	÷ 7,2	÷ 2,2	2,5	1,6	5 ¹ / ₂
Italia	3,1	18,1	16,8	16 ¹ / ₄	÷ 12,3	÷ 5,9	1,0	3,6	9,9	17 ¹ / ₂
Nederland	4,3	1,5	5,0	1 ¹ / ₄	÷ 7,4	4,9	6,0	÷ 6,0	10,1	6 ¹ / ₄
Storbritannia	13,6	8,4	4,4	1 ¹ / ₂	0,9	÷ 2,9	÷ 1,8	9,4	1,4	÷ 1 ¹ / ₂
Sverige	13,9	12,4	2,4	3 ¹ / ₂	÷ 2,7	÷ 9,3	÷ 7,7	9,4	÷ 7,1	÷ 4 ³ / ₄
Sveits	1,1	7,1	5,3	6 ¹ / ₄	÷ 0,7	8,6	9,4	6,6	14,4	16 ¹ / ₄
Vest-Tyskland	16,4	4,6	3,5	÷ 1 ¹ / ₄	÷ 6,6	4,6	7,7	÷ 2,3	8,3	6 ¹ / ₂
Østerrike	1,4	6,9	2,7	1 ¹ / ₂	÷ 5,7	4,9	7,6	0,8	7,7	8 ¹ / ₄
Japan	15,7	2,2	5,1	1	18,9	÷ 0,5	18,5	21,5	4,6	19 ³ / ₄
USA	10,2	6,1	7,2	2	16,2	12,5	13,2	23,3	20,6	15 ¹ / ₂
Norges handelspartnere ...	100,0	7,0	5,6	2 ¹ / ₂	0,8	÷ 0,6	4,9	7,9	5,0	7 ¹ / ₂
Norge		11,1	9,2	5,2				11,1	9,2	5,2
Relativ LPE								3,0	4,0	÷ 2

Kilde: OECD, IMF, nasjonale anslag.

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et veid geometrisk gjennomsnitt på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår.²⁾ Disse vektene angir den samlede konkurransemessige betydning de respektive land har for norsk tradisjonell eksport og hjemmekonkurrerende varer. De angir både den betydning landene har som direkte avtakere av norske produkter og den rolle de spiller som konkurrenter på våre markeder innen samme produktgruppe. Vektene er laget med basis i 1975.

5 ARBEIDSKONFLIKTER

Tabell 6g viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, i forhold til antall sysselsatte. Av tabellen går det fram at Norge i de siste åra har tapt forholdsvis lite på konflikter. I enkelte andre land skapte konfliktene større problemer. Vi ser at innslaget av konflikter i 1982

i de fleste land var mindre enn gjennomsnittet for siste halvdel av 1970-åra.

I 1982 var tallet på tapte arbeidsdager som skyldtes konflikter i Norge ca 280 000 mot ca. 28 000 i 1981 og ca. 58 000 i gjennomsnitt for åra 1975—80. I 1982 var det forbundsvise oppgjør og antallet konflikter var noe større i 1982 enn hva som har vært vanlig i de senere år.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 6 g. Antall konflikter og tapte arbeidsdager pr. år.¹⁾

	Konflikter			Tapte arbeidsdager pr. 1 000 sysselsatte		
	1975—80	1981	1982	1975—80	1981	1982
Østerrike	—	6	2	1	1	0
Danmark	215	94	180	65	275	39
Finland	1 750	1 591	1 212	348	294	91
Frankrike	3 567 ²⁾	2 442	—	165	73	111
Vest-Tyskland	—	—	—	37	2	1
Italia	2 640	2 204	1 747	1 045	509	904
Norge	18	17	12	47	15	144
Nederland	27	11	14	28	5	48
Sveits	9	1	1	2	0	0
Sverige	91	68	46	22	50	1
Storbritannia	2 180	1 338	1 528	433	185	229

¹⁾ Antall konflikter registreres på ulike måter fra land til land og tallene er derfor ikke direkte sammenliknbare.

²⁾ Gjennomsnittet for årene 1975—79.

6 OPPSUMMERING

Norsk næringslivs konkurranseevne overfor utlandet påvirkes av en rekke ulike faktorer. I dette kapittel har vi behandlet utviklingen i lønnskostnader, produktivitet, valutakurser og arbeidskonflikter. Etter utvalgets mening har disse faktorene hatt en sentral betydning for utviklingen av konkurranseevnen.

Utvalget vil imidlertid understreke at også andre faktorer vil være viktige i denne sammenheng. Bl.a. er andre kostnadskomponenter enn lønningene medbestemmende for konkurranse situasjonen. Som eksempler kan nevnes prisen på realkapitalen (rentenivået, skatte- og avskrivningsregler), prisen på andre innsatsfaktorer (f.eks. energi) og offentlige støttetiltak som påvirker kostnadene. Videre kan nevnes utviklingen i næringslivets struktur og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet. Ulikheter i kapasitetsutnyttningen landene imellom virker også inn.

De ulike faktorer trekker i ulike retninger. Flere av dem kan vanskelig tallfestes og en analyse vil ikke gi noe grunnlag for noen sammenveining av dem.

I årene fram t.o.m. 1977 ble konkurranseevnen for norsk næringsliv målt med lønnskostnader pr. produsert enhet klart svekket. Dette medvirket til tap av markedsandeler til konkurrenter både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Tapet må også ses på bakgrunn av sammensetningen av vår vareeksport,

som har et stort innslag av råvarer og innsatsvarer som påvirkes sterkt av dårlige konjunkturer på eksportmarkedene. Gjennom 1978 og 1979 gjenvant vi en god del av tapet i konkurranseevne i tidligere år og nedgangen i markedsandeler stoppet opp. Senere synes det på ny å ha vært en nedgang i norsk industris markedsandeler både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedene.

Beregningsutvalget vil understreke at utviklingen i industriens konkurranseevne slik denne vanligvis defineres, ikke kan ses uavhengig av et lands økonomiske utvikling. I Norge har framveksten av oljevirksomheten bremsset produktivitetsveksten i den tradisjonelle industrien og dermed påvirket konkurranseevnen. Samtidig har oljevirksomheten gitt oss en betydelig handlefrihet i utenriksøkonomien. Den større handlefriheten ble i midten av 1970-årene benyttet til å motvirke det økonomiske tilbakeslaget internasjonalt. Tiltakene for å holde industrisyssetningen oppe medvirket til svakere produktivitetsvekst i forhold til andre land med større nedgang i industrisyssetningen enn hos oss. Den generelle motkonjunkturpolitikken førte til betydelig ekspansjon i skjermede næringer, noe som igjen bidro til å heve industriens kostnadsnivå i forhold til utlandet.

Disse forhold var viktige årsaker til det tapet i konkurranseevne som skjedde i den tradisjonelle industrien i årene 1970—1977.

KAPITTEL 7

Konjunktursituasjonen

1 VERDENSØKONOMIEN

I forhold til Beregningsutvalgets foreløpige rapport fra desember i fjor er det små endringer i de anslagene som legges fram. Foreløpige nasjonalregnskaper for 1983 for de enkelte land viser at BNP-veksten for våre viktigste handelspartnere ble noe høyere enn antatt på høstparten i fjor. Vi har også funnet grunn til å justere våre vekstanslag for 1984 litt opp, i første rekke på bakgrunn av bedre økonomiske utsikter i Storbritannia. Konsumprisstigningen fra 1982 til 1983 i OECD-landene var i underkant av de tidligere prognosene, men anslaget for 1984 er uendret.

De første tegn til en begynnende konjunkturoppgang i de industrialiserte land kom mot slutten av 1982. Det hadde da gjennom 2 år vært avtakende eller stagnerende økonomisk aktivitet og sterk stigende arbeidsløshet, særlig i de vest-europeiske land.

Oppsvinget har vært ledet av USA, der den økonomiske veksten var meget sterk gjennom 1983. Japansk økonomi fortsatte sin framgang, mens i Vest-Europa var bildet for 1983 noe mer blandet. I Storbritannia og Vest-Tyskland økte den økonomiske aktiviteten, mens i Frankrike og Italia var 1983 et nytt år med svak økonomisk utvikling. Tabell 7a og 7b viser anslag for BNP-vekst og konsumprisvekst for våre viktigste handelspartnere frem til 1984.

Hos våre viktigste handelspartnere har en lagt til grunn en BNP-vekst på 2,0 pst. fra 1982 til 1983. I 1984 kan veksten tilta noe, til anslagsvis 2¾ pst. Industriproduksjonen økte med 2,2 pst. i 1983 og vil ifølge anslagene øke med 4 pst. i 1984. Konsumprisene økte med 5,2 pst. 1982—83 og anslås å øke med 4¾ pst. i inneværende år.

For hele OECD-området, der USA veier ca. 40 pst., er BNP-veksten fra 1982 til 1983 anslått til 2,3 pst. Veksten fra 1983 til 1984 kan bli på ca. 3½ pst. Konsumprisstigningen fra 1982 til 1983 var 5,3 pst. Den er anslått å øke i omtrent samme takt fra 1983 til i år. Dette stabile inflasjonsbildet dekker imidlertid over en tiltakende prisvekst i USA, Stor-

britannia og Vest-Tyskland og fortsatt avtakende prisvekst i de fleste andre land.

I USA har følgende faktorer bidratt til oppgangen:

- ekspansiv finanspolitikk siden 1982
- mindre stram pengepolitikk fra midten av 1982
- markert fall i inflasjonen og sterkere enn fallet i lønnsveksten, slik at husholdningenes realinntekt har økt
- fall i husholdningenes sparerate.

Det synes nå som om USA er inne i en tradisjonell oppgangskonjunktur mht. omfanget av og styrken i veksten. Den private forbruksetterspørsel og boligbygging har ledet oppgangen.

Arbeidsledigheten er avtakende og sysselsettingen øker. Det er skapt 5 mill. nye arbeidsplasser fra 4. kvartal 1982 til 1. kvartal 1984. Industriproduksjonen økte i samme tidsrom med om lag 19 pst. En økende investeringsetterspørsel fra bedriftenes side, gir grunnlag for å anta at den økonomiske veksten også i 1984 blir sterk selv om veksten gjennom året vil være avtakende.

Japan hadde i første del av 1983 en nokså svak økonomisk vekst. Aktiviteten tok seg imidlertid opp utover året. I oktober ble det iverksatt vekst- og handelsstimulerende tiltak bl.a. diskontonedsettelse, skattelettelse, økt offentlig etterspørsel og tollreduksjon. Tiltakene vil understøtte en fortsatt gunstig utvikling i 1984.

I Storbritannia var økonomien i 1983 preget av bl.a. sterk vekst i den private forbruksetterspørsel og lageroppbygging. Økt forbruksetterspørsel har sammenheng med et markert fall i spareraten. Arbeidsledigheten stabiliserte seg i løpet av året, men har igjen økt noe de første månedene av 1984. Den registrerte, sesongkorrigerte ledighetsraten lå i februar på 12,6 pst., det samme som ett år tidligere. Produksjonen i bearbeidingsindustrien økte med 1,4 pst. fra 1982. Økningen fant sted i siste halvdel av året. Samtidig var det en betydelig produktivitetsvekst i industrien.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Også i Vest-Tyskland kom vekstimpulsene i 1983 særlig fra privat forbruk og lagerinvesteringer. Utviklingen i privat forbruk må ses i sammenheng med et fall i spareraten i første del av året og økte innkjøp før momsforhøyelse i juli. Investeringene i fast realkapital økte markert siste halvår med anslagsvis 9,7 pst. i sesongkorrigert årlig rate. Også for eksporten var det fremgang i slutten av året, men samtidig var importveksten vel så sterk.

Sveriges økonomi var i 1983 kjennetegnet av bl.a. en sterk eksportvekst. Dette har sin bakgrunn i bl.a. devalueringene av den svenske krone høsten 1981 og 1982 og derigjennom bedret svensk konkurranseevne. Til forskjell fra flere andre land var det nedgang i den private konsumetterspørselen i forhold til 1982. Også investeringsetterspørselen falt, mens offentlig etterspørsel økte noe. Industriproduksjonen har vært i jevn vekst siden august 1982. De siste månedene av 1983 stabiliserte arbeidsledigheten (sesongkorrigert) seg. Dette må sees i lys av omfattende arbeidsmarkedstiltak, som i den siste tiden har vært særlig rettet mot ungdom. Konsumprisene økte med 8,9 pst. fra 1982 til 1983. Tatt i betraktning den betydelige devalueringen høsten 1982 og de prisutsikter som forelå da, må dette sies å være en moderat prisvekst.

Fallet i spareraten som er omtalt foran i samband med britisk og tysk økonomi, er et karakteristisk trekk i den økonomiske utviklingen blant flere av våre viktigste handelspartnere. I flere av landene er spareratene nå nede på et meget lavt nivå. Dette betyr at fortsatt vekst i privat konsumetterspørsel i stor grad vil forutsette en bedring i de disponibele realinntekter.

For å sikre at konjunkturoppgangen i Vest-Europa fortsetter, er det videre av stor betydning at den forbruksledede oppgangen følges av et oppsving i investeringsetterspørselen. Investeringsundersøkelser i bl.a. Danmark, Nederland, Frankrike og Storbritannia antyder også en kommende vekst i industriinvesteringene.

Ved siden av investeringsutviklingen regnes bl.a. den økonomiske politikken i USA og dollarkursutviklingen til de sentrale usikkerhetsfaktorene for den internasjonale økonomiske utvikling. Det amerikanske føderale budsjettunderskuddet vil, ifølge administrasjonens anslag, nå 184 milliarder dollar i budsjettåret 1984. Et så stort underskudd kan skape et press oppover på rentenivået i USA og dermed virke negativt på den rentefølsomme del av etterspørselen.

Dollarkursen, er gjennom lengre tid regnet som overvurdert, jfr. bl.a. det økende amerikanske underskudd i utenrikshandelen. Antakelig har faktorer som sterk økonomisk vekst, høyt rentenivå og positiv utvikling i aksjemarkedet bidratt til å holde kursen oppe. Et eventuelt kursfall vil kunne øve et press oppover på rentenivået i USA, men muligens lette presset på rentene i andre land og i noen grad stimulere økonomien der. På den annen side vil en dollarkurs nedgang virke gunstig på eksporten fra USA og dempe importen. Den samlede effekt for OECD-landene av en dollarkursnedgang er vanskelig å anslå, men fordelingen av veksten innenfor OECD-området vil trolig bli påvirket.

Arbeidsledigheten forverret seg gjennom 1983 i de fleste industrialiserte land. I 1984 kan ledigheten utvikle seg noe forskjellig i de ulike land i takt med de ulike produktivitets- og vekstutsiktene. For USA regner en med at nedgangen i ledigheten som ble innledet i 1983, vil fortsette i 1984. I de europeiske landene samlet kan ledigheten fortsatt øke noe. For OECD-området under ett ble det i Salderingsproposisjonen (St. prp. nr. 1, Tillegg nr. 15 (1983—84) anslått at ledighetsraten vil bli redusert fra 9 pst. i 1983 til 8½ pst. i 1984. Det innebærer i så fall en reduksjon i antall ledige på rundt 1 million i løpet av 1984. Nivået kan da ligge på ca. 31 millioner arbeidsledige ved utgangen av året. Det tekniske beregningsutvalg oppfatter dette som et rimelig anslag.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 7 a. *Utviklingen i bruttonasjonalproduktet, import og industriproduksjon i OECD-området. Prosentvis endring.*

	Eksport- vekter 1982	Årlig gj.snitt 1970—80	1981	1982	1983	1984 ¹⁾
BNB						
Belgia	2,6	3,2	÷ 1,8	1,1	0,0	1
Danmark	9,4	2,3	0,1	3,6	2,2	1 ³ / ₄
Finland	4,7	3,6	1,3	2,5	3,0	3 ¹ / ₂
Frankrike	5,7	3,6	0,2	1,9	0,5	1 ¹ / ₂
Italia	3,6	3,1	0,1	÷ 0,3	÷ 1,2	2
Nederland	6,0	2,9	÷ 1,2	÷ 1,6	1,3	1 ¹ / ₄
Storbritannia	17,5	1,9	÷ 2,0	2,0	3,0	2 ³ / ₄
Sverige	19,5	2,0	÷ 0,3	0,6	1,9	2 ¹ / ₂
Vest-Tyskland	17,9	2,8	÷ 0,2	÷ 1,1	1,3	2 ¹ / ₂
Japan	2,9	4,8	3,8	3,0	3,0	4
USA	10,8	2,9	2,6	÷ 1,9	3,3	5 ¹ / ₂
Norges handelspartnere	100,0	2,6	÷ 0,2	0,7	2,0	2 ³ / ₄
OECD totalt		3,3	1,6	÷ 0,3	2,3	3 ³ / ₄
— sju store		3,3	1,8	÷ 0,5	2,4	4
— andre OECD-land		3,1	0,7	0,7	1,7	2 ¹ / ₄
Norge ³⁾		4,6	0,9	0,9	3,3	÷ 2
Fastlands-Norge ³⁾		3,7	1,8	1,0	1,7	1 ³ / ₄
Industriproduksjon						
OECD, sju store land		0,8	0,1	÷ 5,0	3,8	6 ³ / ₄
Handelspartnere		2,1	2,1	÷ 1,3	2,2	4
Norge ²⁾		1,6	÷ 0,8	÷ 0,8	÷ 1,0	3 ¹ / ₄

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.²⁾ Inkl. tradisjonelt bergverk.³⁾ Anslagene for 1984 er fra Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 15).Tabell 7 b. *Utviklingen i konsumpriser i OECD-området. Prosentvis endring.*

	IMF- vekter	Årlig gj.snitt 1970—80	Fra foregående år				Vekst de siste 6 mnd. til jan. 1984, årlig rate
			1981	1982	1983	1984 ¹⁾	
Belgia	2,2	7,4	7,6	8,7	7,7	6 ¹ / ₂	6,7
Canada	3,3	8,0	12,5	10,8	5,9	5	4,0
Danmark	6,3	9,9	11,7	10,1	6,9	6 ³ / ₄	6,7
Frankrike	8,5	9,6	13,4	11,8	9,6	7 ¹ / ₄	7,5
Italia	3,1	13,9	19,5	16,6	14,6	12	12,8
Nederland	4,3	7,3	6,7	5,9	2,8	3 ¹ / ₄	3,4
Storbritannia	13,6	13,7	11,9	8,6	4,6	5 ¹ / ₂	3,6
Sverige	13,9	9,3	12,1	8,6	8,9	6 ³ / ₄	10,3
Sveits	1,1	5,0	6,5	5,6	3,0	2 ¹ / ₂	3,4
Vest-Tyskland	16,4	5,1	5,9	5,3	3,0	3 ¹ / ₄	3,0
Østerrike	1,4	6,3	6,8	5,4	3,3	5	8,8
Japan	15,7	9,0	4,9	2,7	1,9	1 ¹ / ₂	2,6
USA	10,2	7,8	10,4	6,1	3,2	4 ¹ / ₄	4,0
Norges handelspartnere	100,0	9,0	9,6	7,4	5,2	4 ³ / ₄	5,3
OECD totalt		9,0	10,6	7,8	5,3	5	5,5
— sju store		11,9	10,0	7,1	4,5	4 ¹ / ₂	4,4
Norge		8,4	13,6	11,3	8,4	6—7	5,7

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.

2. NORSK ØKONOMI

Hovedtrekk ved den realøkonomiske utviklingen i 1983

Norsk økonomi har gjennom det siste året merket virkningen av en svak internasjonal konjunkturoppgang. Dette har virket positivt for eksporten av enkelte tradisjonelle eksportvarer som viste sterk vekst i 1983. Den innenlandske økonomiske aktiviteten utviklet seg imidlertid svakt. Riktignok viser foreløpige nasjonalregnskapstall for 1983 en vekst i bruttonasjonalproduktet (regnet i forhold til året før) på hele 3,3 prosent, mot 0,9 prosent i 1982, men den sterkere veksten i 1983 skyldtes først og fremst økt oljeproduksjon. Regnet uten oljevirkksomhet og sjøfart tiltok produksjonsveksten fra 1,0 prosent i 1982 til 1,7 prosent i 1983. For industrien sett under ett viste produksjonsindeksen en produksjonsnedgang på 1,1 prosent, men en oppgang i siste halvår førte til at produksjonen i 4. kvartal lå 1,3 prosent over gjennomsnittet for året som helhet (sesongkorrigert).

Trass i noe sterkere produksjonsvekst enn i foregående år, fortsatte arbeidsløsheten å stige gjennom 1983. Dette var et felles trekk ved den økonomiske utviklingen i mange vest-europeiske land og skyldtes at produksjonsveksten var for svak til å gi rom for både produktivitsvekst og sysselsetting for den relativt sterke tilveksten i yrkesbefolkningen. For Norge tilsvarte produktivitsveksten omlag produksjonsveksten, slik at

tallet på utførte årverk var nær uendret. På grunn av økt innslag av deltidsarbeid økte likevel tallet på sysselsatte personer med 11 000, men yrkesbefolkningen (arbeidsstyrken) økte samtidig med 26 000 personer, slik at tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt steg med 15 000.

Konsum og investering i fast realkapital økte alt i alt med 1,8 prosent, dvs. omlag som produksjonsveksten regnet utenom sjøfart og oljevirkksomhet. Men på grunn av en sterk nedbygging av varelagrene gikk den samlede innenlandsk bruk ble motsvart av en kraftig lagerendring) ned med 0,7 prosent. Den økte differansen mellom produksjon og samlet innenlandsk bruk ble motsvart av en kraftig vekst i eksportoverskuddet. Trass i at bytteforholdet (forhold mellom eksport- og importprisene) forverret seg med 2,6 prosent, førte det til et rekordoverskudd på driftsbalansen overfor utlandet på 16,3 milliarder kroner, ifølge foreløpige utenriksregnskapstall.

En oversikt over utviklingen i de realøkonomiske hovedstørrelsene i 1983 ifølge de første, foreløpige nasjonalregnskapstall er gitt i tabell 7c. Tabellen gjengir også reviderte tall for de foregående årene. De reviderte tallene for 1981 og 1982 innebærer en oppjustering av vekstanslagene for BNP (både regnet med og uten oljevirkksomhet og sjøfart) på rundt 1 prosent hvert av årene, sett forhold til de tallene som ble gjengitt i utvalgets foreløpige rapport fra desember 1983.

Tabell 7 c. *Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra foregående år.*

	Regnskap				Anslag ¹⁾ 1984
	1980	1981	1982	1983	
Privat konsum	2,3	1,1	1,4	1,5	1,7
Offentlig konsum	4,7	6,1	3,7	3,7	0,9 (1,5)
Bruttoinvesteringer i fast kapital	÷ 0,8	17,9	÷ 10,2	0,8	9,6
Sjøfart og oljevirkksomhet	÷ 22,9	123,0	÷ 32,7	14,8	27,6
Annet	2,8	2,6	÷ 3,0	÷ 2,3	2,3
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (ekskl. lagerinvestering)	1,9	6,7	÷ 1,6	1,8	3,7 (3,5)
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerinvestering)	4,9	0,9	2,7	÷ 0,7	0,5
Herav uten investering i sjøfart og oljevirkksomhet	6,1	÷ 3,4	5,5	÷ 1,5	÷ 1,9
Eksporert	2,1	1,4	0,2	7,6	÷ 3,1
Tradisjonelle varer	0,3	3,8	÷ 1,2	11,4	5,0 (5)
Annet	3,3	0,1	0,9	5,6	÷ 3,4
Import	3,3	1,5	4,2	÷ 0,8	2,6
Tradisjonelle varer	10,3	÷ 3,9	3,4	÷ 4,1	5,5
Annet	÷ 8,9	14,2	5,7	5,7	÷ 2,1
Bruttonasjonalprodukt	4,3	0,9	0,9	3,3	÷ 1,9 (÷ 2,1)
BNP uten nedjustering for oljevirkkomsten					÷ 0,1 (0,8)
BNP uten sjøfart og oljevirkkomsten	2,6	1,8	1,8	1,7	1,4 (1,7)
Bruttoproduktet i industrien	÷ 1,5	÷ 1,1	÷ 0,8	÷ 1,2	0,7 (0,7)

¹⁾ Anslag iflg. Nasjonalbudsjettet 1984. I parentes er gjengitt reviderte anslag publisert i Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 15).

Faktorer bak utviklingen i 1983

Den noe sterkere veksten i 1983 skyldes først og fremst økt utenlandsetterspørsel etter enkelte konjunktufølsomme råvarer og halvfabrikata allerede fra årsskiftet 1982/83, godt hjulpet av en kraftig vekst gjennom året i innenlandsk investeringssetterspørsel fra oljevirksomheten.

Den private konsumsetterspørselen utviklet seg fortsatt svakt, særlig gjaldt det den del av etterspørselen som rettet seg mot private norske bedrifter. Og selv om offentlig konsumsetterspørsel fortsatt ga betydelige bidrag til produksjonsveksten, var bidragene mindre enn i tidligere år.

Når oppgangen tross disse bidragene ikke ble sterkere, skyldtes dette dels at den økte eksporten av råvarer og halvfabrikata i stor grad ble tatt fra lager, dels svikt i andre viktige etterspørselskomponenter. Spesielt utslagsgivende var nedgangen i investeringer utenom oljevirksomheten; kraftigst innen sjøtransport der investeringsnivået i 1983 ble redusert til under en tredel av nivået året før. Men også boliginvesteringene viste en betyde-

lig svikt mot slutten av 1983, samtidig som den mangeårige nedgangen i offentlige investeringer fortsatte. I denne sammenheng hjalp det lite at industriinvesteringene slo over i oppgang i løpet av siste halvår etter å ha vært i jevn nedgang siden slutten av 1981. Virkningene på de samlede industriinvesteringene i 1983 ble for små til å hindre fortsatt nedgang i industriinvesteringene regnet på årsbasis. Dessuten utgjør industriinvesteringene bare 10–15 prosent av de samlede investeringene utenom oljevirksomhet.

I tillegg til den kraftige svikten i flere viktige investeringskomponenter, sviktet også eksporten av tjenester og mer bearbejdede varer. Dessuten bidro en fortsatt, trendmessig økning i importandelene til å begrense veksten i norsk produksjon.

Virkningene av disse faktorene på utviklingen i produksjon, import og sysselsetting i 1983, slik de ble anslått i Økonomisk utsyn på grunnlag av foreløpige nasjonalregnskapstall, er gjengitt i tabell 7d. Utvalget presenterte en tilsvarende beregning i sin foreløpige rapport, men da basert på Nasjonalbudsjettets anslag for 1983.

Tabell 7d. *Beregnete bidrag til endringer i produksjon, import og sysselsetting i 1983.¹⁾*

Bidrag fra	Beregnet virkning på		
	Bruttonasjonalprodukt	Import	Sysselsetting
	Prosentenheter		Årsverk
Leveranser til/fra sjøfart og oljevirksomhet			
Oljevirksomhet	2,9	1,6	12 300
Sjøfart	÷ 0,7	÷ 3,2	÷ 9 400
Innenlandsk sluttanvendelse ekskl. olje og sjøfart			
Private investeringer ekskl. olje og sjøfart	÷ 0,3	÷ 0,5	÷ 6 100
Privat konsum	0,5	0,7	5 400
Statlig kjøp av varer og tjenester	0,3	0,5	5 000
Kommunalt kjøp av varer og tjenester	0,4	0,1	8 000
Eksport ekskl. olje og sjøfart			
Eksport av tjenester ekskl. sjøfart og rørtransport	÷ 0,1	÷ 0,0	÷ 900
Eksport av varer ekskl. olje og gass	0,7	1,5	11 700
Andre faktorer			
Lagerinvestering ekskl. skip og plattformer under arbeid	÷ 0,4	÷ 3,0	÷ 9 500
Endring i importandeler	÷ 0,3	0,5	÷ 7 900
Produktivitet m.v.	0,4	0,4	÷ 10 200
Beregnete bidrag i alt	3,4	÷ 1,4	÷ 1 600
Faktisk endring²⁾	3,3	÷ 0,8	÷ 1 000

¹⁾ Beregnede bidrag slik de ble anslått i Økonomisk utsyn over året 1983.

²⁾ I Nasjonalregnskapet er tallet på årsverk avrundet til nærmeste hele 1 000.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

I beregningene har en nyttet den makroøkonomiske modellen MODIS IV. Beregningene viser først og fremst virkninger som følger av definisjonssammenhenger og av kryssleveranser mellom de ulike næringer. I virkeligheten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på økonomien på en langt mer komplisert måte enn det modellen fanger opp. Dessuten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på hverandre. Beregningene gir derfor ikke uten videre uttrykk for årsak/-virkning sammenhenger. Formålet er først og fremst å anslå de enkelte komponentenes relative betydning for endringen i produksjon, import og sysselsetting.

På tross av høyere produksjonsvekst i 1983 og til tross for fortsatt trendmessig vekst i importandelene, bidro sammensetningen av produksjons- og etterspørselsveksten til at det alt i alt ble en nedgang i importvolumet regnet i forhold til året før. Det var særlig investeringsnedgangen i skipsfart og andre norske sektorer utenom oljevirkksomheten som bidro til nedgangen. Også en kraftig nedbygging av importvarelagrene ga et betydelig negativt bidrag.

Nedgangen i investeringene utenom oljevirkksomhet ga samtidig kraftige negative bidrag til sysselsettingen. Oljeinvesteringene og innenlandsk konsumetterspørsel ga derimot et positivt bidrag, sterkest for konsumetterspørselen. Også eksportoppgangen ga isolert sett et betydelig positivt bidrag, men dette ble i stor grad motvirket ved at den økte eksporten ble dekket ved en reduksjon i ferdigvarelagrene og ikke ved økt produksjon.

Slik beregningene er gjennomført, ga høyere produktivitet et direkte, negativt bidrag til sysselsettingen som omlag tilsvarte det positive nettobidraget fra de øvrige faktorene. Indirekte vil høyere produktivitet også gi positive bidrag til sysselsettingen gjennom bedret konkurranseevne for bedriftene, men virkningene av dette vil over tid slå ut i de beregnede bidragene av eksportvekst og av endringer i importandeler.

Utsiktene for 1984

Som det fremgår av tabell 7c er det ifølge Salderingsproposisjonen også for 1984 anslått en produksjonsvekst utenom oljevirkksomhet og sjøfart på 1,7 prosent. Om dette anslaget skulle slå til, vil det innebære at veksten gjennom

året ikke kan bli sterkere enn det den var i andre halvår 1983, dvs. at konjunkturoppgangen ikke vil tilta ytterligere i styrke. I så fall vil konjunkturoppgangen få et noe annet forløp enn det som lå innebygd i anslaget i Salderingsproposisjonen, som var basert på en antatt produksjonsvekst på 0,5 prosent i 1983.

Medregnet sjøfart og oljevirkksomhet — og etter nedjustering av oljeproduksjonen med 15 prosent for planleggingsformål — ble det i Salderingsproposisjonen anslått en nedgang i BNP i 1984 på ialt vel 2 prosent. Med en lavere nedjusteringsfaktor vil nedgangen bli mindre; uten nedjustering ble det for 1984 anslått en BNP-vekst på nær 1 prosent.

På grunnlag av de tallene som nå foreligger vil ikke utvalget utelukke at produksjonsveksten i 1984 kan bli noe sterkere enn det som ble lagt til grunn i Salderingsproposisjonen. Dette gjelder spesielt industriproduksjonen, der selv uendret nivå gjennom året vil gi en markert høyere vekst enn det som tidligere ble lagt til grunn. Utviklingen i investeringsetterspørselen både i Norge og på våre markeder i utlandet vil trolig være avgjørende for hvor sterk veksten kan bli.

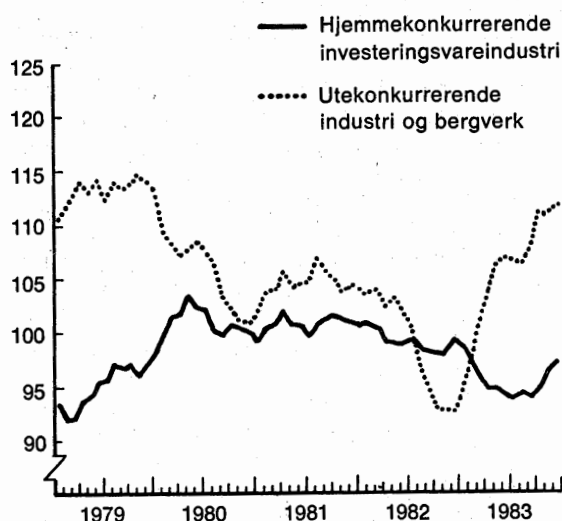
Tabell 7c gir også anslag for utviklingen i de enkelte sluttleveringskategorier i 1984. De vil nedenfor bli vurdert i lys av den aktuelle utviklingen. En tilsvarende gjennomgang av utviklingen fram til oktober 1983 ble gitt i utvalgets foreløpige rapport. I det følgende vil en derfor fortrinnsvis fokusere på eventuelle nye trekk i utviklingen ved årsskiftet 1983/84.

Eksport og eksportvareproduksjon

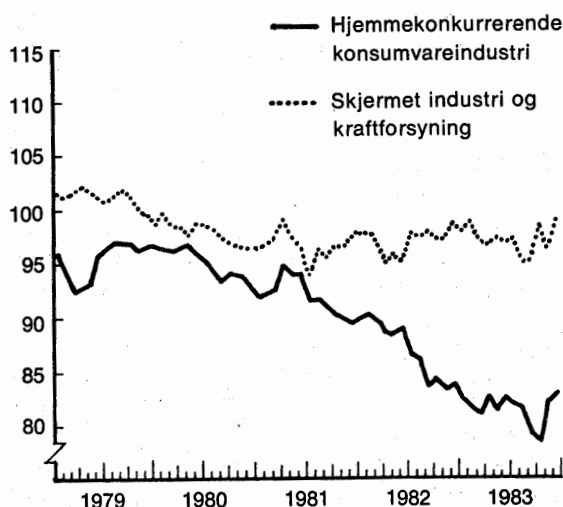
Foruten betydelig vekst i eksporten av råolje, fisk og elektrisitet var eksportoppsvinget i 1983 dominert av oppgang for en del sterkt konjunkturfølsomme råvarer og halvfabrikata innen treforedling, kjemiske råvarer, ferrolegeringer og aluminium. Produksjon i disse bransjene var i klar vekst gjennom det meste av 1983, men viste tegn til å svekkes rundt siste årsskifte.

For treforedling har produksjonen ligget flat allerede i flere måneder, og for jern, stål og ferrolegeringer har veksttakten vært avtagende. For begge bransjene kom avmatningen før kapasitetsutnyttelsen ble spesielt høy. For treforedling avspeiler den trolig en bland-

Figur 7.1. *Produksjonsindeks etter konkurransetype. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1975=100. 3 mndrs glidende gjennomsnitt.*

Figur 7.2. *Produksjonsindeks etter konkurransetype. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1975=100. 3 mndrs glidende gjennomsnitt.*

ing av svak underliggende etterspørselsvekst og konkurranseproblemer for norske bedrifter. For ferrolegeringer er det først og fremst det svake internasjonale markedet for stålprodukter som slår igjennom.

For kjemiske råvarer har produksjonskapasiteten trolig begrenset mulighetene for produksjonsvekst gjennom store deler av 1983, og for aluminium synes en tilsvarende situasjon å ha blitt aktuell rundt årsskiftet. Kapasitetsutnyttelsen var da i ferd med å bli svært høy, og produksjonsveksten stanset opp. Samtidig var lagrene kommet ned på et lavt nivå.

Disse forholdene peker mot muligheten for bare en svak produksjonsvekst innen den utekonkurrerende industrien gjennom 1984. Produksjonen vil likevel vise økning fra 1983 til 1984, fordi den ved inngangen til 1984 (desember—januar) lå 5,1 prosent over det gjennomsnittlige nivået for 1983.

Mulighetene for eksportvekst gjennom 1984 vil dermed i stor grad avhenge av om eksporten av ferdigvarer og mer bearbejdede produkter — som viste svikt for året 1983 sett under ett — vil ta seg opp igjen. Utviklingen i eksportverdien mot slutten av året kan tyde på at dette var i ferd med å skje for varegruppen verkstedsprodukter utenom skip og oljeplattformer. En sterkere vekst rundt årsskiftet i produksjonsindeksen for leveranse til eksport enn i indeksen for utekonkurrerende industri, kan tyde på det samme. Den videre utviklingen for denne varegruppen vil først og fremst være avhengig av om investeringsetterspørselen på de utenlandske markedene tar seg opp. Men uten en fortsatt betydelig vekst i eksport av metaller etc., vil det kunne vise seg vanskelig å oppnå en vekst i tradisjonell vareeksport på ialt 5 prosent, slik som antatt i Salderingsproposisjonen.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 7e. Norges vareeksport og veksten i våre eksportmarkeder. Prosentvis volumendring fra året før.

	1981	1982	1983	1984 ¹⁾
Norges eksport av varer utenom skip, oljeplattformer, råolje og naturgass	3,3	÷ 1,2	9,4	5
Herav eksport av bearbeidede varer i alt (SITC 5—9)	—	÷ 1,0	7,1	..
Bruttonasjonalprodukt hos våre viktigste handelspartnere	÷ 0,2	0,7	1,9	2½
Industriproduksjon hos våre viktigste handelspartnere	2,1	÷ 1,3	2,2	4

¹⁾ Anslag fra Salderingsproposisjonen, St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 15 (1983—84).

Det var i Salderingsproposisjonen antatt at olje- og gassproduksjonen vil gi et negativt bidrag til eksportveksten i 1984. Selv uten nedjustering for planleggingsformål var det antatt at produksjonen knapt vil holde seg oppe. Utviklingen så langt har imidlertid ikke gjort det nødvendig å regne med noen nedgang i eksporten på grunn av nedjustering av produksjonsveksten; produksjonen av olje og gass de tre siste månedene (november—januar) lå henholdsvis 23 og 11 prosent over nivået i samme periode ett år før. Heller ikke vil nedgangen i kursen på US dollar i den siste tiden gi lavere olje- og gasspriser målt i

norske kroner enn det som ble lagt til grunn i Salderingsproposisjonen. Alt i alt ligger det fortsatt an til at eksportverdien for olje og gass i 1984 vil kunne holde seg oppe.

For metaller var det en betydelig prisoppgang gjennom 1983, som vil gi positive bidrag til handelsbalansen overfor utlandet også i 1984. En mulig prisoppgang for visse trefor-eldingsprodukter vil trekke i samme retning. For tradisjonelle varer sett under ett ligger det trolig an til en bedring av bytteforholdet (forholdet mellom eksport- og importpriser) i 1984, mot en forverring de to siste årene.

Tabell 7f. Prisutvikling for utvalgte grupper av viktige eksportvarer.

SITC-2 gruppe	Verdi- andel 1983	Prosentvis endring fra samme periode året før	
		1983	1983 4. kv.
0—9 Eksport i alt (iflg. Handelsstatistikken) utenom skip og plattformer	100,0	3,2	0,8
Av dette:			
03 Fisk, krepsdyr m.v. og varer derav	4,8	3,7	÷ 2,7
08 Førstoffer for dyr, unntatt korn	1,0	19,1	33,9
25 Papirmasse og papiravfall	1,1	÷ 2,4	3,3
28 Malmer og avfall av metall	1,2	15,6	26,7
333 Rå mineralolje	33,3	3,2	÷ 5,0
334 Raffinerte mineraloljeprodukter	3,5	1,6	÷ 8,6
34 Gass	18,7	5,8	—
52 Uorganiske kjemiske produkter	1,2	3,0	7,0
56 Kunstgjødsel	1,3	1,7	÷ 4,8
58 Kunstharpikser og plast, cellulose, estere og etere	1,8	8,0	11,7
641 Papir og papp	2,8	0,9	÷ 0,9
671 Ferrolegeringer (inkl. råjern m.v.)	1,9	3,0	10,5
683 Nikkel	0,8	÷ 12,5	25,0
684 Aluminium	5,7	18,5	34,0
686 Sink	0,4	9,4	20,0
7 Maskiner og transportmidler, unntatt skip og oljeplattformer	7,7	8,0	5,8

Investeringer og investeringsvareproduksjon

Utviklingen når det gjelder investerings- etterspørsel og investeringsvareproduksjon er fortsatt i samsvar med utvalgets foreløpige rapport. Den innenlandske investeringsetter- spørselen fra oljevirksomheten, som ga be- tydelige vekstbidrag i 1983, vil trolig øke ytterligere i 1984. Dette skyldes den sterke investeringsveksten innen utvinningssektoren. For rørtransport derimot vil investeringene gå ned. Disse investeringene har i større grad rettet seg mot import.

Industriinvesteringene slo om i siste halvdel av 1983, etter jevn nedgang siden slutten av 1981, og vil gi positive vekstbidrag i 1984. Fra november 1983 til februar 1984 oppjus- terte bedriftene som omfattes av Statistisk Sentralbyrås investeringsstatistikk sine inve- steringsanslag for 1984 med vel 20 prosent. Investeringsanslaget for 1984 ligger nå 13 prosent høyere målt i verdi enn det tilsvarende anslaget for 1983 gitt i februar 1983. Det var særlig innen produksjon av metaller og tre- foredling at investeringsanslagene ble opp- justert og hvor investeringene nå ventes å øke kraftig i forhold til fjoråret.

Utviklingen i igangsettingen av nye boliger synes å støtte opp under utvalgets antakelse om et relativt lavt nivå på boliginvesteringene i 1984. I halvårsperioden september 1983— februar 1984 lå igangsettingen vel 30 pro- sent lavere enn i samme periode et år tidligere. Uten endringer i de faktorene som påvirker husholdningenes behovsvurderinger eller fi- nansielle situasjon, er det neppe grunn til å vente noe vesentlig oppsving i husholdningenes brutto boligetterterspørsel. I løpet av de siste årene synes det å ha skjedd store endringer i de forhold som bestemmer fordelingen av tilbud og etterspørsel på markedet for hen- holdsvis brukte og nye boliger. I denne situa- sjon er de samlede virkningene på igang- settingen av nye boliger av endringer i enkelte faktorer svært uklare. Slik situasjonen nå er ligger det trolig an til en noe lavere aktivitet i boligbyggingen enn forutsatt i Nasjonalbud- sjettet.

Veksten i den innenlandske investerings- etterspørselen fra oljevirksomheten gjennom 1983 og omslaget i industriinvesteringene mot slutten av året, slo ut i et oppsving i inve- steringsvareproduksjonen i industrien ved års- skiftet. Oppsvinget slo særlig sterkt ut i produksjonen av maskiner og elektriske appa- ratet og materiell. De økte investeringene har også slått ut i bygge- og anleggsvirksomheten, og har således i noen grad motvirket virk- ningene av fallet i boligbyggingen.

Den negative utviklingen for investerings- vareproduksjonen i alt i 1983 var særlig på- virket av produksjonsnedgangen for skips- verftene, idet nedgangen i byggingen av nye skip førte til en kraftig nedtrapping av pro- duksjonen ved mange verft. Utviklingen videre vil neppe kunne gi tilsvarende sterke utslag i produksjonen som i fjor, allerede ved års- skiftet syntes produksjonsnedgangen for transportmiddelindustrien ialt å ha avtatt noe i styrke. 1984 vil derimot til en viss grad kunne bli preget av nedlegging av virksomhet.

Privat konsum og konsumvareproduksjon

Veksten i privat konsum i 1983 ble ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene noe sterkere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjet- tet. En betydelig del av veksten rettet seg mot feriereiser og grensehandel, det øvrige mot innenlandske tjenester, først og fremst økt helse- og boligkonsum. Varekonsumet viste nedgang; nedgangen falt i helt overveiende grad på konsumet av varige forbruksgoder.

Produksjonen innen hjemmekonkurrerende konsumvareindustri — som har falt sterkt de siste årene — flatet ut gjennom 1983, tross den svake utviklingen i varekonsumet.

Utviklingen i detaljomsetningsindeksen hit- til i år og tallet på registrerte nye personbiler tyder ikke på noe oppsving i det registrerte varekonsumet så langt. Også veksten i gren- sehandelen synes å ha avtatt mot slutten av fjoråret. Det er imidlertid grunn til å tro at vekst i tjenestekonsumet fortsatt gir positive bidrag til produksjonsveksten innenlands.

I nasjonalbudsjettet ble det anslått en vekst i privat konsum for 1984 på 1,7 prosent; med bare en svak realvekst i lønnstakernes dispo- nible inntekt (som i 1983 utgjorde vel to tre- deler av totalen for husholdningene i alt) vil husholdningenes disponible realinntekt ventelig vokse betydelig mindre. Dette bildet endres ikke av at det for selvstendige ventes en viss vekst i disponibel realinntekt som følge av bedret lønnsomhet i næringslivet, eller at det for trygdete regnes med en fortsatt sterk vekst som følge av økt antall trygdete med høyere tilleggspensjoner. Konsumanslaget for- utsetter følgelig et fall i spareraten. Dette vil i tilfelle være i tråd med det som ble obser- vert i andre vest-europeiske land i 1983, der spareraten falt samtidig med at inflasjonen ble vesentlig redusert i forhold til tidligere år. Også antakelsen om lavere boliginveste- ring trekker i retning av lavere sparerate for husholdningene.

Offentlig konsum

Offentlig konsum økte i 1983 med 3,7 prosent. Ifølge Salderingsproposisjonen vil veksten i 1984 bli 1,5 prosent. Utviklingen i kommunesektoren peker i retning av en forholdsvis beskjedne vekst i 1984. For staten kan eventuelle tilleggsbevilgninger gjennom året ut over det normale trekke veksten oppover. På den annen side vil en eventuell høyere prisvekst enn det som ble lagt til grunn for budsjettet, bidra til en noe lavere volumvekst enn antatt.

Sysselsetting og ledighet

Den langvarige, sterke veksten i sysselsettingen siden midten av 1970-tallet syntes å ha stanset opp de siste par årene. Samtidig har veksten i yrkesbefolkningen holdt seg oppe og arbeidsledigheten har økt sterkt. Ved

utgangen av februar var nær 77 000 personer registrert som arbeidsløse, mot vel 67 000 personer i februar ifjor og vel 39 000 to år før. Med den moderate produksjonsveksten som ble anslått i Salderingsproposisjonen, vil det trolig bli en høyst beskjedne vekst i tallet på utførte årsverk i 1984. I den grad veksten er knyttet til økt investeringsvareproduksjon, der innslaget av deltidsarbeid er relativt lavt, vil også effekten målt i antall sysselsatte personer bli tilsvarende beskjedne. Imidlertid foregår det i økonomien som helhet en stadig overgang til økt bruk av deltid, noe som vil trekke tallet på sysselsatte opp. Dessuten kan de høye ledighetstallene etterhvert virke bremsende på tilgangen av nye arbeidssøkere. Alt i alt behøver det derfor ikke ligge an til noen ytterligere vekst i den registrerte arbeidsledigheten i tiden som kommer. På den annen side kan en heller ikke regne med at ledigheten vil gå betydelig ned.

Vedlegg 1

Foretatte revisjoner av driftsresultattallene

Tabell 1. Driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid), alle næringer. Mill. kr.

Regnskap/ publikasjon	Utgitt	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Utsyn 72	mars 73	15 810											
Utsyn 73	feb. 74	16 499	18 793										
Mars 73	april 74	16 499	19 273										
Utsyn 74	feb. 75	17 012	20 135	23 781									
Mars 74	april 75	17 012	20 135	24 344									
Utsyn 75	feb. 76	16 787	19 562	23 426	23 201								
Mars 75	april 76	16 787	19 562	23 417	23 321								
Utsyn 76	feb. 77	16 819	19 839	23 706	24 059	28 307							
Mars 76	april 77	16 819	19 839	23 706	24 059	27 304							
Utsyn 77	feb. 78		20 014	23 381	24 203	26 069	29 017						
Mars 77	april 78		20 014	23 381	24 203	26 069	27 000						
Nasjonalregnskap 67—77	sept. 78	16 916	20 012	23 381	24 204	26 069	27 000						
Utsyn 78	feb. 79			23 402	24 229	25 640	25 113	30 242					
Mars 78	april 79			23 402	24 229	26 001	25 632	32 363					
Nasjonalregnskap 62—78	jan. 80	16 914	20 012	23 402	24 229	26 003	25 633	32 362					
Utsyn 79	feb. 80				24 229	25 048	25 276	31 536	42 458				
Mars 79	april 80				24 229	25 048	25 276	31 733	43 614				
Utsyn 80	feb. 81					25 048	25 276	33 017	46 271	70 647			
Mars 80	april 81								46 271	68 941			
Utsyn 81	feb. 82								47 715	68 749	83 932		
Mars 81	april 82								48 034	68 749	83 210		
Utsyn 82	feb. 83									69 203	83 313	92 032	
Mars 82	april 83										83 313	89 651	
Utsyn 83	feb. 84										81 553	88 720	100 409

Tabell 2. Driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid), industri. Mill. kr.

Regnskap/ publikasjon	Utgitt	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Utsyn 72	mars 73												
Utsyn 73	feb. 74	3 412	4 794										
Mars 73	april 74	3 412	4 867										
Utsyn 74	feb. 75	3 948	5 297	8 126									
Mars 74	april 75	3 948	5 297	8 309									
Utsyn 75	feb. 76	3 880	4 934	6 747	6 103								
Mars 75	april 76	3 880	4 934	6 963	6 607								
Utsyn 76	feb. 77	4 042	5 196	6 892	6 686	7 725							
Mars 76	april 77	4 042	5 196	6 892	6 686	7 438							
Utsyn 77	feb. 78		5 197	6 901	6 988	6 795	7 972						
Mars 77	april 78		5 197	6 901	6 988	6 795	7 480						
Nasjonalregnskap 67—77	sept. 78	4 044	5 198	6 902	6 949	6 605	7 149						
Utsyn 78	feb. 79			6 938	6 984	6 328	5 363	3 694					
Mars 78	april 79			6 938	6 984	6 328	5 370	4 876					
Nasjonalregnskap 62—78	jan. 80	4 072	5 228	6 939	6 984	6 329	5 370	4 873					
Utsyn 79	feb. 80				6 984	6 328	5 185	4 757	6 852				
Mars 79	april 80				6 984	6 328	5 185	4 757	6 885				
Utsyn 80	feb. 81					6 328	5 185	4 708	7 893	9 973			
Mars 80	april 81							4 708	7 893	9 101			
Utsyn 81	feb. 82								9 729	7 996	10 126		
Mars 81	april 82								10 182	7 996	9 685		
Utsyn 82	feb. 83									8 817	8 232	8 894	
Mars 82	april 83										8 232	7 633	
Utsyn 83	feb. 84										7 286	7 173	8 571

Vedlegg 2**Opplysninger om visse avanse- og påslagssatser***Notatet av 30. mars 1984 fra Prisdirektoratet*

Kilden til de fleste opplysningene i dette notatet er meldinger fra næringsdrivende etter midlertidige forskrifter om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser av 17. desember 1981, samt registrering av priser, avansesatser m.v. av Statens pristilsyn.

Avansesatser — varehandel

96 store grossister i forbruksvarer er pålagt meldeplikt for økning i sine egne avansesatser. Det kom meldinger fra 17 bedrifter i 1982 og fra bare 3 bedrifter i 1983. Det har vært generell meldeplikt for økning i avansesatser i veiledende priser. I 1982 kom 68 slike meldinger, i 1983 kom 16.

Det første forholdet skulle tyde på at det har vært liten bevegelse i engrosavansene. Det andre forholdet tyder på at avansesatsene har stått stille for en rekke forbruksvarer. Det er imidlertid mulig at de faktisk realiserte avansesatsene utvikler seg annerledes enn de som framgår av kalkyler og lister med veiledende priser og maksimalpriser. Endring i omfanget av rabatter og tilbudsvirksomhet kan bidra til dette. Meldingene gir midlertid ikke opplysninger om slike endringer.

I fem viktige forbruksvarebransjer har Statens pristilsyns distriktskontorer hvert halvår registrert avansesatsene i en rekke utvalgte forretninger. Som tabell 1 viser, kan det ha vært visse bevegelser fra 1982 til 1983 i detaljavansene på klær og sko. Bevegelsene på radio/TV og elektriske husholdningsartikler er mer usikre, mens detaljavansene på møbler ser ut til å ha stått stille.

Materialet gir alt i alt et svakt grunnlag for å anta at handelsavansene har hatt en annen utvikling i 1983 enn i 1982.

Tjenesteyting

I 15 utvalgte bransjer har pristilsynets distriktskontorer pålagt meldeplikt på et visst antall bedrifter innen distriktet. I noen bransjer gjelder meldeplikten prisøkning på en ytelse eller et utvalg av ytelser, i andre økning i timepris. I noen handverksbransjer har en tatt inn både timepris ved regningsarbeid og vanligste timelønnsatts i bedriften, slik at det skal være mulig å få et bilde av utviklingen i påslaget på lønnskostnadene.

Tabell 2 viser hvilke bransjer det gjelder og hva slags data som samles inn. Tabellen viser også endringene fra årsskifte til årsskifte — både i 1982 og 1983.

Gjennomgående er prisøkningene i 1983 mindre enn de var i 1982. For en del handverksbransjer var det i 1982 en tendens til at timeprisen hadde økt sterkere enn beregningsgrunnlaget, noe som skulle tyde på at påslagsatsene gikk opp. Noe tilsvarende er ikke mulig å spore i 1983.

Usikkerhet

Prisdirektoratet vil understreke usikkerheten i materialet. Vi vil også minne om at utvikling i avanse- og påslagssatser aleine ikke sier noe om utviklingen i driftsmarginene i handel og tjenesteyting.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984

Tabell 1. Endringer i detaljevanser fra 1982 til 1983 for enkelte grupper av forbruksvarer.

Varegruppe	Ca. pris- stigning des. 82—des. 83 iflg. KPI	Endringer i detaljevansen etter 31.12.82
Kjøtt og kjøttvarer	2,6 %	Ingen endring i prosentvise maksimalavanser.
Melk	6,6 %	Ingen endring i prosentvis maksimalavanse.
Bensin	3,9 %	Konstant øreavanse bakt inn i de veiledende prisene. Prosentavansene en anelse ned.
Bekleddningsartikler	5,4 %	Avansenivå vel 100 % (inkl. mva). Pristilsynets undersøkelser antyder en økning i avansen på 1—2 pst.enheter.
Skotøy	1,2 %	Avansenivå i underkant av 100 % (inkl. mva). Pristilsynets undersøkelser tyder på en økning på 2—3 pst.enheter.
Møbler	6,9 %	Avansenivå ca. 90 %. Ingen endringer iflg. pristilsynets undersøkelser.
El. husholdningsartikler ...	6,2 %	Avansenivå ca. 50 %. Pristilsynets tall viser stor variasjon, muligens en liten nedgang i pst.avansen.
Radio/TV	0,9 %	Avansenivå ca. 50 %. Stor variasjon i pristilsynets tall, muligens svak økning i pst.avansen.

Tabell 2. Endringer i priser og beregningsgrunnlag i utvalgte bedrifter i en del tjenesteytende bransjer.

Bransje	Antall meldepl. bedrifter	Endring i veide gjennomsnitt for landet ¹⁾						Merknader
		31.12.81—15.12.82			15.12.82—20.12.83			
		Time- pris	Bereg- nings- grunn- lag ²⁾ (lønnss- sats)	Pris på ytel- se(r)	Time- pris	Bereg- nings- grunn- lag ²⁾ (lønnss- sats)	Pris på ytel- se(r)	
		%	%	%	%	%	%	
Malere	55	8,0	7,7	—	4,4	3,5	—	
Blikkenslagere	43	12,2	7,6	—	6,8	7,0	—	
Byggmestere	59	10,3	7,0	—	5,3	5,2	—	
Rørleggere	92	12,6	10,0	—	5,8	6,6	—	
Elektrisk installasjon ..	95	13,8	9,6	—	2,5	2,4	—	
Murere	34	8,8	9,4	—	4,0	4,0	—	
Glassmestere	31	9,7	8,2	—	4,9	5,8	—	
Sjåførskoler	125	—	—	13,2	—	—	5,0	Gj.snitt av teorikurs og kjøretime
Rep. av kontormaskiner	36	—	—	16,8	—	—	19,1	Gjennomsnitt på utvalg av ytelser
Frisører	172	—	—	12,8	—	—	7,9	do.
Vaskerier/reenserier	58	—	—	12,2	—	—	5,8	do.
Bensinstasjoner	113	—	—	6,3	—	—	2,9	do.
Bilverksteder	144	17,1	—	—	5,6	—	—	
Rep. av radio og TV	70	11,7	—	—	11,0	—	—	
Rep. av elektriske hus- holdningsartikler	57	11,9	—	—	7,6	—	—	
Hoteller	112	—	—	18,1	—	—	11,7	1 overnatting m/frokost

¹⁾ Gjennomsnitt innen distriktet er lagd med de enkelte bedriftenes omsetningstall som vektor. Gjennomsnitt for landet er lagd ved å la hvert distriktsgjennomsnitt veie etter folketall i distriktet.²⁾ Beregningsgrunnlaget er vanligste lønssats ved regningsarbeid for fagarbeidere i bedriften.

NOU

Norges offentlige utredninger 1983 og 1984

Statsministeren:

Jordvernpolitikken. NOU 1984: 15.

Departementet for handel og skipsfart:

Skipsfartens konkurranseevne. NOU 1983: 7.
Reksten-saken. NOU 1983: 13.
Regulering av regnskapsføreryrket. NOU 1983: 20.
Om Garanti-Instituttet for Eksportkreditte (GIEK's) garantiordninger.
NOU 1983: 34.
Om lov om linjekonferanser m.v. NOU 1984: 7.

Departementet for utviklingshjelp:

Finans- og toldepartementet:

Bruk av kalkulasjonsrente i staten. NOU 1983: 25.
Utredning fra Delingsgruppen om en foretaksskatt. NOU 1983: 26.
Om mål og virkemidler i penge- og kredittpolitikken. NOU 1983: 29.
Perspektivberegninger for norsk økonomi til år 2000. NOU 1983: 37.
Lov om Norges Bank og pengevesenet. NOU 1983: 39.
Sjømannsskattens virkeområde. NOU 1983: 51.
Om revisjon av valutareguleringen. NOU 1983: 54.
Trykdefinansiering. NOU 1984: 10.
Åpningstider og tilgjengelighet. NOU 1984: 13.

Fiskerdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1983. NOU 1983: 1.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1983. NOU 1983: 23.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 1.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 14.

Forsvarsdepartementet:

Industridepartementet:

Ensidige industristeder. NOU 1983: 10.
Statens engasjement i Tofte- og Emden-konkursene. NOU 1983: 31.

Justis- og politidepartementet:

Inkassovirksomhet. NOU 1983: 8.
Lov om film og video. NOU 1983: 9.
Endringer i åndsverkloven m.v. NOU 1983: 35.
Ny fremmedlov. NOU 1983: 47.
Småkravsprosess. NOU 1983: 48.
«Alexander L. Kielland»-ulykken. NOU 1983: 53.
Lov om avtaler om personforsikring. NOU 1983: 56.
Straffelovgivningen under omforming. NOU 1983: 57.
Utdanning for arbeid i kriminalomsorgen. NOU 1984: 2.
Førerkorteksjoner. NOU 1984: 12.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Pedagogisk-psykologisk veiledningstjeneste. NOU 1983: 4.
Skoleledelse og skoleutvikling. NOU 1983: 14.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Dagpenger under arbeidsløse — omsorgsarbeid og utdanning.
NOU 1983: 19.
Næringslivets utviklingsmuligheter i innlandet. NOU 1983: 21.
Perspektivanalyse for bygg- og anleggsnæringene 1980—2000.
NOU 1983: 28.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet — Funksjonsfordeling
og administrasjonsordninger. NOU 1983: 50.
Sjursøya. NOU 1983: 58.
Forenklinger i bygningsloven m.v. II. NOU 1984: 9.
Dykkerulykken på Byford Dolphin. NOU 1984: 11.

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Lærerutdanning til videregående skole. NOU 1983: 2.
Massemedier og mediepolitikk. NOU 1983: 3.
Stadnamn. NOU 1983: 6.
Universitets- og forskningsbibliotekene i Norge. NOU 1983: 17.
Konservering av gjenstander ved norske museer. NOU 1983: 33.
Frå informasjon til kulturarv. NOU 1984: 3.
Kringkastingsreklame. NOU 1984: 5.

Landbruksdepartementet:

Rådgivningstjenesten i landbruket. NOU 1983: 22.
Omsetningssystemet for grønnsaker, frukt og bær. NOU 1983: 55.

Miljøverndepartementet:

Planlov. NOU 1983: 15.
Satellittfjernmåling. NOU 1983: 24.
Luftforurensning fra vegtrafikk. NOU 1983: 40.
Naturfaglige verdier og vassdragsvern. NOU 1983: 42.
Kulturminner og vassdragsvern. NOU 1983: 43.
Vilt og ferskvannsfisk og vassdragsvern. NOU 1983: 44.
Friluftsliv og vassdragsvern. NOU 1983: 45.
Norsk Kartplan 2. NOU 1983: 46.
Norsk Kartplan 3. NOU 1984: 4.
Utnyttelse og forvaltning av mineralressursene. NOU 1984: 8.

Olje- og energidepartementet:

Organiseringen av statens deltagelse i petroleumsvirksomheten.
NOU 1983: 16.
Fremdrift og rekkefølge i kraftutbyggingen. NOU 1983: 18.
Petroleumsvirksomhetens framtid. NOU 1983: 27.
Verneplan for vassdrag III. NOU 1983: 41.

Samferdselsdepartementet:

Samdistribusjon av aviser — Organisering. NOU 1983: 11.
Telematikk — Teleutvalgets utredning II. NOU 1983: 32.
Revisjon av postloven. NOU 1983: 49.
Personbilpolitikk. NOU 1984: 6.

Sosialdepartementet:

«Asylsuvereniteten». NOU 1983: 5.
Tiltak for å høyne den sykepleiefaglige standard i de psykiatriske
sykehusene. NOU 1983: 12.
Krigsinvalidenes levevilkår. NOU 1983: 30.
Funksjonshemmedes år 1981. Handlingsplan for 80-årene.
NOU 1983: 36.
ILO-konvensjoner som Norge ikke har ratifisert. NOU 1983: 38.
Forsikring i Norge. NOU 1983: 52.

Utenriksdepartementet:

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner

Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.

Abonnement: kr. 180,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger

Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.

Abonnement: kr. 192,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner

Regjeringens lovforslag.

Abonnement: kr. 120,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter

Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser. Grunnlovsforslag. Private lovforslag. Svar til Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget. Sivilombudsmannen og Ombudsmannsnemndas Innberetninger m.m.

Abonnement: kr. 20,40 pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget

Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (Innst. S.).

Abonnement: kr. 42,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget

Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (Innst. O.).

Abonnement: kr. 42,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende

Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.

Abonnement: kr. 35,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister

Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.

Abonnement: kr. 13,20 pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover

Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.

Pris: kr. 15,60 fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»

Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortingssesjonen. Abonnementspris kr. 26,40 pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Forvaltningstjenestene, Trykksakekspedisjon.

Abonnement

kan tegnes hos Universitetsforlaget. Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Boks 8134 Dep., Oslo 1. Postgiro-konto 2 09 75 58.

Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Statsinstitusjoner

bestiller i Forvaltningstjenestene, Trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.

Enkeltbestillinger

Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen.

Prisen fastsettes etter trykksakens sidetall.

UNIVERSITETSFORLAGET